

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»

Διπλωματική εργασία της **ΦΩΤΗ** Ελένης του Χρήστου

ΘΕΜΑ:

**«Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ»**

Επιβλέπων Καθηγητής: **ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ** Ηλίας

ΑΘΗΝΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	2
Ευθύνη: έννοια και ιστορική εξέλιξη	4
Η ποινική ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας.....	9
Η ποινική ευθύνη των μελών του Πρωθυπουργού και των μελών της Κυβέρνησης.....	25
Οι κατ' εξουσιοδότηση του Συντάγματος εκδιδόμενοι ειδικοί Νόμοι που ρυθμίζουν τα περί ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης ζητήματα	42
Η διαβίβαση των στοιχείων που προκύπτουν από τη διενέργεια άλλου είδους εξέτασης	64
Περιπτώσεις εφαρμογής του θεσμού της ποινικής ευθύνης ..	67
Απολογισμός-Προτάσεις επί του θεσμού της ποινικής ευθύνης του Προέδρου της Δημοκρατίας και των μελών της Κυβέρνησης	78
Επίλογος.....	83
Βιβλιογραφία	84

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εξέλιξη των κοινωνιών, της δομής των κρατών και των πολιτευμάτων, ο πόλεμος και οι τραγικές συνέπειες που αφήνει πίσω του, έκαναν τον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει πόσο μεγάλο αγαθό είναι η δημοκρατία. Το πολίτευμα δηλαδή εκείνο που εμφανίστηκε για πρώτη φορά περίπου το 462 π.Χ. στην αρχαία Αθήνα και βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι ότι η όλη εξουσία πηγάζει και ασκείται από το λαό υπηρετώντας τα συμφέροντά του.

Το αγαθό αυτό της λαϊκής κυριαρχίας, προσπάθησε ο άνθρωπος με το πέρασμα των χρόνων, τα διάφορα κοινωνικά και πολιτικά γεγονότα που βίωσε στην προσπάθεια αναζήτησης του επωφελέστερου πολιτικού συστήματος (Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, δικτατορικά καθεστώτα, παγκόσμια οικονομική κρίση, παγκοσμιοποίηση κλπ.) να διασφαλίσει και να προστατεύσει αναπτύσσοντας διάφορους μηχανισμούς. Ένας από αυτούς τους μηχανισμούς είναι και ο «θεσμός» της ευθύνης των πολιτικών αξιωματούχων. Η απομάκρυνση δηλαδή και ο κολασμός των προσώπων εκείνων, τα οποία εκμεταλλευόμενα τα προνόμια που τους παρέχει η θέση εξουσίας (την οποία ο λαός τους παραχώρησε) έθεσαν το ατομικό τους συμφέρον πάνω από το συλλογικό, προδίδοντας κατ' αυτό τον τρόπο την εμπιστοσύνη και την εξουσιοδότηση που ο λαός τους έδωσε για να υπερασπιστούν τα δικαιώματα και τα συμφέροντά του και να δημιουργήσουν διαρκώς αναπτυσσόμενες και βελτιούμενες συνθήκες ζωής.

Η απόδοση της ευθύνης των Κυβερνώντων, αποτελεί την ειδικότερη διαδικασία που θεσπίζεται λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της θέσης των κρατούντων την εξουσία αλλά κυρίως την ανάγκη προστασίας των κοινωνιών από επιβλαβείς ενέργειες, οι συνέπειες των οποίων μπορεί να είναι ορατές για πολλά χρόνια μετά. Αποτελεί έναν μηχανισμό, ο οποίος εμφανίστηκε στην αρχαιότητα και διατηρήθηκε μέχρι σήμερα, άλλοτε πιο απλός και άλλοτε πιο περίπλοκος, επιχειρώντας κάθε φορά να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των κοινωνιών και εξελισσόμενος με βάση αυτές.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση μιας επιμέρους μορφής της ευθύνης, της ποινικής ευθύνης των «αρχόντων» του ελληνικού κράτους, ήτοι του Προέδρου της Δημοκρατίας, του

Πρωθυπουργού και των μελών της Κυβέρνησης. Πότε εμφανίστηκε για πρώτη φορά; Πώς αποτυπώθηκε στον υπέρτατο νόμο του κράτους, το Σύνταγμα; Ποιες οι ιδιαιτερότητες, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της; Πώς εφαρμόστηκε και κατά πόσο ήταν αποτελεσματική; Όλα τα παραπάνω αποτελούν μια σειρά ερωτημάτων η απάντηση των οποίων θα επιχειρηθεί να δοθεί με την ανάπτυξη της παρούσας.

ΕΥΘΥΝΗ: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Η λέξη ευθύνη προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «ευθύνα» που σημαίνει διόρθωση, τιμωρία, κολασμός, λογοδοσία. Είναι μία λέξη, η οποία μπορεί να αποδώσει διάφορα νοήματα π.χ. δικαιοδοσία ή εξουσία που πηγάζει από τα καθήκοντα κάποιου, την υποχρέωση κάποιου να ανταποκριθεί σε ορισμένες απαιτήσεις, ακόμα και το «φταίξιμο» ενός προσώπου για μια λανθασμένη ενέργεια. Κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των εννοιών που αποδίδει η συγκεκριμένη λέξη, είναι ένα είδος υποχρέωσης –υπαιτιότητας το οποίο προκύπτει από τις ενέργειες στις οποίες προβαίνει το άτομο. Αποδίδει «σχέσεις, καταστάσεις και διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων ένα υποκείμενο λαμβάνει έναντι άλλων τον κίνδυνο της λογοδοσίας, της επανόρθωσης και της τιμώρησης ως αντάλλαγμα για τα πάσης φύσεως οφέλη που προσπορίζεται, τις υποχρεώσεις που αποδέχεται ή την εξουσία που αναλαμβάνει».¹

Κατ' αντιστοιχία, ο όρος ευθύνη υφίσταται και στη νομική επιστήμη και μάλιστα ο ορισμός της έχει δοθεί ήδη από το 1888 ως εξής: *«Η πολιτική εξουσίας αυτή ορίσασα τα όρια των δικαιωμάτων εκάστου αφ' ενός και εξ' ετέρου τας συνεπείας της υπερβάσεως αυτών, κατέστησεν έκαστον υπεύθυνον δια τας καθ' υπέρβασιν των διατεταγμένων λαβούσας χώραν πράξεις του»*.²

Βασικό συστατικό στοιχείο ενός δημοκρατικού κράτους, είναι η θέσπιση της ευθύνης των κρατούντων στα χέρια τους την εξουσία. Όλων των οργάνων δηλαδή τα οποία εκ της θέσεως στην οποία βρίσκονται δίνουν τις κατευθύνσεις και λαμβάνουν τις αποφάσεις που κρίνονται απαραίτητες για την ορθή και διαρκώς αναπτυσσόμενη λειτουργία του κράτους. Συνδυάζοντας το νόημα του όρου ευθύνη, τόσο ως μιας απλής λέξης όσο και ως νομικού όρου, με την ύπαρξη του σε διάφορα σημεία του νομικού συστήματος και του νομοθετικού πλέγματος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί ένα είδος αντίβαρου,

---

¹ «Η ποινική ευθύνη των ελών της Κυβέρνησης και των Υφυπουργών στο Κοινοβουλευτικό Πολίτευμα», Α. Ν. ΛΟΒΕΡΔΟΣ, εκδόσεις Αντ. Ν. Σακκουλα, 1995

² «Πραγματεία περί ευθύνης των ηγεμόνων και των Υπουργών» Ι. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ, ΑΘΗΝΑ, 1880

αντισταθμίσματος ή ακόμη και τροχοπέδης στην ασυδοσία που μπορεί να προκληθεί στους δημόσιους λειτουργούς και ιδίως στα κυβερνητικά όργανα, από την εξουσία που τους παραχωρείται. Παράλληλα, γίνεται κατανοητό ότι υποκείμενο της ευθύνης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε. Ένας ή πολλά πρόσωπα, ιδιώτης ή νομικό πρόσωπο δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, ακόμα και φορείς πολιτειακής εξουσίας

Στη σύγχρονη εποχή, παρά το γεγονός ότι δεν βρίσκεται ρητά διατυπωμένο στη νομοθεσία, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις μορφές της ευθύνης: την κοινοβουλευτική/πολιτική, την ποινική και την αστική.

Ως κοινοβουλευτική/πολιτική ευθύνη, μπορούμε να αναφέρουμε την ανάληψη οποιασδήποτε πολιτικής αρμοδιότητας, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με τη δημοκρατική αρχή. Διακρίνεται με τη σειρά της σε αντικειμενική και υποκειμενική. Η αντικειμενική πολιτική ευθύνη, σχετίζεται με το γεγονός ότι κάποιος εξ' ορισμού και εκ της θέσεώς του έχει συγκεκριμένη πολιτική αρμοδιότητα ανεξάρτητα από τις μεμονωμένες πράξεις και παραλείψεις του. Αντίστοιχα, η υποκειμενική πολιτική ευθύνη αφορά το συγκεκριμένο πρόσωπο ή όργανο, το οποίο κατέχει πολιτικό αξίωμα και φέρει αρμοδιότητα για τις πράξεις και τις παραλείψεις στις οποίες προβαίνει. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί, ότι η πιο γνωστή μορφή ευθύνης, είναι η «άτυπη και διάχυτη πολιτική ευθύνη», η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με το πολιτικό κόστος που μπορεί να υποστεί το πρόσωπο ή το όργανο και το οποίο πολιτικό κόστος υπάρχει πιθανότητα να έχει απτές συνέπειες.³

Αστική ευθύνη, είναι η υποχρέωση για αποκατάσταση της ζημιάς που προκλήθηκε σε τρίτο πρόσωπο. Συνήθως διακρίνεται σε υποκειμενική και αντικειμενική και ως βασικό χαρακτηριστικό της έχει την υπαιτιότητα, ήτοι τη δυνατότητα καταλογισμού. Εφόσον υπάρχει υπαιτιότητα και κατ' επέκταση δυνατότητα καταλογισμού αναφερόμαστε στην υποκειμενική αστική ευθύνη. Υπάρχει ωστόσο περίπτωση να προκαλείται υποχρέωση αποζημίωσης ανεξάρτητα από την υπαιτιότητα και επομένως αναφερόμαστε στην αντικειμενική αστική ευθύνη. Για να υπάρξει αστική ευθύνη των ασκούντων πολιτική εξουσία (Πρόεδρος της Δημοκρατίας, μέλη της Κυβέρνησης κλπ.) δηλαδή για να υπάρξει υποχρέωση προς αποζημίωση για ζημιές τις οποίες προκάλεσαν με πράξεις ή παραλείψεις τους, αυτές θα πρέπει αφενός να είναι άσχετες

---

³ Άρθρο Ευ. BENIZEΛΟΥ στα «ΝΕΑ», 15-9-2004.

προς τα καθήκοντά τους και αφετέρου να έχουν γίνει εν γνώσει τους και από πρόθεση. Αντίθετα η αστική ευθύνη του Δημοσίου είναι αντικειμενική και υφίσταται ανεξαρτήτως της ύπαρξης ευθύνης των ασκούντων την πολιτική εξουσία.

Η ποινική ευθύνη συνίσταται στη διερεύνηση τέλεσης αξιόποινων πράξεων από πρόσωπα στα οποία τους έχει ανατεθεί η άσκηση πολιτικής εξουσίας, θεσπίζοντας ειδική διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης. Πρόκειται ουσιαστικά για μια «οιονεί θεσμική εγγύηση» των φορέων άσκησης πολιτικής εξουσίας, προκειμένου να μπορέσουν να ασκήσουν απρόσκοπτα και απερίσπαστα τα καθήκοντά τους.

Υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στα διάφορα είδη της ευθύνης και πολύ περισσότερο ανάμεσα στην πολιτική και την ποινική ευθύνη. Παρά το γεγονός ότι εκ πρώτης όψεως αποτελούν δύο διακριτούς μεταξύ τους θεσμούς, δοθέντος ότι η μεν πολιτική ευθύνη αφορά τη διερεύνηση πράξεων και παραλείψεων που είχαν σαν αποτέλεσμα τη βλάβη του δημοσίου συμφέροντος ενώ η ποινική ευθύνη τη διερεύνηση διάπραξης αξιόποινων πράξεων, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, συμπέρασμα το οποίο συνάγεται από τη σταδιακή παράλληλη εξέλιξη και διάμορφωσή τους.

Ο θεσμός της ευθύνης των κυβερνώντων, οποιαδήποτε μορφή και αν αυτή παίρνει, πολιτική-ποινική- αστική, δεν αποτελεί θεσμό-δημιούργημα των τελευταίων χρόνων. Ο έλεγχος των κρατούντων στα χέρια τους την κρατική εξουσία, αποτελεί έναν μηχανισμό οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους που έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα.

Συγκεκριμένα,

Οι δύο μεγάλες δυνάμεις της αρχαίας Ελλάδας, η Αθήνα και η Σπάρτη, παρά τις μεγάλες διαφορές που παρουσίαζαν στο πολιτικό τους σύστημα, αναζήτησαν και θεσμοθέτησαν μηχανισμούς ελέγχου των προσώπων που ασκούν τις δημόσιες εξουσίες είτε επειδή δεν υπήρχε απόλυτη εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους είτε προκειμένου να διασφαλίσουν την ορθότερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία του κράτους τους. Στην αρχαία Αθήνα, αφενός επειδή υπήρχαν όργανα πολυπρόσωπα που προέκυπταν είτε κατόπιν κλήρωσης είτε κατόπιν εκλογής και αφετέρου επειδή η θητεία τους ήταν ενιαύσια, είχε θεσπιστεί ο θεσμός της λογοδοσίας των αρχόντων στο τέλος αυτής. Χαρακτηριστικό μάλιστα, της μεγάλης σημασίας που έδιναν στον

έλεγχο των κυβερνώντων είναι το γεγονός ότι ακόμα και για τους δέκα (10) Στρατηγούς εξετάζονταν η διαγωγή και ο χαρακτήρας τους πριν την ανάληψη των καθηκόντων και πραγματοποιούνταν απολογισμός έργου μετά τη λήξη αυτών. Αντίστοιχα, στη Σπάρτη υπήρχε το Σώμα των πέντε (5) Εφόρων, οι οποίοι ήταν αρμόδιοι να ελέγξουν τους άρχοντες, να τους παύσουν από τα καθήκοντά τους και να τους φυλακίσουν, όταν προέβαιναν σε ενέργειες που δεν ενέπιπταν στον κύκλο των αρμοδιοτήτων τους ενώ και οι ίδιοι υποβάλλονταν σε σχετική λογοδοσία στο τέλος της θητείας τους.

Τα χρόνια της Ρωμαϊκής και της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, δεδομένης της ιδιαίτερης θέσης που κατείχε ο αυτοκράτορας της μεν Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ως απόλυτου άρχοντα, της δε Βυζαντινής ως απεσταλμένου –εκλεκτού του Θεού, καθιέρωσαν ένα είδος «ανεύθυνου» για τους ανώτατους άρχοντες, παρά την ύπαρξη σχετικών μηχανισμών ελέγχου (π.χ. Σύγκλητος, έπαρχοι, νομομαθείς κλπ).

Την εποχή του Μεσαίωνα, ξεκίνησε να διαμορφώνεται εκ νέου ένα σύστημα ελέγχου των δημοσίων λειτουργών, κατά κύριο λόγο στην Αγγλία, διατηρώντας ωστόσο το ανεύθυνο του ανώτατου άρχοντα, του Βασιλιά. Για την Αγγλία λοιπόν, «The king can do no wrong» παρέχοντας τη δυνατότητα ωστόσο, οι Υπουργοί και οι λοιποί αξιωματούχοι να διωχθούν για πράξεις ή παραλείψεις τους με τη λεγόμενη «petition of citizens», ήτοι αίτηση προς δημόσια αρχή. Πρόκειται για μια διαδικασία σύμφωνα με τη οποία η Βουλή των Λόρδων⁴ είχε τη δυνατότητα να δικάζει τους Υπουργούς και τους αξιωματούχους για πράξεις που προκαλούν βλάβη στο Βασίλειο. Με το πέρασμα των χρόνων, καθιερώθηκε τα λεγόμενο «impeachment»⁵, ήτοι κατηγορία, καταγγελία, μομφή και το οποίο αποτελεί μία διαδικασία κατά την οποία η Βουλή των Κοινοτήτων μπορεί να κατηγορεί ενώπιον της Βουλής των Λόρδων τους Υπουργούς και τους λοιπούς αξιωματούχους, για πράξεις επιζήμιες, όπως η κακή αμυντική οργάνωση,

---

⁴ Το Βρετανικό Κοινοβούλιο αποτελείται από τη Βουλή των Λόρδων και τη Βουλή των Κοινοτήτων.

⁵ Πρόκειται για την αρμοδιότητα άσκησης ποινικής δίωξης αρχικά κατά των βασιλικών συμβούλων και μελών του «Privy Council of The Crown» και η εκδίκαση των σχετικών αξιόποινων πράξεων (κατά κύριο λόγο της εσχάτης προδοσίας), η οποία σταδιακά και περί τις τελευταίες δεκαετίες του 17^{ου} αιώνα εξελίχθηκε σε μέσο αναζήτησης της κοινοβουλευτικής ευθύνης. Βλ. σελ 71 επ. «Λαϊκή Κυριαρχία και Κοινοβουλευτισμός στην Αγγλία: Το αγγλικό πολίτευμα και κυβερνητικό σύστημα-Συμβολή στη συνταγματική και ιστορική διερεύνηση», Βλάσιος ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

η κακή διοίκηση σε καιρό πολέμου, η κακή διαχείριση του δημόσιου χρήματος κλπ, για τις οποίες μπορούσαν να επιβληθούν ποινικές κυρώσεις. Αντίστοιχοι μηχανισμοί ελέγχου και απόδοσης ευθύνης εμφανίστηκαν στη Γαλλία και το Βέλγιο, οι οποίοι εξακολουθούν να ισχύουν με ορισμένες τροποποιήσεις. Στη Γαλλία λοιπόν, η Βουλή των Αντιπροσώπων είχε το δικαίωμα να κατηγορεί και να παραπέμπει σε δίκη ενώπιον της Βουλής των Ευγενών, τους Υπουργούς για τις πράξεις της προδοσίας και της απάτης. Παράλληλα, στο Βέλγιο, η Βουλή είχε τη δυνατότητα να κατηγορεί τους Υπουργούς και τους Υφυπουργούς ενώπιον του ακυρωτικού δικαστηρίου.

Τέλος, ο θεσμός της ευθύνης παρουσιάζεται στο νομικό σύστημα Χώρας άλλης ηπείρου. Στις Η.Π.Α., θεσμοθετούνται από το 1787 διαδικασίες που αφορούν δημόσιους λειτουργούς και κυρίως τον Πρόεδρο, ο οποίος παραπέμπεται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και δικάζεται από τη Γερουσία (στην οποία προεδρεύει ο Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου), για πράξεις ή παραλείψεις που τελούνται κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του.

Ο Έλληνας νομοθέτης, προκειμένου να θεσπίσει στο Σύνταγμα μηχανισμούς ελέγχου των κυβερνώντων επηρεάστηκε κατά κύριο λόγο από τις ρυθμίσεις των γαλλικών Συνταγμάτων. Κατά γενική αρχή λοιπόν, ο ανώτατος άρχων του Κράτους (είτε αυτός είναι ο βασιλιάς είτε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας) είναι ανεύθυνος και οι Υπουργοί που προσυπογράφουν τις κανονιστικές πράξεις (νόμους, προεδρικά διατάγματα κλπ) φέρουν την πλήρη ευθύνη. Σε κάθε περίπτωση, κατηγορούσα αρχή ήταν και είναι η Βουλή και δικάζον όργανο ένα Ειδικό Δικαστήριο (γνωστό ως Υπουργοδικείο), το οποίο συγκροτείται αποκλειστικά και προς αυτό το σκοπό, αποτελούμενο είτε από Βουλευτές είτε από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς.

Το μεγάλο χρονικό διάστημα ύπαρξης του θεσμού της ευθύνης των ασκούντων κρατική εξουσία αλλά και οι συνεχείς μεταβολές τις οποίες υφίσταται, ανεξάρτητα από το είδος που αυτή έχει και τις διαδικασίες που ακολουθούνται, καταδεικνύει ότι αποτελεί συστατικό στοιχείο ενός κράτους δικαίου και θεμέλιο λίθο του δημοκρατικού πολιτεύματος, η έλλειψη του οποίου μόνο δυσάρεστες καταστάσεις μπορεί να προκαλέσει.

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, αποτελεί τον ανώτατο άρχοντα του ελληνικού κράτους. Είναι αιρετό, άμεσο, σύνθετο και μη αυτοτελές πολιτειακό όργανο. Εκλέγεται από τη Βουλή των Ελλήνων με πενταετή θητεία ενώ ο κάθε εκλεγμένος Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα να επανεκλέγεται για μία (1) μόνο ακόμη φορά, διάρκειας εξίσου πέντε ετών. Ως άμεσο όργανο χαρακτηρίζεται αφού συμμετέχει ενεργά στην άσκηση της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας. Αντίστοιχα, σύνθετο και μη αυτοτελές αφού για να έχουν ισχύ οι εκδιδόμενες από αυτό πράξεις θα πρέπει να φέρουν την υπογραφή και του συναρμόδιου Υπουργού. Στο άρθρο 30 του Συντάγματος του αποδίδεται ο χαρακτηρισμός του «ρυθμιστή του πολιτεύματος» και ταυτόχρονα «αρχηγού της εκτελεστικής εξουσίας», σε μια προσπάθεια αποτύπωσης της σημασίας και της ιδιαιτερότητας της θέσης που κατέχει.

Ο θεσμός του Προέδρου της Δημοκρατίας, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1924 οπότε και ανακηρύχθηκε ως προσωρινός πρόεδρος της Δημοκρατίας ο μέχρι τότε Αντιβασιλέας Παύλος Κουντουριώτης. Με το Σύνταγμα του 1927, καθιερώθηκε ο ρόλος του Προέδρου της Δημοκρατίας ως ενός οργάνου άσκησης εκτελεστικής εξουσίας. Αυτό μέχρι το 1935 οπότε και καταργήθηκε ο θεσμός. Επανήλθε στα χρόνια του δικτατορικού καθεστώτος με το δεύτερο Σύνταγμα του 1973, σύμφωνα με το οποίο το πρόσωπο του Προέδρου της Δημοκρατίας συγκέντρωνε αυξημένες εξουσίες και αρμοδιότητες, σε τέτοιο βαθμό οπότε κρίθηκε αναγκαία η θέσπιση και θέσης «Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας».

Με την αναθεώρηση που έλαβε χώρα το 1986, υπήρξε ταυτόχρονα και αναθεώρηση της θέσης και των αρμοδιοτήτων τις οποίες θα πρέπει να κατέχει και οι οποίες περιορίστηκαν σημαντικά. Ο εν λόγω περιορισμός των αρμοδιοτήτων και της εξουσίας του Προέδρου της Δημοκρατίας, διατηρήθηκε και στις μετέπειτα συνταγματικές αναθεωρήσεις, με αποτέλεσμα σήμερα η θέση του στο κράτος να είναι μεν εκείνη του πρώτου πολίτη και του ανώτατου άρχοντα, ο ρόλος του όμως ουσιαστικά συμβολικός και εθιμοτυπικός.

Στις αρμοδιότητές του πλέον περιλαμβάνονται:

- ο διορισμός του Πρωθυπουργού και των μελών της Κυβέρνησης,
- η ανάθεση διερευνητικών εντολών για το σχηματισμό κυβέρνησης,
- η διάλυση της Βουλής,
- η προκήρυξη των εκλογών,
- η προσυπογραφή και δημοσίευση των ψηφισμένων νόμων.

Σε καμία περίπτωση δεν ενεργεί μόνος του αλλά πάντοτε με την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού, ο οποίος είναι και αντίστοιχα υπεύθυνος για την εκάστοτε πράξη.

Όπως προκύπτει από τον ανωτέρω περιγραφέντα σταδιακό περιορισμό των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ο ανώτατος άρχων του κράτους είναι ουσιαστικά «ανεύθυνος» για τις πράξεις του. Η αρχή του ανεύθυνου του ανώτατου άρχοντα ενός κράτους προέρχεται (όπως προαναφέρθηκε) κατά βάση από το αγγλικό πολίτευμα, σύμφωνα με το οποίο «the king can do no harm» («ο βασιλιάς δεν μπορεί να κάνει κανένα κακό»)⁶. Η αρχή αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει αρμόδιο όργανο ανώτερο ή ισχυρότερο για να ελέγξει και να διώξει των ανώτατο άρχοντα και γι' αυτό το λόγο βρίσκει εφαρμογή σε μοναρχικά πολιτεύματα. Αποτελεί παράλληλα και έναν τρόπο περιορισμού της δύναμης της οποία συγκέντρωνε στα χέρια του ο εκάστοτε μονάρχης, καθώς η ουσιαστική άσκηση της εξουσίας μέσω της λήψης των αποφάσεων και της εκτέλεσης αυτών, περιέρχονταν σε υφιστάμενα όργανα.

Ταυτόχρονα όμως, πρόκειται και για μια αρχή η οποία με την πάροδο των ετών εξελίχθηκε και προσαρμόστηκε στις ισχύουσες συνθήκες. Με δεδομένο λοιπόν ότι τα μοναρχικά πολιτεύματα, διαχρονικά, άρχισαν να περιορίζονται και σταδιακά να εξαφανίζονται και τα περισσότερα κράτη να λειτουργούν με δημοκρατικό πολίτευμα

---

⁶ ΤΣΑΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Β': Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας, εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκουλα.

(είτε αυτό είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία είτε κοινοβουλευτική δημοκρατία, είτε βασιλευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία κλπ), οι άρχοντες αυτών προέκυπταν μέσω εκλογικής διαδικασίας, ήταν δηλαδή αιρετοί και ως εκ τούτου δεν θα μπορούσαν να είναι και παντελώς ανεύθυνοι για τις πράξεις τους.

Αναλυτικότερα,

Η ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας κατοχυρώνεται από τα πρώτα κιόλας Συντάγματα του ελληνικού κράτους με τη μορφή βέβαια του Κυβερνήτη-Βασιλέα τότε. Για την ακρίβεια, τα πρώτα ελληνικά Συντάγματα, επηρεασμένα από τα συντάγματα της Αγγλίας και της Γαλλίας, κατοχύρωναν το «ανεύθυνο» του ανώτατου άρχοντα. Συγκεκριμένα, το Σύνταγμα του 1832, κατοχύρωνε το πολίτευμα της συνταγματικής μοναρχίας και ταυτόχρονα τόσο ότι το πρόσωπο του μονάρχη ήταν ανεύθυνο και απαραβίαστο όσο και ότι υπεύθυνοι για τις πράξεις αυτού ήταν οι Υπουργοί-Γραμματείς που αυτός διόριζε. Η ίδια φιλοσοφία διατηρήθηκε και στο άρθρο 22 του Συντάγματος του 1844, σύμφωνα με το οποίο, *«το πρόσωπον του Βασιλέως είναι απαραβίαστο, οι δε Υπουργοί αυτού είναι υπεύθυνοι και καμία πράξις αυτού ισχύει εάν δεν είναι υπογεγραμμένη παρά του αρμοδίου Υπουργού, όστις διά μόνης της Υπογραφής του καθίσταται υπεύθυνος»*.

Τα Συντάγματα του 1864-1911-1952 και 1968 καθιέρωναν το πολίτευμα της βασιλευσμένης δημοκρατίας και υιοθετούν διάταξη σύμφωνα με την οποία *«Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν φέρει καμιάν πολιτικήν ευθύνην δια τις πράξεις εκτελεσθείσας κατά την άσκησην των καθηκόντων του. Ευθύνεται μόνον εάν καταστή ένοχος εσχάτης προδοσίας, παραβιάσεως των διατάξεων του Συντάγματος ή των Ποινικών Νόμων»*. Επίσης, *«ουδεμία πράξις του Προέδρου της Δημοκρατίας ισχύει ουδέ εκτελείται αν δεν είναι προσυπογεγραμμένη από τον αρμόδιον Υπουργόν, ο οποίος δια μόνης της υπογραφής του καθίσταται υπεύθυνος»*. Άλλωστε, *«δια πάσαν παράλειψιν του Προέδρου της Δημοκρατίας προς εκτέλεσιν των εν τω Συντάγματι αναφερόμενων υποχρεώσεων αυτού, ευθύνεται η Κυβέρνησις, καθώς και διά τας πολιτικάς δηλώσεις αυτών»*.

Αντιστοιχία, ως προς τις διατάξεις περί της ευθύνης του Προέδρου της Δημοκρατίας παρατηρείται και στα Συντάγματα του 1927 και του 1975, στα οποία ναι μεν δεν διατυπώνεται ρητά το ανεύθυνο του

Προέδρου από την άλλη όμως καμία πράξη του δεν έχει ισχύ εάν δεν την προσυπογράψει ο αρμόδιος Υπουργός. Ταυτόχρονα το ίδιο πρόσωπο υπέχει ευθύνη για εσχάτη προδοσία ή παραβίαση με πρόθεση του Συντάγματος.

Η ευθύνη των προσώπων που ασκούν τη δημόσια εξουσία μέσα σε ένα κράτος δημιουργεί ένα είδος υποχρέωσης των προσώπων αυτών να ενεργήσουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους σύμφωνα με όλα εκείνα τα οποία ορίζουν οι νόμοι του κράτους και τα οποία αποσκοπούν εν τέλει στο δημόσιο συμφέρον, που σε κάθε περίπτωση υπερτερεί έναντι του ιδιωτικού και μεμονωμένου. Αποτελεί επομένως ένα είδος «φόβητρου» για τις συνέπειες οι οποίες μπορεί να επέλθουν από τη μη τήρηση των όσων ρητά προβλέπονται.

Η ευθύνη του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας ρυθμίζεται από το άρθρο 49 του Συντάγματος. Ειδικότερα η διάταξη της §5 του άρθρ.49 αναθέτει ρητά στο νόμο τη ρύθμιση της ευθύνης του Προέδρου της Δημοκρατίας *«Νόμος που ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής ρυθμίζει τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού»*. Ως «νόμος» σε κάθε περίπτωση νοείται ο κοινός νόμος, δηλαδή ο εκείνος που καταρτίζεται με τη σύμπραξη και των αρμόδιων οργάνων της νομοθετικής λειτουργίας ήτοι της Βουλής και του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση αναφερόμαστε στο Νόμο 265/1976 (Φ.Ε.Κ. Α΄ - 36/17-2-1976). Το εν λόγω νομοθέτημα αφενός οριοθετεί την έκταση της ευθύνης του Προέδρου, διακρίνοντας τις πράξεις του στην διάταξη του άρθρου 49 παρ. 1 σε αυτές που έχουν σχέση με την άσκηση των καθηκόντων και σε εκείνες που δεν σχετίζονται με αυτή και αφετέρου προσδιορίζει το είδος της ευθύνης που κατέχει. Ως προς τις πρώτες κατοχυρώνεται το ανεύθυνο αυτού. Είναι επομένως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ανεύθυνος για πράξεις τις οποίες έχει ενεργήσει κατά την άσκηση των καθηκόντων του, με δύο όμως βασικές εξαιρέσεις: πρώτον την περίπτωση κατά την οποία οι πράξεις του συνιστούν εσχάτη προδοσία και δεύτερον στην περίπτωση που με τις πράξεις του παραβιάζει από πρόθεση το Σύνταγμα. Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν φέρει καμία ευθύνη για την εξ΄ αμελείας παραβίαση του Συντάγματος αλλά και για την εξ΄ αμελείας παραβίαση των Νόμων.

Το ισχύον Σύνταγμα δεν διακρίνει εάν και εφόσον υφίσταται ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας για αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν πριν την ανάληψη των καθηκόντων του και ως εκ τούτου το συμπέρασμα εξάγεται ερμηνευτικά. Θεωρείται δηλαδή ότι η αναφορά του νομοθέτη «σε πράξεις που δεν σχετίζονται με τη θητεία του» αναφέρεται τόσο σε πράξεις που τελέστηκαν κατά τη διάρκεια της θητείας όσο και σε προγενέστερες αυτής.

Ειδικότερα, λοιπόν, όσον αφορά τις πράξεις που τέλεσε κατά την άσκηση των καθηκόντων του και που ουσιαστικά περιορίζονται σε δύο μόνο ποινικά αδικήματα (της εσχάτης προδοσίας και της εκ προθέσεως παραβίασης του Συντάγματος) μπορούμε να αναφέρουμε τα ακόλουθα:

Ι) Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο άρθρο 2 παρ. 2 Ν. 265/1967, η εσχάτη προδοσία υφίσταται όταν: *«.....ούτος, χρησιμοποιών την ιδιότητά του ταύτην και τας εκ του Συντάγματος εμπειστευμένας αυτό εξουσίας, κατέλυσεν ή μετέβαλεν ή αποπειράται να καταλύση ή να μεταβάλη δια βίας το πολίτευμα της Χώρας».*

Από την ανωτέρω διάταξη σε συνδυασμό με το άρθρο 26 παρ.1 του Ποινικού Κώδικα ως στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αναφέρονται α) η κατάλυση⁷ ή μεταβολή ή απόπειρα κατάλυσης ή μεταβολής του πολιτεύματος της Χώρας⁸ β) η τέλεση των πράξεων αυτών με την ιδιότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας και των εξουσιών που προκύπτουν από το Σύνταγμα γ) η κατάλυση ή μεταβολή ή απόπειρα κατάλυσης ή μεταβολής του πολιτεύματος με τη βία.

---

⁷ Με τον όρο «κατάλυση του πολιτεύματος» εννοείται η πλήρης κατάργηση του δημοκρατικού πολιτεύματος.

⁸ Ο όρος «μεταβολή του πολιτεύματος» σημαίνει τη μεταβολή μίας από τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ως θεμελιώδεις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος νοούνται: η δημοκρατική αρχή, η αντιπροσωπευτική αρχή, η κοινοβουλευτική αρχή, η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών και η αρχή του κράτους δικαίου.

Π) Παράλληλα, σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρ. 2 του ίδιου Νόμου, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαπράττει το έγκλημα της από πρόθεση παραβίασης του Συντάγματος *«οσάκις υπό την ιδιότητά του ταύτην προβαίνει εκ προθέσεως εις έκδοσιν πράξεως ή εις άλλην ενέργειαν ή υποπίπτει εις παράλειψιν αντικειμένην εις επιτακτικήν διάταξιν του Συντάγματος, εκ των αναφερομένων εις τας υπό του Προέδρου της Δημοκρατίας ατομικώς και άνευ διακριτικής ευχερείας ασκουμένας αρμοδιότητας, συνεπεία της οποίας επήλθε σοβαρά διατάραξις της λειτουργίας του πολιτεύματος»*.

Ως στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής: α) η έκδοση πράξεως ή άλλη ενέργεια ή παράλειψη που αντίκειται σε επιτακτική διάταξη του Συντάγματος, από αυτές που αναφέρονται στις αρμοδιότητες που ο Πρόεδρος ασκεί ατομικά και χωρίς διακριτική ευχέρεια, β) η παραβίαση του Συντάγματος από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας γίνεται με την ιδιότητά του ως Προέδρου, γ) από την παραβίαση του Συντάγματος επήλθε σοβαρή διατάραξη της λειτουργίας του πολιτεύματος.

Η εν λόγω διάταξη περιορίζει την ευθύνη που κατέχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας σε εκείνες τις πράξεις, αλλά και παραλείψεις, που ασκούνται αποκλειστικά από τον ίδιο (ακόμα και χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου Υπουργού), ήτοι:

- ο διορισμός του Πρωθυπουργού (άρθρο 37 παρ. 1, 2 Συντάγματος)
- η ανάθεση διερευνητικής εντολής (άρθρο 37 παρ. 2-4 Συντάγματος)
- η διάλυση της Βουλής (άρθρο 32 παρ. 4, 41 παρ. 1 και 53 παρ. 1 Συντάγματος)
- η αναπομπή νομοσχεδίου ή προτάσεως νόμου που ψηφίστηκε από τη Βουλή (άρθρο 42 παρ. 1 εδαφ. α' Συντάγματος)
- η μη έκδοση και δημοσίευση νομοσχεδίου μέσα σε δέκα ημέρες από τη δεύτερη επιψήφισή του από τη Βουλή (άρθρο 42 παρ. 2 Συντάγματος)

- ο διορισμός του προσωπικού των υπηρεσιών της Προεδρίας της Δημοκρατίας (άρθρ. 35 παρ. 2 εδαφ. ε΄ Συντάγματος)

Και στις δύο περιπτώσεις αξιόποινων πράξεων στον τομέα της υποκειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων απαιτείται ο δόλος του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Για τη μεν αξιόποινη πράξη της εσχάτης προδοσίας προβλέπεται η ποινή της ισόβιας ή πρόσκαιρης κάθειρξης, της έκπτωσης από το αξίωμα και της ισόβιας ή πρόσκαιρης αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Για τη δε, εκ προθέσεως παραβίαση του Συντάγματος, προβλέπεται έκπτωση από το αξίωμα και στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων από δύο έως δέκα έτη.

Η ευθύνη του Προέδρου του Δημοκρατίας με βάση τα ανωτέρω εκτεθέντα είναι κατά βάση ποινική. Ταυτόχρονα όμως, είναι και αστική η ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν.265/1976, καθώς *«απαιτήσεις αστικής φύσεως επί των περιπτώσεων των προβλεπομένων υπό του παρόντος ασκούνται μόνον ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων»*. Από την άλλη πλευρά δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει πολιτική ευθύνη και τούτο διότι δεν προβλέπεται η παύση από τα καθήκοντά του με Απόφαση της Βουλής. Προβλέπεται μόνον η «έκπτωση» από το αξίωμά του, η οποία επιβάλλεται από το αρμόδιο Ειδικό Δικαστήριο σαν κύρια ή παρεπόμενη ποινή για την τέλεση των αξιόποινων πράξεων που περιγράφονται στην παρ. 1 του άρθρου 2 του προαναφερθέντος Νόμου.

Προκειμένου να ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος του Προέδρου της Δημοκρατίας θα πρέπει να υποβληθεί στη Βουλή πρόταση κατηγορίας. Για να γίνει αποδεκτή, η πρόταση θα πρέπει να συμπληρώνει ορισμένες βασικές προϋποθέσεις ώστε αυτή να μην χαρακτηριστεί ως «απαράδεκτη». Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να υπογράφεται τουλάχιστον από το ένα τρίτο (1/3) των βουλευτών, να ορίζει επακριβώς τις πράξεις ή παραλείψεις το Προέδρου της Δημοκρατίας στις οποίες βασίζεται και να αναφέρει τη διάταξη του Συντάγματος η οποία έχει παραβιασθεί.

Εν συνεχεία και εφόσον πληρούνται οι ανωτέρω τεθείσες προϋποθέσεις, η πρόταση κατηγορίας παραδίδεται στον Πρόεδρο της Βουλής ούτως ώστε μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες να εγγραφεί στην Ημερήσια Διάταξη, να ανακοινωθεί στην Ολομέλεια της Βουλής και εν συνεχεία να γνωστοποιηθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, για να συζητηθεί κατά τη σειρά εγγραφής της. Εξαίρεση τίθεται εάν η Βουλή, σύμφωνα με την προβλεπόμενη στο άρθρο 76 παρ. 1 Συντάγματος, χαρακτηρίσει την πρόταση «κατεπείγουσα» και ορίσει διαφορετική ημέρα συζήτησης.

Η συζήτηση η οποία θα πραγματοποιηθεί, αφορά αποκλειστικά και μόνο τη λήψη απόφασης σχετικά με τη διενέργεια προανάκρισης, έχοντας τη δυνατότητα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αφενός να παρίσταται κατά τη διάρκεια αυτής και αφετέρου να απαντήσει, ακόμα και εγγράφως επί της κατηγορίας. Η απόφαση για τη διενέργεια της προανάκρισης, λαμβάνεται με μυστική ψηφοφορία και απαιτείται η πλειοψηφία του ενός τετάρτου (1/4) του όλου αριθμού των βουλευτών, σύμφωνα με το άρθρο 67 Συντάγματος.

Η εν λόγω ψηφοφορία μπορεί να οδηγήσει με τη σειρά της σε δύο διαφορετικά αποτελέσματα: αφενός της λήψη απόφασης για τη μη διενέργεια προανάκρισης και αφετέρου τη λήψη απόφασης για τη διενέργεια προανάκρισης. Στην πρώτη περίπτωση, η πρόταση κατηγορίας τίθεται στο αρχείο χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα να επαναληφθεί. Στη δεύτερη περίπτωση, κατόπιν έτερης μυστικής ψηφοφορίας, εκλέγεται Δωδεκαμελής Εξεταστική Επιτροπή για τη διενέργεια της προανάκρισης. Ταυτόχρονα με την Εξεταστική Επιτροπή, ορίζεται και η προθεσμία για την ολοκλήρωση της προανάκρισης, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες, ενώ μπορεί να παραταθεί για έναν (1) ακόμα μήνα. Η Επιτροπή συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής για τις Εξεταστικές Επιτροπές (άρθρ.144-148 Κ.Β), εκλέγοντας και τον αντίστοιχο αριθμό εισηγητών, ενώ σε κάθε περίπτωση έχει όλες τις αρμοδιότητες του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

Εντός της ταχθείσας προθεσμίας, η Δωδεκαμελής Εξεταστική Επιτροπή οφείλει να ολοκληρώσει το έργο της και να υποβάλει στη Βουλή τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκέντρωσε μαζί με

αιτιολογημένη έκθεση, η οποία περιέχει και πρόταση για την κατηγορία. Τα μέλη που διαφωνούν υποβάλλουν αυτοτελή έκθεση. Οι εκθέσεις της Επιτροπής και των διαφωνούντων μελών, διανέμονται στους Βουλευτές μέσα σε δέκα (10) μέρες από την κατάθεση στο Προεδρείο της Βουλής ενώ γνώση των εγγράφων που ελήφθησαν υπόψη μπορούν να λάβουν οι Βουλευτές και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας από την αρμόδια Υπηρεσία της Βουλής. Σε περίπτωση που η Επιτροπή δεν υποβάλει την έκθεσή της εμπρόθεσμα, η Βουλή είτε διορίζει άλλη Επιτροπή, είτε συζητά την πρόταση κατηγορίας χωρίς τη σχετική έκθεση. Οι εργασίες της Επιτροπής δεν αναστέλλονται με τη λήξη της συνόδου της Βουλής⁹, παύουν όμως, με τη λήξη της βουλευτικής περιόδου με οποιονδήποτε τρόπο. Αν η περίοδος της Βουλής λήξει πριν από την κατάθεση της έκθεσης της Επιτροπής, η νέα Βουλή εκλέγει μέσα σε δύο μήνες από την έναρξη της πρώτης συνόδου της νέας Επιτροπής, ενώ ορίζει συγχρόνως νέα προθεσμία διενέργειας της προανάκρισης. Αν όμως, η περίοδος της Βουλής λήξει μετά την κατάθεση της έκθεσης της Επιτροπής, η συζήτηση επί της πρότασης διεξάγεται με βάση την έκθεση μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την έναρξη της πρώτης συνόδου της και μετά από πέντε (5) τουλάχιστον ημέρες από τη διανομή της στους βουλευτές.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης αναφορικά με την πρόταση της Επιτροπής ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει τη δυνατότητα να παραστεί και να παράσχει τυχόν απαιτούμενες διευκρινίσεις. Η απόφαση επί της πρότασης κατηγορίας λαμβάνεται κατόπιν μυστικής και ονομαστικής, σύμφωνα με τα άρθρο 159 παρ. 5 του Κανονισμού της Βουλής, ψηφοφορίας (σε ανάλογη εφαρμογή του άρθρο 7 παρ. 2 του Ν.265/1976), από την Ολομέλεια της Βουλής με την πλειοψηφία των δύο τρίτων (2/3) του συνόλου των μελών τους (άρθρο 49 §2 Συντ.). Η απόφαση περιλαμβάνει την οριστική διατύπωση της κατηγορίας ενώ αν η Βουλή απορρίψει την πρόταση κατηγορίας, αυτή δε μπορεί να επαναληφθεί.

---

⁹ Σύνοδος της Βουλής ονομάζεται το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η Βουλή μπορεί να συνέρχεται και να λειτουργεί όπως ορίζει το Σύνταγμα. Μία βουλευτική περίοδος περιέχει περισσότερες συνόδους. Διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες και ειδικές.

Βουλευτική περίοδος ονομάζεται το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο βουλευτικών εκλογών και το οποίο ξεκινάει την ημέρα των εκλογών.

Έχοντας ως δεδομένο ότι σύμφωνα με το άρθρο (άρθρο 49 παρ. 2 Συντ.) η ποινική δίωξη κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας ασκείται από την Ολομέλεια της Βουλής μετά από πρόταση τουλάχιστον του ενός τρίτου των μελών της και εφόσον γίνει δεκτή η πρόταση κατηγορίας και παραπομπής του Προέδρου της Δημοκρατίας, αυτός δικάζεται από το Ειδικό Δικαστήριο το άρθρου 86 Συντάγματος. Ειδικότερα η σύνθεση του Δικαστηρίου ρυθμίζεται σε συνδυασμό με από τις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρ. 158 του Κανονισμού της Βουλής, στις οποίες παραπέμπει το άρθρ.13 παρ. 1 του Ν. 265/1976.

Το προαναφερόμενο Ειδικό Δικαστήριο απαρτίζεται από δεκατρία (13) μέλη και συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου, ως πρόεδρο και από δώδεκα (12) δικαστές. Οι δώδεκα αυτοί δικαστές κληρώνονται από τον πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση μεταξύ των Αρεοπαγιτών και των Προέδρων Εφετών οι οποίοι είχαν αναλάβει καθήκοντα πριν την λήψη απόφασης για άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ταυτόχρονα κληρώνονται και τα αναπληρωματικά μέλη του Δικαστηρίου. Συγκεντρωτική κατάσταση με τα μέλη που απαρτίζουν το Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 86 Συντάγματος, τακτικά και αναπληρωματικά, αποστέλλεται στον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου. Από κοινού με την κατάσταση των κληρωθέντων τακτικών και αναπληρωματικών μελών του Ειδικού Δικαστηρίου, τα προκύπτοντα από τη σχετική κλήρωση ονόματα των τακτικών και αναπληρωματικών μελών για υποστήριξη της κατηγορίας (των δημοσίων κατηγορών) καθώς η σχηματισθείσα δικογραφία αποστέλλονται στον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου.

Προκειμένου να θεωρηθεί νόμιμη η συγκρότηση του Δικαστηρίου θα πρέπει να παρίσταται ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου αλλά και τα δώδεκα (12) μέλη που το συγκροτούν με αντικατάσταση, σε περίπτωση κωλύματος κάποιου εξ αυτών, από τα κληρωθέντα αναπληρωματικά μέλη. Πρέπει να σημειωθεί ότι απαραίτητη κρίνεται η παρουσία των αναπληρωματικών μελών κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων, προκειμένου να μπορεί να καταστεί δυνατή η αναπλήρωση των τακτικών, πριν την έκδοση της απόφασης. Ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου εφόσον κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο

αναπληρώνεται από έναν Αντιπρόεδρο του ίδιου Δικαστηρίου, κατά τάξη αρχαιότητας, ενώ ο Γραμματέας του Αρείου Πάγου κωλυόμενος, αναπληρώνεται από τον Γραμματέα του Εφετείου της Αθήνας και όταν αυτός απουσιάζει, ελλείπει ή κωλύεται από τους νόμιμους αναπληρωτές του πρώτου.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, από τη στιγμή που θα παραπεμφθεί στο Ειδικό Δικαστήριο και μέχρι το πέρας της διαδικασίας απέχει από την άσκηση των καθηκόντων του και αναπληρώνεται όπως ορίζεται από το άρθρο 34 του Συντάγματος και επανέρχεται σε αυτά μετά την έκδοση απαλλακτικής απόφασης και εφόσον δεν έχει εξαντληθεί η θητεία του.

Σύμφωνα με το άρθρο 34 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, υπάρχει περίπτωση να αναπληρώνεται στα καθήκοντα του στις εξής περιπτώσεις:

- όταν απουσιάζει στο εξωτερικό περισσότερο από δέκα (10) ημέρες
- εάν πεθάνει
- εάν παραιτηθεί
- εάν κριθεί έκπτωτος
- για οποιοδήποτε άλλο λόγο

τότε αναπληρώνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής ή στην περίπτωση που αυτός δεν υπάρχει ή κωλύεται από την Κυβέρνηση συλλογικά.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δε δύναται να αναπληρώνεται για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριάντα (30) ημερών. Όταν ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί καθήκοντα αναπληρωτή του Προέδρου της Δημοκρατίας, αυτό δεν συνεπάγεται ότι καθίσταται και ο ίδιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Άλλωστε, εφόσον ο νομοθέτης επιθυμούσε να συμβεί αυτό, θα το ρύθμιζε ρητά στις σχετικές διατάξεις. Αντ' αυτού χρησιμοποιείται ο όρος «Πρόεδρος της Δημοκρατίας» στο 49 του Συντάγματος. Το στοιχείο αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο Ν. 265/1971, που ρυθμίζει τα σχετικά με την ποινική ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας, προβλέπει ως ποινή για τις τελεσθείσες αξιόποινες πράξεις την έκπτωση από το αξίωμα. Γίνεται λοιπόν κατανοητό, ότι οι νόμιμοι αναπληρωτές του Προέδρου της Δημοκρατίας, κατά το χρονικό διάστημα της αναπλήρωσης, δεν απολαμβάνουν της υφιστάμενης

νομοθεσίας περί ποινικής ευθύνης του Προέδρου της Δημοκρατίας, αλλά ο μεν Πρόεδρος της Βουλής ευθύνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του ισχύοντος Ποινικού Κώδικα, η δε Κυβέρνηση με βάση τον υφιστάμενο νόμο περί ευθύνης Υπουργών.¹⁰

Ιδιαίτερα φαίνεται να απασχολεί το ζήτημα της συμπααραπομπής των συμμετεχόντων στα εγκλήματα που τέλεσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Και τούτο διότι στη συγκεκριμένη περίπτωση μιλάμε για διεύρυνση της δικαιοδοσίας της Βουλής να ασκεί αρμοδιότητες της δικαστικής εξουσίας σε πρόσωπα τα οποία πιθανώς να μην ανήκουν στον «κύκλο της δικαιοδοσίας της». Το ζήτημα διευθετήθηκε με τη ρητή διατύπωση της παρ. 4 του άρθρου 86 Συντάγματος, σύμφωνα με τη οποία *«Σε περίπτωση παραπομπής προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου συμπαράπεμπονται και οι τυχόν συμμετοχοί όπως νόμος ορίζει»*, μία διάταξη η οποία εφαρμόζεται κατ' αναλογία για την περίπτωση των συμμετόχων στα τελεσθέντα από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας εγκλήματα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 49 παρ. 3 Συντάγματος.

Η διαδικασία η οποία θα ακολουθηθεί ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου ακολουθεί του κανόνες που ορίζει ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας εφόσον αυτά δεν αντίκεινται στις διατάξεις στα όσα ορίζει το Ν.Δ. 802/1971. Ως εκ τούτου υφίσταται προδικασία, κυρία διαδικασία και δυνατότητα άσκησης ενδίκων μέσων.

Ειδικότερα λοιπόν, **κατά την προδικασία:**

Ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου και κατ' επέκταση Πρόεδρος του Ειδικού Δικαστηρίου, μόλις λάβει την δικογραφία, διορίζει ένα (1) μέλος του Ειδικού Δικαστηρίου στη θέση του ανακριτή και του διαβιβάζει τη δικογραφία. Ο εν λόγω ανακριτής, συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλα τα δικαιώματα και καθήκοντα, τα οποία υφίστανται, συγκεντρωτικά, στον τακτικό ανακριτή Πλημμελειοδικών, σύμφωνα με τα όσα ρητά ορίζονται στα άρθρα 248 επ. του Κώδικα Ποινικής

---

¹⁰ ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος, «Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο» 4^η Έκδοση

Δικονομίας¹¹. Σε περίπτωση κωλύματός του, ο ανακριτής αναπληρώνεται από κάποιο άλλο μέλος του Δικαστηρίου, το οποίο διορίζεται από τον Πρόεδρο αυτού ενώ καθήκοντα Γραμματέα του ανακριτή ασκεί ο Γραμματέας του Αρείου Πάγου (άρθρο 24 Ν.Δ.802/1971).

Τυχόν διαφωνίες οι οποίες θα προκύψουν αλλά και οποιαδήποτε άλλη δυσκολία επιλύεται σύμφωνα με τα όσα ρητά αναφέρονται στα άρθρα 307 και 309 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, στα οποία παραπέμπει το άρθρο 25 Ν.Δ. 802/1971, ήτοι από τριμελές συμβούλιο αποτελούμενο από τον ανακριτή (ο κατά βαθμό ανώτερος δικαστής και στην περίπτωση ισοβαθμίας, ο αρχαιότερος) και δύο τακτικά μέλη του Συμβουλίου τα οποία προκύπτουν κατόπιν σχετικής κλήρωσης. Καθήκοντα Γραμματέα στο συμβούλιο ασκεί ο Γραμματέας του ανακριτή (άρθρο 26 Ν.Δ.802/1971). Σε περίπτωση κωλύματος δε, το μέλος αναπληρώνεται από το αμέσως επόμενο μέλος του Δικαστηρίου.

Η προδικασία θα πρέπει να περατωθεί από τον ανακριτή μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από την υποβολή σε αυτόν της δικογραφίας. Εν συνεχεία, ο ανακριτής στέλνει τα σχετικά έγγραφα στους κατηγορούς, γνωστοποιώντας ταυτόχρονα και στον κατηγορούμενο (άρθρο 27 Ν.Δ.802/1971). Μέσα σε δέκα (10) ημέρες από την αποστολή ή την γνωστοποίηση της δικογραφίας, τόσο οι κατήγοροι όσο και ο κατηγορούμενος έχουν την δυνατότητα να υποβάλουν στον ανακριτή όσες παρατηρήσεις και αιτήσεις σχετικές με την ανάκριση κρίνουν αναγκαίες (άρθρο 28 Ν.Δ.802/1971).

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να διακρίνουμε δύο περιπτώσεις. Από τη μία πλευρά, αν μέσα σ' αυτή την προθεσμία δεν γίνει καμία παρατήρηση ή αίτηση, ο ανακριτής διαβιβάζει την δικογραφία στους κατηγορούς, ενώ συγχρόνως γνωστοποιεί και στον Πρόεδρο του Ειδικού Δικαστηρίου. Ο τελευταίος, μέσα σε δύο (2) ημέρες, προβαίνει στην έκδοση πράξης, με την οποία ορίζει δικάσιμο της υποθέσεως μετά από σαράντα (40) τουλάχιστον ημέρες, ενώ ταυτόχρονα

---

¹¹ Ενεργεί όλες τις ανακριτικές πράξεις που θεωρεί αναγκαίες για την εξακρίβωση του εγκλήματος και των υπαιτιών, μπορεί να αναθέτει σε άλλο ανακριτικό υπάλληλο τις πράξεις που πρόκειται να ενεργηθούν έξω από την έδρα του, έχει δικαίωμα και οφείλει να επεκτείνει τη δίωξη σε όλους όσους συμμετείχαν στην ίδια πράξη όχι όμως και σε άλλη πράξη κλπ.

σημειώνει τα ονόματα των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του Δικαστηρίου καθώς και τον τόπο της συνεδρίασής του. Η πράξη αυτή του Προέδρου του Ειδικού Δικαστηρίου κοινοποιείται στους κατηγορούμενους και τον κατηγορούμενο (άρθρο 29 Ν.Δ.802/1971).

Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση που οι κατηγοροί ή ο κατηγορούμενος υποβάλουν κάποια παρατήρηση ή αίτηση σχετική με την ανάκριση, αλλά ο ανακριτής δεν την αποδέχεται, τότε το συμβούλιο αποφασίζει σχετικά με αυτήν. Μετά την έκδοση ή την εκτέλεση της αποφάσεως του συμβουλίου, η δικογραφία επιστρέφεται στους κατηγορούμενους, ενώ ταυτόχρονα ειδοποιείται ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου προκειμένου να ενεργήσει όσα ορίζονται στα άρθρα 29 και 30 του Ν.Δ.802/1971.

Μετά την περάτωση της προδικασίας ακολουθεί **η κύρια διαδικασία.**

Και σε αυτή την περίπτωση εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις των άρθρων 329 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σε συνδυασμό πάντοτε με τυχόν περιορισμούς που μπορεί να τίθενται από το Ν.Δ. 802/1971 και το Ν. 265/1976.

Ο κατηγορούμενος υποχρεούται να εμφανίζεται αυτοπροσώπως ενώπιον του Δικαστηρίου, ενώ έχει το δικαίωμα να διορίσει συνηγόρους για την υπεράσπισή του. Σε περίπτωση που ο ίδιος δε διορίσει συνηγόρους, τότε το Δικαστήριο διορίζει δύο ή τρεις αυτεπάγγελα (άρθρο 32 του Ν.Δ. 802/1971). Αν ο κατηγορούμενος, παρά την κλήτευσή του, δεν εμφανιστεί, τότε θεωρείται ότι δικάζεται κατ' αντιμωλία και συνεπώς, στην ίδια δικάσιμο κρίνεται το νόμιμο της κλητεύσεώς του (άρθρο 34 παρ.1 εδ.α' Ν.Δ.802).

Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπάρξει προφυλάκιση για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ενώ σύμφωνα με το άρθρο 371 παρ. 4 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, τυχόν λάθη μπορούν να διορθωθούν με μεταγενέστερη απόφαση κατά την επιμέτρηση της ποινής.

Οι αποφάσεις του Ειδικού Δικαστηρίου θα πρέπει μετά το πέρας της συζήτησης να απαγγέλλονται σε δημόσια συνεδρίαση ενώ στη περίπτωση που συντρέχουν ειδικοί λόγοι, η απόφαση θα πρέπει να

δημοσιευθεί σε μεταγενέστερο χρόνο, ο οποίος και ορίζεται ρητά από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου (άρθρο 371 παρ. 1 Κ.Π.Δ.). Σε κάθε περίπτωση η απόφαση του Δικαστηρίου θα πρέπει να είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη ώστε να προκύπτει αβίαστα και δίχως αμφιβολία η διαδικασία και το σκεπτικό με βάση το οποίο αυτή λήφθηκε. Ειδική μνεία θα πρέπει να γίνεται στην περίπτωση ύπαρξης μειοψηφίας αλλά και αντίστοιχη καταχώρηση αυτής στα Πρακτικά των συνεδριάσεων.

Για κάθε απόφαση δικαστηρίου, με βάση τα άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, προβλέπεται η άσκηση ενδίκων μέσων, ως μέσο διασφάλισης και προστασίας των εμπλεκομένων στην εκάστοτε υπόθεση από τυχόν λάθος ή εσφαλμένη εκτίμηση των γεγονότων και των αποδεικτικών στοιχείων. Ως ένδικα μέσα λοιπόν αναφέρονται η έφεση, στα άρθρα 426 επ. του Κ.Π.Δ. και η αναίρεση, στα άρθρα 486 επ. Κ.Π.Δ. Στην περίπτωση εκδίκασης μιας υπόθεσης από τα κοινά ποινικά δικαστήρια, τα πράγματα είναι εύκολα, αφού μεταξύ των δικαστηρίων υφίσταται «ιεραρχία» και επομένως υπάρχει δικαστήριο δευτέρου βαθμού για να εξετάσει τυχόν ατέλειες της αρχικά εκδοθείσας απόφασης. Οι τελεσθείσες όμως από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, παράνομες πράξεις, εκδικάζονται όπως προαναφέρθηκε κατόπιν ρητής επιταγής του Συντάγματος από Ειδικό Δικαστήριο, χωρίς να προβλέπεται παράλληλα, και η ύπαρξη ιεραρχικά ανώτερου δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, αποκλείεται η δυνατότητα των κατηγορουμένων να ασκήσουν έφεση σε βάρος της αρχικής απόφασης.

Από την άλλη πλευρά, αναφορικά με την αίτηση αναιρέσεως, κατά τα ισχύοντα στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αρμόδιο όργανο για να εξετάσει τυχόν υποβληθείσα αίτηση αναίρεσης είναι ο Άρειος Πάγος. Στην περίπτωση της ποινικής ευθύνης του Προέδρου της Δημοκρατίας, το Ν.Δ. 802/1971, δεν περιέχει διάταξη η οποία να απαγορεύει την υποβολή τέτοιου είδους αίτησης. Ωστόσο, πρόεδρος του Ειδικού Δικαστηρίου που δικάζει τις παράνομες πράξεις του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, επικεφαλής δηλαδή του Ανώτατου Δικαστηρίου και του αποκλειστικά αρμόδιου οργάνου για την εκδίκαση του εν λόγω ένδικου μέσου. Επομένως, δεν υφίσταται ούτε άλλο ιεραρχικά προϊστάμενο ούτε άλλο περισσότερο αρμόδιο από αυτόν όργανο για να αποφασίσει και κατά

συνέπεια, δεν μπορεί να έχει υπόσταση μία αίτηση αναίρεσης. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι, η απόφαση που θα εκδοθεί από το Ειδικό Δικαστήριο είναι αμετάκλητη. Τον εν λόγω αμετάκλητο και οριστικό χαρακτήρα της απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου, έρχεται να επιβεβαιώσει και να κατοχυρώσει πλέον ο νομοθέτης με το άρθρο 7 Ν. 3961/2011 (Φ.Ε.Κ. Α΄-97/29-4-2011) «Τροποποίηση του Ν. 3126/2003 για την ποινική ευθύνη των Υπουργών και άλλες διατάξεις» σύμφωνα με την οποία *«Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου είναι αμετάκλητη»*. Ρητή είναι άλλωστε και η διατύπωση του άρθρου 86 παρ. 4 του Συντάγματος όπου *«αρμόδιο για την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων σε πρώτο και τελευταίο βαθμό είναι ως ανώτατο δικαστήριο, Ειδικό Δικαστήριο»*. Άκρως προσεκτική διατύπωση του νομοθέτη, ώστε να μην υπάρξει σύγχυση με το προβλεπόμενο στο άρθρο 100 του Συντάγματος «Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο».

Η αμετάκλητη αυτή απόφαση που θα εκδοθεί από το Ειδικό Δικαστήριο, εκτελείται με την επιμέλεια του Εισαγγελέα Εφετών ή Πρωτοδικών Αθηνών, σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 522 Κ.Π.Δ. περί «εκτελέσεως των Αποφάσεων του Αρείου Πάγου» και είναι άμεσα εκτελεστή είτε είναι καταδικαστική είτε αθωωτική.

Τα αδικήματα για τα οποία ενέχει ποινική ευθύνη ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, παραγράφονται σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στο άρθρο 4 του Ν.Δ. 265/1976. Η εκ προθέσεως παραβίαση του Συντάγματος παραγράφεται μέσα σε ένα (1) έτος από την ημέρα τέλεσης και η εσχάτη προδοσία μέσα σε δύο (2) χρόνια. Αναφορικά όμως με την εσχάτη προδοσία, υφίσταται η εξής ιδιαιτερότητα: η διετία της παραγραφής ισχύει για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας το οποίο ωστόσο δεν έχει ολοκληρωθεί. Στην περίπτωση ολοκλήρωσής του, τίθεται σε εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 120 παρ. 3 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία η παραγραφή ξεκινάει από τη στιγμή που πλέον αποκαθίσταται η νόμιμη εξουσία. Η παραγραφή, τέλος, μπορεί να αναστέλλεται για όσο χρόνο διαρκεί η κύρια διαδικασία όχι όμως περισσότερο από ένα (1) χρόνο για την εσχάτη προδοσία και έξι (6) μήνες για την εκ προθέσεως παραβίαση του Συντάγματος.

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας ονομάζεται το συλλογικό εκείνο όργανο το οποίο έχει σαν στόχο τον καθορισμό και την κατεύθυνση της γενικής πολιτικής της Χώρας σύμφωνα με τα όσα ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι του Κράτους.

Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο άρθρο 81 του Συντάγματος, την Κυβέρνηση αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς. Ως μέλη λοιπόν της Κυβέρνησης νοούνται, εκτός από τα πρόσωπα που απαρτίζουν το Υπουργικό Συμβούλιο και οι ορισθέντες κατόπιν σχετικού νόμου αναπληρωτές Υπουργοί, Υπουργοί χωρίς χαρτοφυλάκιο¹² και Αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης. Δεν αποτελούν μέλη της Κυβέρνησης με βάση τη διατύπωση του Συντάγματος (αλλά δύνανται να αποτελέσουν εφόσον ορίζεται ρητά σε νόμο) οι Υφυπουργοί. Απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να διορισθεί κάποιος ως μέλος της Κυβέρνησης, είναι να συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που ορίζει το άρθρο 55 του Συντάγματος αναφορικά με τους βουλευτές, ήτοι να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει νόμιμη ικανότητα να εκλεγεί και να έχει συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής.

Στόχος λοιπόν της εκάστοτε Κυβέρνησης και των μελών που την απαρτίζουν είναι, όπως προαναφέρθηκε, η χάραξη της γενικής πολιτικής της Χώρας, πάντοτε εντός των πλαισίων που ορίζεται από τους Νόμους και το Σύνταγμα. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι η Κυβέρνηση δεν αποτελεί ένα είδος «υπερεξουσίας» το οποίο μπορεί να δρα ανεξέλεγκτα. Η δράση της και οι αποφάσεις της θα πρέπει να βρίσκονται πάντοτε εντός των αυστηρών πλαισίων που ορίζει κυρίως ο Ανώτατος Νόμος του Κράτους καθώς και το λοιπό υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, εθνικό και διεθνές.

Με βάση τον τρόπο που λειτουργεί η Κυβέρνηση καθώς και τον τρόπο που τα μέλη της ασκούν τις αρμοδιότητές τους, μπορούμε να διακρίνουμε τρία διαφορετικά συστήματα λειτουργίας αυτής: α) το αρχηγοκεντρικό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο ο αρχηγός της Κυβέρνησης μπορεί να είναι ταυτόχρονα και αρχηγός του Κράτους β) το

---

¹² Νυν Υπουργοί Επικρατείας κατόπιν του άρθρου 79 Ν. 1943/1991

υπουργοκεντρικό σύστημα, όπου ο κάθε υπουργός χειρίζεται τα θέματα του Υπουργείου του με βάση τη δική του ανεξάρτητη πολιτική και εποπτεύεται από τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης, ως γενικού συντονιστή (η πολιτική ευθύνη ανήκει αποκλειστικά στον ίδιο τον Υπουργό) και γ) το συλλογικό σύστημα, στο οποίο όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται με βάση το πλειοψηφικό σύστημα. Το ελληνικό Σύνταγμα, πάντως, εμφανίζεται να συνδυάζει στοιχεία και από τα τρία συστήματα, δεδομένου ότι η δυνατότητα που έχει ο Πρωθυπουργός, κατόπιν σχετικής πρότασης του να διορίζει και να παύει υπουργούς παραπέμπει στο αρχηγοκεντρικό σύστημα, η δυνατότητα απόσυρσης της εμπιστοσύνης από συγκεκριμένο Υπουργό και όχι από το σύνολο της Κυβέρνησης παραπέμπει στο υπουργοκεντρικό σύστημα ενώ τέλος η ύπαρξη αρμοδιοτήτων της Κυβέρνησης ως συλλογικού οργάνου (π.χ. η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας από την Κυβέρνηση συλλογικά στην εξαιρετική περίπτωση αδυναμίας του Προέδρου της Βουλής- άρθρο 34 παρ. 1 Συντάγματος), παραπέμπει στο συλλογικό σύστημα.

Ανεξάρτητα βέβαια από το σύστημα που εν τέλει υιοθετείται από το Σύνταγμα ως προς τον τρόπο άσκησης των αρμοδιοτήτων της Κυβέρνησης, ιδιαίτερη και αυξημένης σημασίας είναι η θέση που κατέχει σε αυτή ο Πρωθυπουργός. Ο βασικός ρόλος που ανατίθεται στον πρωθυπουργό από τις διατάξεις του Συντάγματος είναι η διασφάλιση της ενότητας της Κυβέρνησης και η χορήγηση κατευθύνσεων για την εφαρμογή της αποφασισθείσας πολιτικής .

Από το άρθρο 82 παρ. 2 Συντάγματος , αλλά και από το σύνολο των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στο πρόσωπο του Πρωθυπουργού εξάγεται η λεγόμενη «αρχή της πρωθυπουργικής υπεροχής». Η ιδιαίτερη και κατά κάποιο τρόπο κυρίαρχη θέση που κατέχει ο Πρωθυπουργός μέσα στον Κυβερνητικό σχηματισμό αφού αφενός αποτελεί την πρώτη επιλογή του λαού ως εκλεγμένος βουλευτής και μάλιστα με την πλειοψηφία της λαϊκής βούλησης, ταυτόχρονα όμως είναι και ο ίδιος ο οποίος με την τυχόν παραίτησή του παύει το σύνολο της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της, ο ίδιος μπορεί να διορίσει και να παύσει κάποιον σε υπουργική θέση και γενικότερα κατέχει τη σημαντικότερη θέση κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η εξαιρετική θέση που κατέχει ο Πρωθυπουργός και οι βαρύνουσες σημασίας αρμοδιότητες και δυνατότητες που συγκεντρώνει

δε σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι αυτός είναι ανέλεγκτος και μπορεί να ενεργεί χωρίς περιορισμούς και ποινές. Φέρει κανονικά, όπως και όλα τα υπόλοιπα μέλη της Κυβέρνησης το σύνολο της ευθύνης των πράξεων που διαπράττει κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Αντίστοιχα λοιπόν, φέρει και ποινική ευθύνη για παρανομίες που τελεί στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του και εμπίπτει στην ισχύουσα νομοθεσία για τους Υπουργούς και λοιπά μέλη της Κυβέρνησης, περί ποινικής ευθύνης.

Η θέσπιση της ποινικής ευθύνης των προσώπων εκείνων που κατέχουν στα χέρια τους την υποχρέωση λήψης αποφάσεων σε θέματα που αφορούν την οργάνωση και το μέλλον ενός κράτους και του λαού, αποτέλεσε πρώτιστο μέλημα όσων κατά το πέρασμα των χρόνων είχαν αναλάβει τη σύνταξη και την αναθεώρηση των συνταγματικών διατάξεων.

Το ελληνικό Σύνταγμα, ήδη από τα χρόνια της επανάστασης έχει αναθεωρηθεί περίπου 15 φορές. Εξετάζοντας τις διατάξεις που κάθε φορά περιλαμβάνει παρατηρούμε ότι υπάρχουν τέσσερα (4) βασικά στοιχεία τα οποία λίγο έως πολύ και με διαφορετική κάθε φορά μορφή υπάρχουν στις διατάξεις περί ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης. Αυτά τα τέσσερα (4) στοιχεία είναι τα εξής:

- I. Η κατηγορία ενώπιον της Βουλής
- II. Η απόφαση της Βουλής
- III. Η έκπτωση από το αξίωμα
- IV. Ποινή ανάλογη με το εκάστοτε ισχύον ποινικό δίκαιο

Ας δούμε όμως τι ίσχυε σε κάθε ένα από τα Συντάγματα:

Στο **Σύνταγμα του 1822 (Σύνταγμα της Επιδαύρου)**, τα σχετικά με την ποινική ευθύνη των Υπουργών, ρυθμίζονται στις παραγράφους ν' και νγ'. Ειδικότερα λοιπόν εάν κάποιος από τους οκτώ (8) Υπουργούς κατηγορούνταν ενώπιον του Βουλευτικού Σώματος για την τέλεση πολιτικού εγκλήματος¹³, συγκροτούνταν επταμελής Επιτροπή, η οποία αφού εξέταζε το αν θα έπρεπε να γίνει αποδεκτή η κατηγορία, υπέβαλλε

---

¹³ Ο όρος πολιτικό έγκλημα αποτελεί συνταγματικό όρο, ο οποίος εμφανίζεται στο άρθρο 97 Σ, χωρίς όμως να παρέχεται η δυνατότητα ακριβούς ορισμού αυτού. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ως πολιτικό έγκλημα νοείται εκείνο που τα κίνητρό του είναι πολιτικά και από την άλλη πλευρά η άποψη ότι πολιτικό έγκλημα είναι αυτό που στρέφεται κατά της πολιτειακής τάξης και του πολιτεύματος

εγγράφως τη γνώμη της στο Βουλευτικό Σώμα, Με βάση αυτή την έγγραφη αναφορά της Επιτροπής, το Βουλευτικό Σώμα αποφάσιζε επί της ενοχής του κατηγορουμένου με τα 2/3 της πλειοψηφίας του συνόλου. Η ποινή στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος κρίνονταν ένοχος ήταν η έκπτωση από το αξίωμά του και ό,τι προβλεπόταν εν συνεχεία από το ισχύον ποινικό δίκαιο για τους απλούς πολίτες.

Μπορεί το πρώτο αυτό νομικό πλαίσιο περί ποινικής ευθύνης των Υπουργών στο επαναστατικό Σύνταγμα του 1822 να φαίνεται αρκετά λιτό, ωστόσο έρχεται το **Σύνταγμα του 1823(Σύνταγμα του Άστρους)** να το εμπλουτίσει. Η παράγραφος ξζ΄ λοιπόν, του Συντάγματος του 1823, όριζε πως αν ένα ή περισσότερα μέλη του Εκτελεστικού Σώματος κατηγορούνταν ενώπιον του Βουλευτικού Σώματος για πολιτικό έγκλημα ή παρανομία, συστήνονταν εννιαμελής Επιτροπή, η οποία αφού εξέταζε εάν η κατηγορία θα έπρεπε να γίνει δεκτή, υπέβαλλε με έγγραφη αναφορά τη γνώμη της στο Βουλευτικό Σώμα. Με τη σειρά του το Βουλευτικό Σώμα και με την πλειοψηφία των 4/5 αποφάσιζε επί της ενοχής ή της αθωότητας του κατηγορουμένου, Στην περίπτωση που κρίνονταν ένοχος, προβλεπόταν η έκπτωση από το αξίωμα και η επιβολή της ποινής που ίσχυε στο ποινικό δίκαιο.

Το **Σύνταγμα του 1827 (Σύνταγμα της Τροιζήνας)**, με τη σειρά του αναφέρει τα σχετικά με την ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης στο Κεφάλαιο Η΄ «Περί των Γραμματέων της Επικρατείας» και ειδικότερα στα άρθρα 131 και 132. Οι Γραμματείς της Επικρατείας λοιπόν, σύμφωνα με το άρθρο 131, μπορούν να κατηγορούνται ενώπιον της Βουλής α) για προδοσία β) για κατάχρηση δημόσιου χρήματος και γ) για προσυπογραφή διατάγματος που αντιβαίνει στους θεμελιώδεις νόμους. Υπήρχαν δηλαδή συγκεκριμένες κατηγορίες παράνομων πράξεων στις οποίες θα έπρεπε να προβεί ο Γραμματέας της Επικρατείας για να υπάρξει ποινική ευθύνη. Εφόσον λοιπόν περιέλθει εις γνώση της Βουλής η τέλεση κάποιας από τις περιγραφόμενες στο άρθρο 131 πράξης, αυτή αποφασίζει με την πλειοψηφία των ψήφων τη διενέργεια εξέτασης ή όχι. Στην περίπτωση που αποφασισθεί η διενέργεια εξέτασης, επταμελής Επιτροπή¹⁴ συντάσσει αναφορά την οποία παραδίδει στη

---

¹⁴ Η επταμελής Επιτροπή έδινε τον ακόλουθο όρκο: «Ορκίζεσθε, ενώπιον θεού και ανθρώπων, να προσέξετε εις την κατηγορίαν, η οποία θα αναγνωσθή από τον Πρόεδρο της προ-Εξεταστικής Επιτροπής να μη προδώσετε τα δίκαια, ούτε του κατηγορουμένου ούτε της κοινωνίας να μην επιρροιασθήτε μήτε από προσωπικό μίσος, μήτε από φόβον ή συμπάθειαν. Να αποφασίσετε βάζοντες

Βουλή για να αποφασισθεί εάν θα διεξαχθεί ή όχι δίκη. Εάν η Επιτροπή έκρινε την κατηγορία βάσιμη και αποφασίζοταν η διεξαγωγή της δίκης, η Βουλή μετατρέπονταν σε «Ειδικό Δικαστήριο» με πρόεδρο αυτού, τον Πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Κατά τη διάρκεια της δίκης, χρέη Εθνικού συνηγού ασκούσε ο Πρόεδρος ή κάποιο μέλος της εξεταστικής Επιτροπής. Κανένας βουλευτής δεν μπορούσε να εκφράσει γνώμη υπέρ ή κατά του/των κατηγορουμένου/ων και συγκεκριμένα ο Πρόεδρος της Βουλής και τα μέλη της εξεταστικής Επιτροπής, δεν μπορούσαν να λαμβάνουν μέρος σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο της δίκης. Η απόφαση της Βουλής-Ειδικού Δικαστηρίου, λαμβάνονταν με την πλειοψηφία των ψήφων και η ποινή που επιβάλλονταν ήταν η έκπτωση από το αξίωμα και ό,τι προβλεπόταν περαιτέρω από το ισχύον ποινικό δίκαιο.

Το Σύνταγμα του 1832 («Ηγεμονικό» Σύνταγμα), αν και δεν τέθηκε σε ισχύ, ρυθμίζει το ζήτημα της ποινικής ευθύνης των Υπουργών στα άρθρα 164-165, 184-185, 258 και 260-261. Κατοχυρώνει λοιπόν συγκεκριμένες παράνομες πράξεις για τις οποίες μπορεί να υπάρξει ποινική ευθύνη (περισσότερες σε σχέση με το Σύνταγμα του 1827) ήτοι α) μη εκτέλεση νόμου β) προδοσία γ) κατάχρηση ή κακοδιαχείριση δημόσιου χρήματος δ) υπογραφή διαταγμάτων που αντιβαίνουν στους νόμους ε) σφετερισμό δημόσιου χρήματος στ) φθορά δημοσίων κτημάτων, Εφόσον λοιπόν υποβληθεί στη Βουλή κατηγορία σε βάρος δημόσιου λειτουργού για διάπραξη κάποιας από τις προαναφερθείσες πράξεις, διενεργείται ψηφοφορία και με την απόλυτη πλειοψηφία αποφασίζεται εάν θα πρέπει να πραγματοποιηθεί δίκη. Εφόσον γίνει δεκτή η κατηγορία, η Γερουσία είναι πλέον αρμόδια για την εκδίκαση της υπόθεσης. Μετατρέπεται δηλαδή σε ένα Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο ορίζει προ-εξεταστική Επιτροπή αποτελούμενη από τρεις (3) Γερουσιαστές, με πρόεδρο τον μεγαλύτερο αυτών.

Μετά από μια σειρά δημόσιων συνεδριάσεων, οι οποίες δεν θα πρέπει να προσβάλλουν τη δημόσια αιδώ, την ασφάλεια και τα συμφέροντα του Κράτους, συντάσσεται αναφορά προκειμένου να αποφασίσει το Σώμα της Γερουσίας εάν θα κάνει δεκτή την κατηγορία ή όχι. Αφού ληφθεί απόφαση για διεξαγωγή δίκης, ορίζεται δικάσιμος και πρόεδρος αυτού του Ειδικού Δικαστηρίου είναι ο πρόεδρος της

βάσιν εις την κατηγορίαν και την απολογίαν του κατηγορουμένου με την αφιλοπροσωπίαν εκείνην, ήτις ανήκει εις το δίκαιον και ελεύθερον άνθρωπον»

Γερουσίας. Η απόφαση λαμβάνεται με την πλειοψηφία των 2/3 και στην περίπτωση καταδίκης επιβάλλεται έκπτωση από το αξίωμα και η προβλεπόμενη από το ποινικό δίκαιο ποινή.

Τα άρθρα 83 και 84 του Συντάγματος του 1844, ορίζουν ότι η Βουλή μπορεί να κατηγορεί τους Υπουργούς ενώπιον της Γερουσίας, η οποία δικάζει σε δημόσια συνεδρίαση και χωρίς να συμμετέχουν σε αυτή οι Γερουσιαστές που διορίστηκαν μετά τη λήψη απόφασης για τη διεξαγωγή δίκης. Το νέο και πολύ σημαντικό στοιχείο που εισάγεται με αυτή την αναθεώρηση του Συντάγματος, είναι ότι τα σχετικά με την ποινική ευθύνη και τη διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθηθεί, ρυθμίζονται από ειδικό, κατ' εξουσιοδότηση εκδιδόμενο νόμο. Ο κατ' εξουσιοδότηση εκδιδόμενος αυτός νόμος θα ρυθμίζει ακόμα και την ποινή. Το καθεστώς που θα υφίσταται μέχρι την έκδοση του ειδικού νόμου, είναι ότι η Βουλή διατηρεί το δικαίωμα να κατηγορεί τους Υπουργούς και η Γερουσία να τους δικάζει για τις εξής παράνομες πράξεις: α) εσχάτη προδοσία β) κατάχρηση δημόσιας περιουσίας γ) παράνομη είσπραξη και δ) παραβίαση των διατάξεων του Συντάγματος. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι το 1864 δεν είχε εκδοθεί ο σχετικός νόμος που θα ρύθμιζε τα επιμέρους ζητήματα της ποινικής ευθύνης των δημοσίων λειτουργών.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1844 (Φ.Ε.Κ. Α΄-5/ 18-3-1844)

Άρθρ. 83.

Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς Ὑπουργοὺς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας, ἣτις δικάζει αὐτοὺς εἰς δημοσίαν συνεδρίαν. Δὲν λαμβάνουσι δὲ μέρος εἰς τὴν δίκην οἱ Γερουσιασταί, οἵτινες διορίσθησαν τυχὼν, ἀφ' οὗ ἐπρόσθην ἢ εἰς δίκην εἰσαγωγή.

Εἰδικὸς Νόμος θέλει ὁρίττει τὰ περὶ εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν, τὰς ἐπιβλητέας ποινὰς καὶ τὴν διαδικασίαν.

Άρθρ. 84.

Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐιδικοῦ περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν Νομοῦ, ἡ Βουλὴ δύναται νὰ κατηγορῇ αὐτοὺς καὶ ἡ Γερουσία νὰ τοὺς δικάζῃ ἔνεκεν ἐσχάτης προδοσίας, καταχρήσεως δημοσίας περιουσίας, παρνόμου εἰσπράξεως καὶ πάσης παραβάσεως τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος.

Στο Σύνταγμα του 1864 (άρθρα 80-81), για πρώτη φορά θεσμοθετείται η ύπαρξη Δικαστηρίου αρμόδιου για την εκδίκαση υποθέσεων παράνομων πράξεων που τελέστηκαν από Υπουργούς. Στο εν λόγω Δικαστήριο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου και συγκροτείται από δώδεκα (12) ακόμα μέλη, τα οποία επιλέγονται

κατόπιν κλήρωσης που διενεργεί ο Πρόεδρος της Βουλής, σε δημόσια συνεδρίαση, μεταξύ των Αρεοπαγιτών-Εφετών-Προέδρων Εφετών, οι οποίοι διορίστηκαν πριν τη διατύπωση κατηγορίας σε βάρος δημόσιου λειτουργού. Διατηρείται και σε αυτό το Σύνταγμα ο κατ' εξουσιοδότηση εκδιδόμενος νόμος¹⁵, ο οποίος θα ρυθμίζει όλα τα επιμέρους ζητήματα και ο οποίος θα πρέπει να έχει υποβληθεί και ψηφισθεί κατά την πρώτη βουλευτική σύνοδο. Μέχρι την έκδοση αυτού εξακολουθεί να υφίσταται το δικαίωμα της Βουλής να κατηγορεί τους Υπουργούς και αυτοί να δικάζονται από Ειδικό Δικαστήριο για τις εξής παράνομες πράξεις, τελεσθείσες κατά την άσκηση των καθηκόντων τους: α) εσχάτη προδοσία β) κατάχρηση δημόσιας περιουσίας γ) παράνομη είσπραξη δ) παραβίαση των διατάξεων του Συντάγματος.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1864 (Φ.Ε.Κ. Α' 48/17-11-1864)

Ἄρθρον 80. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατήγορῃ τοὺς Ὑπουργοὺς ἐνώπιον ἐπὶ τούτῳ δικαστηρίου, ὅπερ, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, θέλει συγκροτηθῇ ἐκ δώδεκα ἄλλων μελῶν, ἅτινα θέλουσι κληρωθῇ ἐξ ὅλων τῶν ὑπαρχόντων πρὸ τῆς κατηγορίας ἀρειοπαγιτῶν, ἐφετῶν καὶ προέδρων αὐτῶν.

Ἡ κλήρωσις θέλει γείνη ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει· τὴν δὲ διαδικασίαν θέλει ὀρίσει μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικοῦ περὶ τούτου νόμου αὐτὸ τοῦτο τὸ δικαστήριον.

Εἰδικὸς νόμος θέλει ὀρίσει τὰ περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν, τὰς ἐπιβλητέας ποινὰς καὶ τὴν διαδικασίαν· ὁ νόμος δὲ οὗτος θέλει καθυποβληθῇ καὶ ψηφισθῇ εἰς τὴν πρώτην συγκροτηθησομένην βουλευτικὴν Σύνοδον.

Ἄρθρον 81. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ εἰδικοῦ περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν νόμου, ἡ Βουλὴ δύναται νὰ κατήγορῃ αὐτοὺς καὶ τὸ κατὰ τὸ ἄνωτέρω ἄρθρον δικαστήριον νὰ τοὺς δικάζῃ ἕνεκεν ἐσχάτης προδοσίας, καταχρήσεως δημοσίας περιουσίας, παρανόμου εἰσπράξεως καὶ πάσης παραβάσεως τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν καθηκόντων των.

Το άρθρο 80 του Συντάγματος του 1911 διατηρεῖ τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις που είχε θεσπίσει το Σύνταγμα του 1864, με τη διαφοροποίηση ότι αφαιρεί την επιφύλαξη έκδοσης ειδικού νόμου που

¹⁵ Ο πρώτος ειδικός νόμος που ψηφίστηκε και ρύθμιζε θέματα σχετικά με την ποινική ευθύνη των δημοσίων λειτουργών ήταν ο Ν. ΦΠΣΤ'/1876, ο οποίος αποτέλεσε έργο του Χαρίλαου Τρικούπη.

θα ρυθμίζει κάθε λεπτομέρεια σχετική με την ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης.

Τα Συντάγματα του 1925 και 1927, διατηρούν και αυτά τις ισχύουσες ρυθμίσεις αναφορικά με την ποινική ευθύνη των δημοσίων λειτουργών, με βάση τις οποίες η Βουλή εξακολουθεί να είναι το μόνο όργανο που μπορεί να κατηγορεί τους Υπουργούς ενώπιον της Γερουσίας, για παράνομες πράξεις που αυτοί διέπραξαν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Σύμφωνα μάλιστα με όσα ορίζει ειδικός νόμος η Γερουσία μετατρέπονταν σε Ειδικό Δικαστήριο για την εκδίκαση των υποθέσεων.¹⁶

Το Σύνταγμα του 1952 (ψηφίστηκε από την Δ' Αναθεωρητική Βουλή και δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. Α'-1/1-1-1952) στο άρθρο 80 ρυθμίζει τα σχετικά με την ποινική ευθύνη σε αντιστοιχία με τα όσα όριζε και το Σύνταγμα του 1911 και συγκεκριμένα η Βουλή μπορεί να κατηγορεί τους Υπουργούς ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου που συστήνεται ειδικά προς το σκοπό αυτό και στο οποίο πρόεδρος είναι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου. Αποτελείται από δώδεκα (12) ακόμα μέλη, τα οποία προκύπτουν κατόπιν κλήρωσης που θα ενεργήσει σε δημόσια συνεδρίαση ο Πρόεδρος της Βουλής μεταξύ των Αρεοπαγιτών-Εφετών-Προέδρων Εφετών, που προήχθησαν σε αυτό το βαθμό πριν την απαγγελία της κατηγορίας. Σχετική ερμηνευτική δήλωση, η οποία συνοδεύει τη διάταξη του άρθρου 80, επαναφέρει σε ισχύ τον καταργηθέντα την παρούσα χρονική περίοδο Ν. ΦΠΣΤ'/1876 και τις τροποποιήσεις του.

Δύο αντικρουόμενες πλευρές σχηματίστηκαν αναφορικά με την ορθότητα ανάθεσης της αρμοδιότητας άσκησης ποινικής δίωξης σε βάρος των Υπουργών αποκλειστικά και μόνο στη Βουλή. Η μία πλευρά αναφέρει ότι η κρίση των προσώπων που αποτελούν μέλη της Κυβέρνησης θα πρέπει να στηρίζεται κατά βάση σε πολιτικά και όχι νομικά κριτήρια και ιδίως αυτή η αρμοδιότητα θα πρέπει να ανατίθεται στο όργανο που κατ' εξοχήν εκφράζει τη βούληση του λαού και αυτό δεν είναι άλλο παρά η Βουλή.

---

¹⁶ Οι διατάξεις των δύο αυτών Συνταγμάτων κατέστησαν επιτακτική ανάγκη την τροποποίηση του Ν. ΦΠΣΤ'/1876 δεδομένου ότι η Βουλή ήταν πλέον παραπέμπουσα αρχή και η Γερουσία δικάζον όργανο. Έτσι οδηγηθήκαμε στην ψήφιση του Ν. 3398/1927.

Από την άλλη πλευρά, όμως, τίθενται εκείνοι οι οποίοι θεωρούν πως η ανάθεση της εκτίμησης τέλεσης αξιόποινων πράξεων σε ένα πολιτικό όργανο, αποτελεί ουσιαστικά υποβάθμιση του κύρους της δικαστικής εξουσίας και καταδεικνύει έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους δικαστικούς λειτουργούς. Άλλωστε η αξιολόγηση μιας αξιόποινης πράξης δεν μπορεί να είναι σε καμία περίπτωση αντικείμενο πολιτικό αλλά κυρίως νομικό διαφορετικά η κατοχύρωση της ποινικής ευθύνης δεν θα αποτελέσει μέσο διασφάλισης της εύρυθμης λειτουργίας των αρμοδιοτήτων των κρατούντων την εξουσία αλλά μέσο επίλυσης πολιτικών αντιπαραθέσεων και κομματικών διενέξεων.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1952 (Φ.Ε.Κ. Α' - 1/1-1-1952)

Άρθρον 80.

Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς πουργοὺς κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν μους ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ δικαστηρίου, ὅπερ, πρὸ δρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, σ' γροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν κληρουμένων ὑπὸ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διορισμένων ἰ

παγιτῶν, ἐφετῶν καὶ προέδρων αὐτῶν, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Τὰ τῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν διέπονται ὑπὸ τῆς μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Ἰουνίου 1927 ἰσχύουσας νομοθεσίας, διατηρουμένης ἐν ἰσχύι καὶ υποκειμένης εἰς τροποποίησιν διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ.

Οἱ συνταγματικὲς αναθεωρήσεις που ἔλαβαν χώρα κατὰ την περίοδο της δικτατορίας, θέσπισαν ρυθμίσεις πιο αναλυτικὲς και εκτεταμένες. Το ἄρθρο 94, λοιπόν, του Συντάγματος του 1968 και του

1973, όριζε ότι η Βουλή είχε το δικαίωμα να κατηγορεί τα μέλη της Κυβέρνησης (Υπουργούς και Υφυπουργούς) ενώπιον Ειδικού Δικαστηρίου που συστήνεται για αυτό το σκοπό και αποτελείται από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου και δώδεκα (12) ακόμα Δικαστές (Αρεοπαγίτες-Προέδρους Εφετών), οι οποίοι προήχθησαν σε αυτό το βαθμό πριν την απαγγελία της κατηγορίας. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε να ασκηθεί δίωξη, να πραγματοποιηθεί προανάκριση ή ανάκριση κατά μέλους της Κυβέρνησης, χωρίς να υπάρχει προηγούμενη απόφαση της Βουλής. Και τούτο διότι η Βουλή είναι η μόνη αρμόδια για να αποφασίσει για την απόδοση της κατηγορίας αφού έχει προηγηθεί εξέταση και συνταχθεί αντίστοιχο πόρισμα. Σημειώνεται δε, ότι στην κατηγορία της προανάκρισης-ανάκρισης, εμπίπτει και η διενέργεια διοικητικής εξέτασης, κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της οποίας, εφόσον προκύψουν υπόνοιες ή στοιχεία τέλεσης παράνομης πράξης που εντάσσεται στο πεδίο της ποινικής ευθύνης, οι διενεργούντες την εξέταση οφείλουν να τα διαβιβάσουν (μέσω του Εισαγγελέα) στον Πρόεδρο της Βουλής. Παράλληλα, με το άρθρο 94 των Συνταγμάτων του 1968 και 1973, τυγχάνουν εφαρμογής και οι διατάξεις του Ν.Δ. 802/1971, περί ευθύνης των Υπουργών.

Το **Σύνταγμα του 1975** (ψηφίστηκε από την Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή και δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. Α΄-111/9-6-1975), το οποίο από πολλούς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί συντηρητικό, στο άρθρο 86, ορίζει ότι η Βουλή μπορεί να κατηγορεί ενώπιον Ειδικού Δικαστηρίου, τα πρόσωπα εκείνα που διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης, για πράξεις ή παραλείψεις που έλαβαν χώρα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ασκηθεί δίωξη ή να διεξαχθεί προανάκριση-ανάκριση, χωρίς να υπάρξει προηγούμενη απόφαση της Βουλής ενώ εάν κατά τη διάρκεια διοικητικής εξέτασης διαπιστωθεί η τέλεση αξιόποινων πράξεων από μέλη της Κυβέρνησης, οι ενεργούντες αυτή, οφείλουν να διαβιβάσουν, μέσω του εισαγγελέα, τα σχετικά στοιχεία στη Βουλή.

Στο Ειδικό Δικαστήριο που συγκροτείται, προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου και ο Πρόεδρος της Βουλής κληρώνει σε δημόσια συνεδρίαση, δώδεκα (12) δικαστές προερχόμενους από τους Αρεοπαγίτες ή Προέδρους Εφετών που διορίστηκαν πριν την απαγγελία της κατηγορίας.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι αποκλειστικά και μόνο η Βουλή έχει τη δυνατότητα να αναστείλει την ποινική δίωξη. Παράλληλα, στην περίπτωση μη περάτωσης της διαδικασίας κατά την πρόταση άσκησης δίωξης (συμπεριλαμβανομένης και της πιθανότητας παραγραφής της άδικης πράξης), κατόπιν αίτησης του κατηγορουμένου, η Βουλή συστήνει Επιτροπή αποτελούμενη από βουλευτές και ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς για την περάτωση της διαδικασίας. Η εν λόγω ρύθμιση, τέθηκε για λόγους ηθικής αποκατάστασης του κατηγορουμένου.

Σκόπιμο δε κρίνεται να σημειωθεί, ότι οι διατάξεις του εν λόγω Συντάγματος δεν θέτουν χρονικό διάστημα εντός του οποίου θα πρέπει η Βουλή να εκδώσει απόφαση παραπομπής των μελών της Κυβέρνησης στο Ειδικό Δικαστήριο και ως εκ τούτου εφαρμόζονται αναλογικά τα ισχύοντα στο Ν.Δ. 802/1971. Οι διατάξεις του ως άνω Ν.Δ. (άρθρο 9) ισχύουν και στην περίπτωση που προκύψουν συμμετοχοί στις τελεσθείσες αξιόποινες πράξεις. Εφόσον δηλαδή εκδοθεί απόφαση της Βουλής περί άσκησης ποινικής δίωξης οι συμμετοχοί εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Ειδικού Δικαστηρίου, ειδάλλως οι πράξεις τους εκδικάζονται από τα κοινά ποινικά δικαστήρια. Τέλος, η ασκηθείσα ποινική δίωξη μπορεί να αναστέλλεται αποκλειστικά και μόνο με απόφαση της Βουλής για λόγους του οποίους η ίδια κρίνει σκόπιμους στα πλαίσια εξυπηρέτησης του συμφέροντος της Χώρας. Η απόφαση αναστολής της ποινικής δίωξης συμπεριλαμβάνει και τους τυχόν συμμετόχους.

Για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1975, παρατηρούμε να κατοχυρώνονται τόσα πολλά δικαιώματα για τη Βουλή, γεγονός που καταδεικνύει τη μεγάλη σημασία της παρουσίας αυτής κατά την εξέλιξη υποθέσεων ποινικής ευθύνης μελών της Κυβέρνησης. Ειδικότερα κατοχυρώνονται τα εξής:

1. Το δικαίωμα υποβολής της κατηγορίας
2. Το δικαίωμα άσκησης δίωξης και διενέργειας προανάκρισης-ανάκρισης
3. Το δικαίωμα παραπομπής σε Ειδικό Δικαστήριο
4. Το δικαίωμα αναστολής της ποινικής δίωξης

5. Το δικαίωμα σύστασης Επιτροπής ελέγχου της κατηγορίας σε περίπτωση μη περάτωσης της διαδικασίας.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1975 (Φ.Ε.Κ. Α' - 111/9-6-1975)

“Άρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων των, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης

Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρας τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνη ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἷον-δήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἡ Βουλὴ δύναται, αἰτήσῃ τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἑλεγχον τῆς κατηγορίας, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

Ἡ αναθεώρηση του 1986, παρὰ το γεγονός ὅτι διατήρησε τα προβλεπόμενα ἀπὸ τὴν διάταξη τοῦ ἀρθροῦ 86, ἐνίσχυσε ταυτόχρονα τὸ ρόλο τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀφαιρώντας ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητες καὶ τονίζοντας κατ' αὐτὸν τρόπον τὸν ρόλο

της εκτελεστικής εξουσίας, αφού πλέον ήταν απαραίτητη η σύμπραξη μέλους της εκτελεστικής εξουσίας προκειμένου να θεωρηθούν νόμιμες οι εκδιδόμενες από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κανονιστικές πράξεις.

Βέβαια, πολιτικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα κατά τη περίοδο 1989-1994 στη Χώρα μας, ήτοι η παραπομπή του Πρωθυπουργού και τεσσάρων (4) Υπουργών ενώπιον Ειδικού Δικαστηρίου για την υπόθεση της Τράπεζας Κρήτης (γνωστό και ως σκάνδαλο «Κοσκωτά») και την παραπομπή το 1994, ομοίως ενώπιον Ειδικού Δικαστηρίου του Πρωθυπουργού και δύο (2) Υπουργών για υπόθεση υποκλοπών και πώλησης εταιρείας σε όμιλο του εξωτερικού, κατέστησε σαφή την ανάγκη θέσπισης ενός νομικού πλαισίου το οποίο θα έθετε αυστηρά όρια και συγκεκριμένα στοιχεία-προϋποθέσεις, αναφορικά με το τι συνιστά την ποινική ευθύνη του Πρωθυπουργού και των μελών της Κυβέρνησης, ποια διαδικασία θα πρέπει να ακολουθηθεί και ποιες ποινές να επιβληθούν.

Σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 86 μετά την **αναθεώρηση του 2001**, τριάντα (30) τουλάχιστον βουλευτές θα πρέπει να υποβάλουν πρόταση για άσκηση δίωξης κατά μέλους της Κυβέρνησης. Με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών αποφασίζεται η συγκρότηση ειδικής Επιτροπής για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Στην περίπτωση που δεν υπάρξει η απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, η υποβληθείσα πρόταση άσκησης δίωξης απορρίπτεται. Εάν όμως γίνει αποδεκτή, η συγκροτηθείσα κοινοβουλευτική επιτροπή, συντάσσει πόρισμα το οποίο εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής προς συζήτηση. Η ψηφοφορία στο συγκεκριμένο στάδιο είναι μυστική και υποχρεωτική και δεν επιτρέπεται η χρήση «λευκού» ψηφοδελτίου ή «παρόντος». Όλοι οι βουλευτές, με εξαίρεση εκείνους που με οποιονδήποτε τρόπο εμπλέκονται στην κρινόμενη υπόθεση, οφείλουν να εκφράσουν γνώμη επί του ζητήματος.

Η Ολομέλεια, με τη σειρά της αποφασίζει με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών για την άσκηση ή όχι δίωξης κατά του Υπουργού. Στον όρο «Υπουργός» του άρθρου 86, το οποίο ρυθμίζει την ποινική ευθύνη, περιλαμβάνεται και ο Πρωθυπουργός και οι Υφυπουργοί. Το εκδοθέν από την Επιτροπή πόρισμα σε καμία περίπτωση δεν δεσμεύει την απόφαση της Βουλής, η οποία ναι μεν το λαμβάνει υπόψη μπορεί όμως και να το απορρίψει.

Πρέπει να σημειωθούν τα εξής: σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ασκηθεί δίωξη ή να διενεργηθεί προανάκριση ή ανάκριση σε βάρος μέλους της Κυβέρνησης ή Υφυπουργών χωρίς να υπάρχει απόφαση της Βουλής. Ακόμα και στην περίπτωση, που κατά τη διενέργεια άλλης εξέτασης (π.χ. διοικητικής) προκύψουν στοιχεία τέλεσης αξιόποινων πράξεων που συνιστούν ποινική ευθύνη και σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων τους, αυτά διαβιβάζονται στη Βουλή ενώ απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων. Επισημαίνεται δε ότι η Βουλή μπορεί να ασκήσει δίωξη κατά μέλους της Κυβέρνησης ή Υφυπουργού μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος. Τίθεται, δηλαδή, αυστηρός χρονικό περιορισμός. Η απόφαση της Βουλής για τη διενέργεια της εξέτασης μπορεί να ανακαλείται οποιαδήποτε στιγμή, όπως επίσης μπορεί να αναστείλει τη δίωξη, την προδικασία και την κύρια διαδικασία. Υφίσταται λοιπόν, αποκλειστική αρμοδιότητα της Βουλής, η οποία δεν επιτρέπει την εφαρμογή του άρθρου 30 παρ. 2 Κ.Π.Δ. *«Δικαιώματα του Υπουργού Δικαιοσύνης για την ποινική δίωξη»*.

Παρατηρούμε λοιπόν στη μέχρι τώρα διαδικασία έναν σημαντικό περιορισμό της αρμοδιότητας της Βουλής, ο οποίος συνίσταται στην έκδοση απόφασης περί διενέργειας ή μη προκαταρκτικής εξέτασης και μόνο σε θετική περίπτωση και μετά την υποβολή πορίσματος της Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής, τη λήψη απόφασης περί άσκησης ποινικής δίωξης. Προσθέτει με άλλα λόγια, η συγκεκριμένη αναθεώρηση περισσότερα στάδια διήθησης της κατηγορίας, γεγονός που από πολλούς κρίθηκε αρνητικά, αφού καθυστερούσε σημαντικά την άσκηση της ποινικής δίωξης.

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει αναφορικά με την «αποσβεστική προθεσμία» που τίθεται και εντός της οποίας η Βουλή θα πρέπει να αποφασίσει υπέρ ή κατά της άσκησης δίωξης σε βάρος μέλους της Κυβέρνησης. Η απόφαση θα πρέπει να ληφθεί μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση της πράξης. Στην περίπτωση που αυτή παρέλθει άπρακτη η Βουλή χάνει το δικαίωμα άσκησης δίωξης. Στόχος της εν λόγω ρύθμισης είναι η εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού απόδοσης της ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης και η αποφυγή εξυπηρέτησης πολιτικών συμφερόντων. Έχει διατυπωθεί ωστόσο η άποψη, ότι η ανωτέρω περιγραφείσα προθεσμία είναι εξαιρετικά

σύντομη και κατ' αυτό τον τρόπο αντίκειται στις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές του κράτους δικαίου και της ισότητας. Η εξάλειψη του αξιοποίνου των μελών της Κυβέρνησης σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα κάθε άλλο παρά αποτελεσματικές μπορούν να καταστήσουν τις διατάξεις περί ποινικής ευθύνης και να οδηγήσουν στην αποτροπή τέλεσης αξιόποινων πράξεων από τους δημόσιους λειτουργούς.

Συγκροτείται δε και Δικαστικό Συμβούλιο, αποτελούμενο από δύο (2) μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και τρία (3) μέλη του Αρείου Πάγου που έχουν προαχθεί ή διορισθεί στο βαθμό πριν τη διατύπωση της πρότασης άσκησης δίωξης. Πρόεδρος του Δικαστικού Συμβουλίου είναι ο ανώτερος σε βαθμό Αρεοπαγίτης και μεταξύ ομοιοβάθμων ο αρχαιότερος. Ανακριτής ορίζεται ένα από τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου κατόπιν απόφασής του. Το Δικαστικό Συμβούλιο εκδίδει βούλευμα είτε απαλλακτικό είτε παραπεμπτικό. Εάν το βούλευμα είναι απαλλακτικό παύει η ποινική δίωξη και αυτό δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο. Εάν αντίστοιχα είναι παραπεμπτικό, συγκροτείται Ειδικό Δικαστήριο. Το βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο και επιδίδεται στον κατηγορούμενο και τον Πρόεδρο της Βουλής μέσα σε δέκα (10) μέρες. Καθίσταται επομένως αυτό, το κατ' εξοχήν αρμόδιο όργανο για την παραπομπή του κατηγορουμένου και των συμμετόχων στο ακροατήριο.

Ειδικό Δικαστήριο λοιπόν, συγκροτείται για την εκδίκαση κατηγορίας σε βάρος μελών της Κυβέρνησης, το οποίο αποτελείται από έξι (6) μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και επτά (7) του Αρείου Πάγου. Ο «ειδικός» χαρακτήρας του συγκεκριμένου Δικαστηρίου απορρέει από το γεγονός ότι στην αρμοδιότητά του εμπίπτουν μόνο η εκδίκαση των ποινικών αδικημάτων που τέλεσαν οι Υπουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα στο νομοθέτη να μεταβάλει (περιορίζοντας ή επεκτείνοντας) τη συγκεκριμένη αρμοδιότητα. Ο «ειδικός» αυτός χαρακτήρας αποτυπώνεται ρητά στις σχετικές διατάξεις ήδη από το 1876 με το Ν. ΦΠΣΤ'. Ο πρόεδρος της Βουλής, σε δημόσια συνεδρίαση κληρώνει τα ανωτέρω μέλη μαζί με τους αναπληρωματικούς τους, μεταξύ εκείνων που είχαν προαχθεί ή διορισθεί στο βαθμό πριν τη διατύπωση της πρότασης για άσκηση δίωξης. Τονίζεται ότι τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου δεν μπορεί να είναι ταυτόχρονα και μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου.

Πρόεδρος αυτού του Ειδικού Δικαστηρίου είναι ο ανώτερος σε βαθμό Αεροπαγίτης και μεταξύ ομοιοβάθμων ο αρχαιότερος. Εισαγγελέας του Ειδικού Δικαστηρίου και του Δικαστικού Συμβουλίου είναι μέλος της εισαγγελίας του Αρείου Πάγου. Ο ίδιος και ο αναπληρωτής του προκύπτουν κατόπιν κλήρωσης που διενεργείται σε δημόσια συνεδρίαση, μεταξύ των μελών της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου που έχουν διορισθεί ή προαχθεί στο βαθμό πριν την υποβολή πρότασης άσκησης δίωξης. Τροποποιείται κατ' αυτό τον τρόπο το υφιστάμενο καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο η υποστήριξη της κατηγορίας πραγματοποιούνταν από βουλευτές που κλήρωνε η Βουλή, αναθέτοντας έτσι την εν λόγω αρμοδιότητα στο πλέον αρμόδιο προς τούτο, δικαστικό, όργανο. Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου είναι τελεσίδικη και αμετάκλητη. Στην περίπτωση μάλιστα που υπάρξουν συμμετέχοντες αυτοί παραπέμπονται μαζί με τον/του κατηγορούμενο/κατηγορούμενους.

Τέλος, στην περίπτωση που η διαδικασία δίωξης δεν ολοκληρωθεί για οποιοδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένης της παραγραφής, της παρόδου δύο τακτικών συνόδων, ανάκλησης της απόφασης δίωξης κλπ, η Βουλή κατόπιν αίτησης του κατηγορουμένου ή των κληρονόμων του, συστήνει ειδική Επιτροπή για τον έλεγχο της κατηγορίας και την περάτωση της διαδικασίας. Η δυνατότητα αυτή δίνεται κυρίως για λόγους ηθικούς και λόγους αποκατάστασης του ονόματος του των κατηγορουμένων. Η λειτουργία της συγκεκριμένης Επιτροπής, διέπεται από τα οριζόμενα σχετικά στον Κανονισμό της Βουλής. Πρόεδρος της Επιτροπής ορίζεται ένας από τους Αντιπροέδρους της Βουλής. Συνιστά, λοιπόν, η εν λόγω Επιτροπή ένα είδος «δικαστικής επιτροπής ή έκτακτου δικαστηρίου» σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 8 παρ. 2 του Συντάγματος.

Σημαντικό κρίνεται επίσης το γεγονός ότι πλέον διασαφηνίζεται η δυνατότητα της Βουλής να αναστέλλει τη δίωξη σε οποιοδήποτε στάδιο και αν αυτή βρίσκεται και να ανακαλέσει την απόφασή της. Για την αναστολή και την ανάκληση της απόφασης απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Με την αναθεώρηση του 2001, κατοχυρώνεται η υποχρεωτική συμπαραπομπή τυχόν συμμετόχων με οποιονδήποτε τρόπο, στο Ειδικό Δικαστήριο. Τέλος, καταργείται ο θεσμός του κατηγορού βουλευτή και όλες οι διαδικασίες διενεργούνται από ανώτατους δικαστικούς

λειτουργούς, ως κατεξοχήν αρμόδιους λόγω θέσεως και εμπειρίας να ασκήσουν τέτοιου είδους αρμοδιότητες.

Τέλος, η αναθεώρηση που έλαβε χώρα το **2008** δεν επέφερε αλλαγές στο υφιστάμενο συνταγματικό καθεστώς.

ΟΙ ΚΑΤ'ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΑ ΠΕΡΙ
ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Το Σύνταγμα του 1844 είναι το πρώτο Σύνταγμα που θεσπίζει ρητά την ύπαρξη ειδικού νόμου που θα ρυθμίζει τα σχετικά με την ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης, τις λεπτομέρειες για τη διεξαγωγή της διαδικασίας αλλά και τις ποινές που θα πρέπει να επιβληθούν. Έκτοτε και μέχρι σήμερα, η ύπαρξη αυτής της ρύθμισης αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των συνταγματικών διατάξεων. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η πρώτη συνταγματική καθιέρωση ήταν το 1844, πέρασαν αρκετά χρόνια μέχρι να ψηφιστεί ο πρώτος εκτελεστικός νόμος. Αναφερόμαστε στο Ν. ΦΠΣΤ'/1876, ο οποίος αποτελεί έργο του Χαρίλαου Τρικούπη και παρέμεινε σε ισχύ μέχρι, με όλες τις σχετικές τροποποιήσεις έως το 1927, ήτοι περίπου 51 χρόνια. Το 1927, ψηφίστηκε ο Ν. 3398 ο οποίος διατήρησε κάποιες από τις διατάξεις του Ν. ΦΠΣΤ'/1876, για να επανέλθει σε ισχύ ολοκληρωτικά με το Ν. 1443/1950 και να καταργηθεί με το Ν.Δ. 802/1971.

Ειδικότερα:

Α) Ο Ν. ΦΠΣΤ'/1876 (Φ.Ε.Κ. Α'-11/23-2-1877)

Μπορούμε να πούμε ότι ο Ν. ΦΠΣΤ'/1876, χωρίζεται σε τέσσερα (4) βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος (άρθρα 1-4), αναφέρονται τα συγκεκριμένα αδικήματα για τα οποία μπορεί να υπάρξει ποινική ευθύνη. Στο δεύτερο μέρος (άρθρα 5-9) προβλέπονται οι ποινές, στο τρίτο (άρθρα 10-60) η ακολουθούμενη διαδικασία και στο τέταρτο (άρθρο 61) η αστική ευθύνη.

Ο υπουργός λοιπόν μπορεί να κατηγορηθεί στις εξής περιπτώσεις:

1. Όταν κατά την άσκηση των καθηκόντων του παραβίασε το Σύνταγμα, τους νόμους και τα βασιλικά διατάγματα, θέτοντας εκ προθέσεως την υπογραφή του σε βασιλική πράξη που είναι αντίθετη προς αυτά.

2. Όταν εξ' αμελείας παραβιάζει το Σύνταγμα, τους νόμους και τα βασιλικά διατάγματα και κατ'αυτό τον τρόπο προκαλεί ουσιώδη βλάβη στα συμφέροντα του Κράτους. Εξαίρεση εισάγεται στην περίπτωση της συγγνωστής πλάνης του Υπουργού ως προς το ακριβές περιεχόμενο του Νόμου.¹⁷
3. Όταν εκ προθέσεως προκαλεί βλάβη στα συμφέροντα του κράτους με οποιονδήποτε τρόπο.
4. Όταν δε διαπράττει ο ίδιος κάποια από τις ανωτέρω περιγραφείσες πράξεις, συναινεί όμως ως προς την τέλεση αυτών, συνυπογράφοντας πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου, που οδηγούν σε αυτό το αποτέλεσμα.

Δεν υφίσταται ποινική ευθύνη και ως εκ τούτου ο σχετικός νόμος δεν τυγχάνει εφαρμογής για πράξεις που δεν εμπίπτουν στον τομέα καθηκόντων του Υπουργού.

Αποκλειστική αρμοδιότητα για την άσκηση δίωξης κατά Υπουργού είναι η Βουλή κατόπιν λήψης σχετικής απόφασης. Είκοσι (20) βουλευτές θα πρέπει να υποβάλλουν στη Βουλή πρόταση στην οποία θα αναφέρονται επακριβώς τα γεγονότα και τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται η εκάστοτε κατηγορία. Η Βουλή εν συνεχεία, αποφασίζει, κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας τη διεξαγωγή ή όχι προανάκρισης. Εάν η απόφαση είναι αρνητική η πρόταση αποσύρεται και δεν μπορεί να επαναληφθεί, Εάν γίνει δεκτή, θα πρέπει να ορισθεί δωδεκαμελής επιτροπή, η οποία θα συντάξει κατόπιν της διεξαγωγής της έρευνας, έκθεση που θα υποβάλλει στη Βουλή. Η Βουλή με τη σειρά της και κατόπιν της σχετικής έκθεσης, συνεδριάζει για να αποφασίσει για τη διεξαγωγή δίκης ή όχι. Εάν η απόφαση για τη διεξαγωγή της δίκης είναι θετική, συγκροτείται το προβλεπόμενο από το άρθρο 80 του Συντάγματος του 1864, Ειδικό Δικαστήριο, αποτελούμενο από πέντε (5) βουλευτές, οι οποίοι προκύπτουν κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας, σε ρόλο δημοσίου κατηγορού και τους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς.

Στην περίπτωση που πριν την ανάγνωση της έκθεσης που έχει συντάξει η Βουλή λήξει η Σύνοδος, μετά την ανάδειξη νέας Βουλής ή την έναρξη νέας συνόδου, εκλέγεται νέα επιτροπή. Εάν διαλυθεί η Βουλή ή λήξει η Σύνοδος μετά την ανάγνωση της έκθεσης, η συζήτηση

---

¹⁷ Τροποποίηση που εισήχθη με το Ν. ΧΕ'/1977

ξεκινά κανονικά μετά τη δημιουργία νέας Βουλής ή την έναρξη νέας Συνόδου. Πρέπει να τονίσουμε επίσης, το γεγονός ότι η Επιτροπή που εκλέγεται, φέρει όλες τις αρμοδιότητες του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και μπορεί να αναθέτει τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων σε Εφέτες ακόμα και στον ίδιο τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών.

Μετά λοιπόν τη σύσταση του Ειδικού Δικαστηρίου με την κλήρωση των δικαστικών λειτουργών και των αναπληρωτών τους, ξεκινάει η προδικασία με το διορισμό ενός εκ των μελών του Ειδικού Δικαστηρίου στη θέση του ανακριτή και την παράδοση σε αυτόν της σχηματισθείσας δικογραφίας. Ο ανακριτής έχει τις αρμοδιότητες του ανακριτή πλημμελειοδικών και οφείλει να ολοκληρώσει το έργο του μέσα σε τριάντα (30) ημέρες. Προβλέπεται μάλιστα και η σύσταση Συμβουλίου, αποτελούμενου από τρία (3) μέλη (τον ανακριτή και άλλα δύο μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου) για την επίλυση τυχόν προβλημάτων κατά τη διαδικασία.

Ο κατηγορούμενος, με τη σειρά που είναι υποχρεωμένος να παρίσταται αυτοπροσώπως αλλά και να διορίζει έναν ή περισσότερους συνηγόρους για την υπεράσπισή του. Στην περίπτωση που δεν παρουσιασθεί ενώ έχει κλητευθεί νόμιμα, δικάζεται ερήμην. Η διαδικασία ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου συμπεριλαμβανομένης και της δημοσίευσης της απόφασης είναι δημόσια. Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα, είναι τελεσίδικη και εκτελείται από τον εισαγγελέα Εφετών Αθηνών. Τυχόν συμμετοχοί οφείλουν να δικάζονται ακόμα και στην περίπτωση αθώωσης του κατηγορουμένου. Το άρθρο 10 παρ. 1, ρυθμίζει για πρώτη φορά ένα θέμα το οποίο μέχρι τότε συνάγονταν συμπερασματικά και με βάση τη λογική. Ανέθετε στη Βουλή την αρμοδιότητα άσκησης δίωξης και σε βάρος των τυχόν συμμετόχων

Οι ποινές οι οποίες προβλέπονταν ήταν η φυλάκιση και η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Σε κάθε περίπτωση βαρύτερες όταν διαπιστώνονταν η πρόθεση του κατηγορουμένου. Το αξιόποινο εξαλείφονταν και οι ποινές αναιρούνταν, στην περίπτωση της παραγραφής (μετά τη λήξη των τριών βουλευτικών συνόδων αμέσως μετά την τέλεση της αξιόποινης πράξης), με τη χορήγηση χάριτος από το Βασιλιά κατ' εφαρμογή άρθρου 82 του Συντάγματος του 1864 και σε περίπτωση θανάτου του κατηγορουμένου.

Ο Ν. ΦΠΣΤ/1877 τροποποιήθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος του με το Ν. ΧΕ/1877»Πεί μεταρρυθμίσεως των διατάξεων περί ευθύνης των Υπουργών νόμους». Οι ουσιαστικές διατάξεις (αρ.1-9), διατηρήθηκαν σε ισχύ μέχρι το 1971, οπότε και καταργήθηκε σιωπηρά στο σύνολό του με το ΝΔ. 802/1971.

B) ΤΟ Ν.Δ. 802/1971 (Φ.Ε.Κ. Α΄ - 1/1-1-1971)

Τα Ν.Δ. 802/1971 διαδέχθηκε το Ν. ΦΠΣΤ΄/1876 και διατηρήθηκε σε ισχύ μέχρι το 1997 οπότε και καταργήθηκε με το Ν. 2509. Διακρίνεται σε δύο μέρη: τα άρθρα 1-8 αποτελούν το πρώτο μέρος, στο οποίο περιέχονται τα αδικήματα για τα οποία ένα μέλος της Κυβέρνησης μπορεί να υπέχει ποινική ευθύνη, ρυθμίζει θέματα παραγραφής αυτών καθώς και τυχόν εφαρμογής διατάξεων του Ποινικού Κώδικα. Το δεύτερο μέρος αποτελούν τα άρθρα 9-40 και αναφέρουν αναλυτικά την ακολουθούμενη διαδικασία από τη στιγμή που θα υποβληθεί η πρόταση κατηγορίας στη Βουλή μέχρι την επιβολή της ποινής. Περιλαμβάνει δηλαδή δικονομικές διατάξεις.

Αναλυτικότερα,

Ως αδικήματα τα οποία συνιστούν ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης, αναφέρονται στα άρθρα 1-5 τα εξής:

1. Όταν κατά την άσκηση των καθηκόντων του, το μέλος της Κυβέρνησης, με τις πράξεις ή παραλείψεις του παραβιάζει τους νόμους και τις διατάξεις του Συντάγματος.
2. Όταν κατά την άσκηση των καθηκόντων του, το μέλος της Κυβέρνησης, με τις πράξεις ή παραλείψεις του, ναι μεν δεν παραβιάζει τους νόμους και τις διατάξεις του Συντάγματος, αλλά βλάπτει ουσιωδώς και εκ προθέσεως τα συμφέροντα του Κράτους.
3. Όταν το μέλος της Κυβέρνησης προσυπογράφει πράξεις/διατάγματα, αποφάσεις της Κυβέρνησης, πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου με τις οποίες στοιχειοθετούνται οι περιγραφόμενες στα στοιχεία (α) και (β) πράξεις.
4. Η ανακοίνωση σε τρίτο πρόσωπο, πράγματος ή εγγράφου απόρρητου ή προσιτού μόνο σε μέλος της Κυβέρνησης και η οποία (ανακοίνωση) μπορεί να προκαλέσει βλάβη στα συμφέροντα του Κράτους.
5. Η παραβίαση από το μέλος της Κυβέρνησης κατά την άσκηση των καθηκόντων του των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα.

Με τον όρο «καθήκοντα» ο νομοθέτης δεν αναφέρεται μόνο στις υπό τη στενή έννοια του όρου αμιγείς αρμοδιότητες των μελών που

απαρτίζουν την Κυβέρνηση, ήτοι την προσυπογραφή προεδρικών διαταγμάτων, την έκδοση υπουργικών αποφάσεων κλπ. Αντίθετα, περιλαμβάνει όλες εκείνες τις ενέργειες που συνιστούν την ευρεία έννοια του όρου και οδηγούν στην επίτευξη του κύριου σκοπού μιας Κυβέρνησης, τη χάραξη δηλαδή της γενικής πολιτικής της Χώρας και τη λήψη αποφάσεων προς πλήρωση αυτής εντός των πλαισίων που θέτει το Σύνταγμα και οι νόμοι. Αυτές οι πράξεις μπορεί να περιλαμβάνουν ομιλίες, συνεντεύξεις συμμετοχή σε διεθνείς συναντήσεις κλπ.

Οι ανωτέρω περιγραφείσες πράξεις συνιστούν ιδιώνυμα ποινικά αδικήματα. Αντιδράσεις είχε προκαλέσει η θέσπιση αυτών των ιδιώνυμων αδικημάτων¹⁸ αφού από πολλούς θεωρήθηκαν γενικές και αόριστες διατάξεις, οι οποίες δεν μπορούν να αποτελέσουν εγκλήματα, αφού ο νόμος που τα θεσπίζει δεν ορίζει επακριβώς τα στοιχεία τους και κατ' επέκταση έρχεται σε σύγκρουση με το άρθρο 7 του Συντάγματος. Ωστόσο, ουδέποτε αυτές κρίθηκαν αντισυνταγματικές.

Οι περιγραφόμενες στις υπό στοιχεία (1) και (2) κατηγορίες, πράξεις, τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης έξι (6) μηνών και στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων των κατηγορουμένων. Οι κατηγορούμενοι για τις πράξεις της κατηγορίας (3) τιμωρούνται ως αυτουργοί, σύμφωνα με τα ισχύοντα στον Ποινικό Κώδικα. Για την κατηγορία (4), επιβάλλεται ποινή φυλάκισης από τρεις (3) μήνες έως δύο (2) χρόνια και πρόσκαιρη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων από δύο (2) έως (5) χρόνια. Τέλος, για τις πράξεις που διαλαμβάνονται στο στοιχείο (5), στους κατηγορούμενους επιβάλλονται οι ποινές που προβλέπονται στα αντίστοιχα ποινικά αδικήματα κατά το ισχύον ποινικό δίκαιο. Όλες οι ανωτέρω περιγραφείσες άδικες πράξεις για τις οποίες οι Υπουργοί, Υφυπουργοί και τα λοιπά μέλη της Κυβέρνησης υπέχουν ποινική ευθύνη, παραγράφονται μετά το τέλος της πρώτης Συνόδου της επόμενης βουλευτικής περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας τελέσθηκαν. Οποιαδήποτε άδικη πράξη που τελείται από μέλος της Κυβέρνησης κα δεν σχετίζεται με την άσκηση των καθηκόντων τους, υπάγεται στην ισχύουσα ποινική νομοθεσία και δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του παρόντος Νομοθετικού Διατάγματος.

---

¹⁸ Ο όρος «ιδιώνυμο έγκλημα» εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 1929 με το Ν. 4229, ο οποίος ψηφίστηκε ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης Βενιζέλου («Μέτρα ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών»)

Ιδιαίτερο ζήτημα προκύπτει από τον προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής των αδικημάτων. Το Ν.Δ. 802/1971, ναι μεν αναφέρει τη βουλευτική σύνοδο ως χρονικό πλαίσιο για την παραγραφή, ωστόσο δεν αποτελεί αυστηρά καθορισμένο χρόνο, αλλά ουσιαστικά διάστημα που μπορεί να μεταβάλλεται διαρκώς και άλλοτε να είναι μικρότερο και άλλοτε μεγαλύτερο, ανάλογα με την εκάστοτε πολιτική κατάσταση. Προκαλείται κατ' αυτό τον τρόπο σύγχυση, δεδομένου ότι αφενός δεν μπορεί να υπάρχει αυστηρά και ρητά προσδιορισμένος χρόνος παραγραφής και αφετέρου διαφαίνεται η πρόθεση του νομοθέτη να ρυθμίσει το ζήτημα, χωρίς τελικά να το ρυθμίζει.

Αποκλειστικό δικαίωμα άσκησης δίωξης κατά Υπουργού, Υφυπουργού ή μέλους της Κυβέρνησης κατά το Ν.Δ. 802/1971, έχει μόνο η Βουλή. Δεν μπορεί να υπάρξει καμία δίωξη, προανάκριση ή ανάκριση χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής. Πρόταση δίωξης θα πρέπει να υποβληθεί στη Βουλή υπογεγραμμένη από τουλάχιστον δεκαπέντε (15) βουλευτές και να αναφέρει επακριβώς τα στοιχεία και τα γεγονότα στα οποία βασίζεται η κατηγορία. Σε διαφορετική περίπτωση, αυτή κρίνεται απαράδεκτη. Μετά την ανάγνωση της πρότασης σε δημόσια συνεδρίαση, σε μυστική ψηφοφορία, λαμβάνεται απόφαση σχετικά με τη διενέργεια προανάκρισης ή όχι, από την Ολομέλεια της Βουλής. Η καθιέρωση συγκεκριμένου αριθμού βουλευτών οι οποίοι θα πρέπει να προσυπογράψουν την πρόταση κατηγορίας σε βάρος μέλους της Κυβέρνησης, καταδεικνύει την προσπάθεια αποφυγής άσκοπης απασχόλησης του ελεγκτικού μηχανισμού της Βουλής και ταυτόχρονα αποκλείει την πιθανότητα υποβολής έγκλησης από ιδιώτη για πράξεις που τελέστηκαν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα άσκησης ποινικής δίωξης με αφορμή καταγγελία ιδιώτη, θα πρέπει αυτός να υποβάλλει έγγραφη αναφορά σε κάποιον βουλευτή, ο οποίος στη συνέχεια θα την παρουσιάσει στη Βουλή ή να την καταθέσει στη Βουλή. Η Βουλή με τη σειρά της θα πρέπει να λάβει γνώση του περιεχομένου της υποβληθείσας αναφοράς και ουσιαστικά προκαλείται μία συζήτηση επί του θέματος, η οποία εν τέλει μπορεί να οδηγήσει στην υποβολή πρότασης κατηγορίας από τον προαπαιτούμενο αριθμό βουλευτών.

Στην περίπτωση που το αποτέλεσμα της μυστικής ψηφοφορίας ήταν αρνητικό ως προς τη διενέργεια προανάκρισης, η υπόθεση έκλεινε και δεν μπορούσε να υποβληθεί νέα πρόταση δίωξης με τα ίδια στοιχεία.

Από την άλλη πλευρά, εάν αποφασισθεί η διενέργεια προανάκρισης, διορίζεται Επίτροπος ο οποίος αναλαμβάνει τη διενέργεια αυτής και τη σύνταξη σχετικού πορίσματος. Σημειώνεται ότι κατά τη μεταπολίτευση ως προς το εν λόγω κομμάτι ίσχυσαν οι διατάξεις του Ν. ΦΠΣΤ'/1876, οι οποίοι όριζαν τη σύσταση δωδεκαμελούς Επιτροπής για τη διενέργεια σχετικής προανάκρισης και τη σύνταξη έκθεσης εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.

Μετά την υποβολή του πορίσματος (ή και χωρίς αυτό), η Βουλή σε μυστική ψηφοφορία, αποφαινεται επί του κάθε κεφαλαίου αυτού ξεχωριστά. Και σε αυτή την περίπτωση που η Βουλή θα εκδώσει αρνητική απόφαση επί του πορίσματος η πρόταση δεν μπορούσε να επαναληφθεί και στην περίπτωση που η Βουλή δεχόταν έπρεπε να συνεχιστεί η διαδικασία. Συντάσσονταν, λοιπόν, το κατηγορητήριο και εκλέγονταν τρεις (3) βουλευτές, με αντίστοιχους αναπληρωματικούς στο ρόλο του δημοσίου κατηγορού και οι οποίοι έχουν αρμοδιότητες αντίστοιχες με εκείνες του Εισαγγελέα. Τονίζεται ότι στη περίπτωση που διαλυθεί η Βουλή ή λήξει η βουλευτική περίοδος πριν την ανάγνωση της υπόθεσης, οριζόταν νέα επιτροπή για τη διεξαγωγή της εξέτασης ενώ αντίστοιχα εάν υπάρξει διάλυση ή λήξη της βουλευτικής περιόδου μετά την ανάγνωση της υπόθεσης, η συζήτηση συνεχίζεται με την ίδια επιτροπή.

Εν συνεχεία και μέσα σε τρεις (3) μέρες από τη λήψη απόφασης παραπομπής σε δίκη, συγκροτείται Ειδικό Δικαστήριο, αποτελούμενο από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου ως Πρόεδρο και δώδεκα (12) ακόμα δικαστές ως μέλη (με τα αντίστοιχα αναπληρωματικά) από σχετικό κατάλογο με τους πληρούντες τις προϋποθέσεις που αποστέλλεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης στο Πρόεδρο της Βουλής. Από τη σύνθεση του Ειδικού Δικαστηρίου μπορούν να εξαιρεθούν τόσα μέλη ώστε να εξακολουθεί να υφίσταται η νόμιμη συγκρότηση και είναι απαράδεκτη εξαίρεση όλων των μελών αυτού. Κατόπιν, ο Πρόεδρος της Βουλής αποστέλλει το σχετικό κατάλογο με τους κληρωθέντες δικαστές, την απόφαση της Βουλής για τη διεξαγωγή δίκης και τη σχηματισθείσα δικογραφία στον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου. Η λήξη της Συνόδου της Βουλής δεν αναστέλλει την εξέλιξη της δίκης ενώ στην περίπτωση λήξης της βουλευτικής περιόδου ή διάλυσης της Βουλής κατά τη διάρκεια της δίκης, αυτή αναστέλλεται για το διορισμό νέων δημοσίων κατηγορών.

Μεταξύ των ορισθέντων δικαστών ο ανακριτής, έχει όλα τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του ανακριτή πλημμελειοδικών ενώ χρέη γραμματέα ασκεί ο γραμματέας του Αρείου Πάγου. Ο ανακριτής οφείλει να περατώσει τη διαδικασία μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από την παραλαβή της δικογραφίας και να αποστείλει όλα τα σχετικά έγγραφα στον κατηγορούμενο και τους κατηγορούς προκειμένου να ορισθεί τακτική δικάσιμος από τον Πρόεδρο. Προβλέπεται η σύσταση τριμελούς Συμβουλίου αποτελούμενου από τον ανακριτή και δύο δικαστές, για την επίλυση τυχόν ανακυπτόντων προβλημάτων. Το συγκροτηθέν Ειδικό Δικαστήριο, φέρει αρμοδιότητα και επί των τυχόν συμμετόχων που θα προκύψουν, με την προϋπόθεση όμως αυτοί να περιλαμβάνονται στην απόφαση της Βουλής περί άσκησης ποινικής δίωξης. Στην περίπτωση μάλιστα που ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος μέλους της Κυβέρνησης και οι συμμετοχοί δεν συμπεριληφθούν σε αυτή, παύει ταυτόχρονα και η αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων να ασκήσουν δίωξη επί των σχετικών πράξεων. Η αναφορά των συμμετόχων στην απόφαση της Βουλής δεν είναι υποχρεωτικό να είναι ονομαστική. Αρκεί και μόνο η αναφορά τους ως «συμμετόχων». Σημειώνεται δε, ότι το συγκροτηθέν από τη Βουλή Ειδικό Δικαστήριο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί αναρμόδιο προς την εκδίκαση, αφού αυτό αποτελείται από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς.

Κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία, τηρούνται οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Ο κατηγορούμενος, μετά τη νόμιμη κλήτευσή του είναι υποχρεωμένος να παρουσιασθεί στο δικαστήριο μόνος ή μετά συνηγόρου. Στην περίπτωση που δεν εμφανιστεί δικάζεται κατ' αντιμωλία, τηρουμένων των σχετικών διατάξεων. Προβλέπεται επίσης η επανάληψη της δίκης, μόνο εφόσον αυτό είναι υπέρ του κατηγορουμένου. Επί της επανάληψης της δίκης απόφαση λαμβάνει ο Άρειος Πάγος και εάν η απόφαση είναι θετική, το Ειδικό Δικαστήριο κρίνει εκ νέου την υπόθεση επί της ουσίας. Η υποστήριξη της κατηγορίας στο Ειδικό Δικαστήριο, με βάση το άρθρο 21, πραγματοποιούνταν από τρεις (3) βουλευτές με αντίστοιχους αναπληρωματικούς, οι οποίοι εκλέγονταν από τη Βουλή σε μυστική ψηφοφορία.

Παρά το γεγονός ότι οι διατάξεις του Ν.Δ. 802/1971, δεν ορίζουν ρητά τη δυνατότητα άσκησης ή μη οποιουδήποτε ένδικου μέσου σε

βάρος των σχετικών αποφάσεων, αυτές θεωρούνται αμετάκλητες και εκτελούνται με την επιμέλεια του εισαγγελέα εφετών.

Ένα σημαντικό θέμα το προέκυψε κατά την εφαρμογή του εν λόγω Νομοθετικού Διατάγματος, είναι το κατά πόσο θα πρέπει να τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις αυτού ή τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 153-158 του Κανονισμού της Βουλής. Η επικρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι σαφέστατα υπερισχύει το Νομοθετικό Διάταγμα έναντι του Κανονισμού της Βουλής, δοθέντος ότι αυτό απορρέει απευθείας από τις διατάξεις του Συντάγματος.

Η διάταξη του άρθρου 86 του Συντάγματος, καθιερώνει την επιφύλαξη ύπαρξης σχετικού νόμου ο οποίος θα ρυθμίζει τα σχετικά με την ποινική ευθύνη των Υπουργών. Συνδυάζοντάς το με τα οριζόμενα στο άρθρο 26 παρ. 1 Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο *«η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας»*, συνάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι ο Κανονισμός της Βουλής δεν θα μπορούσε να υπερισχύσει έναντι μιας συνταγματικής επιταγής. Άλλωστε ο Κανονισμός της Βουλής ρυθμίζει θέματα «εσωτερικά» ή αλλιώς *interna corporis* και όχι ζητήματα λειτουργίας και δικαιοδοσίας των ποινικών δικαστηρίων. Χρησιμοποιώντας το Σύνταγμα τον όρο «νόμος», προφανώς και αναφέρεται στον τυπικό νόμο που ψηφίζεται από τα δύο όργανα της νομοθετικής λειτουργίας. Εξάλλου, το Σύνταγμα στο άρθρο 43 παρ. 2 και 3, παρέχει τη δυνατότητα νομοθετικών εξουσιοδοτήσεων αποκλειστικά και μόνο στη Διοίκηση¹⁹. Ως εκ τούτου, δεν θα ήταν δυνατό, νόμος να εξουσιοδοτεί τη Βουλή μέσω του Κανονισμού της για να ρυθμίζει θέματα ποινικής δικαιοδοσίας.²⁰

Από την άλλη πλευρά δε, τίθεται η άποψη σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να υφίσταται η ιεραρχία μεταξύ των πηγών του δικαίου και λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης θέσης που κατέχει ο Κανονισμός της Βουλής στην συγκεκριμένη κλίμακα.

Ειδικότερα, πρόκειται για έναν τυπικό νόμο, ρυθμίζοντα τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες, ο οποίος ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής κατόπιν πρωτοβουλίας των ίδιων των βουλευτών και

---

¹⁹ Η Δημόσια Διοίκηση, αποτελεί μέρος του κρατικού μηχανισμού και αφορά την εφαρμογή και παρακολούθηση της κυβερνητικής θέλησης.

²⁰ ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος, «Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο», 4^η έκδοση.

δημοσιεύεται με παραγγελία του Προέδρου της Βουλής στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, χωρίς να χρειάζεται να προσυπογραφεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Δεν συμμετέχουν δηλαδή στη διαδικασία θέσπισης του τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας. Τροποποιείται μόνο με νέο Κανονισμό της Βουλής και όχι με νέο νόμο, ενώ δεν μπορεί να τροποποιήσει ή να καταργήσει ανώτερους κανόνες δικαίου. Τρεις διαφορετικές απόψεις έχουν διατυπωθεί σχετικά με το «τι είναι επί της ουσίας» ο ΚτΒ και πιο συγκεκριμένα:

α) ο Κανονισμός της Βουλής αποτελεί ένα είδος κώδικα γι' αυτό θεσπίζεται και τροποποιείται με τη μορφή των κωδίκων (άρθρο 76 παρ. 6 Σ)

β) ο Κανονισμός της Βουλής συνιστά έναν ιδιότυπο οργανωτικό νόμο

γ) ο Κανονισμός της Βουλής συνιστά απόφαση της Βουλής για τον τρόπο λειτουργίας της.

Σε κάθε περίπτωση όμως και ανεξάρτητα από την κατηγορία κανόνων δικαίου στην οποία μπορεί να ενταχθεί, χαρακτηρίζεται, από τη λεγόμενη «αρχή της αυτονομίας» (άρθρο 76 παρ. 1 Σ) που διέπει τη λειτουργία της Βουλής στο σύνολό της.

Διχογνωμία έχει προκύψει και ως προς τη θέση που αυτός κατέχει στην ιεραρχική κλίμακα των κανόνων δικαίου αφού ορισμένοι ισχυρίζονται ότι βρίσκεται μία θέση κάτω από τους τυπικούς νόμους χωρίς όμως να εντάσσεται και στη βαθμίδα των κανονιστικών πράξεων. Αποτελεί δηλαδή μία πράξη η οποία έχει κανονιστικό περιεχόμενο χωρίς όμως να έχει και την ισχύ τυπικού νόμου, συνιστώντας κατ' αυτό τον τρόπο ένα είδος «ιδιότυπου νόμου». Άλλοι έχουν διατυπώσει τη γνώμη ότι είναι ισοδύναμος με τους τυπικούς νόμους και μία τρίτη κατηγορία υποστηρίζει ότι εφόσον το περιεχόμενο του ΚτΒ δεν ρυθμίζεται από τυπικό νόμο δεν τίθεται καν θέμα ιεραρχίας. Με βάση τις ρυθμίσεις του Συντάγματος, δεν είναι δυνατόν να υφίστανται κανόνες εκτός της προβλεπόμενης από αυτό ιεραρχίας. Οδηγούμαστε λοιπόν στην άποψη ότι ο Κανονισμός της Βουλής και ο Νόμος ανήκουν στην ίδια βαθμίδα της ιεραρχικής κλίμακας, χωρίς ωστόσο να υπερκαλύπτει ο ένας τον άλλο, δοθέντος ότι το αντικείμενο τους είναι τελείως διαφορετικό και ότι δεν ακολουθείται η ίδια διαδικασία θέσπισής τους.

Κριτήριο, λοιπόν, για ορισμένους σχετικά με το ποιο νομοθέτημα θα πρέπει να εφαρμοσθεί στην περίπτωση εφαρμογής των διατάξεων περί ποινικής ευθύνης των Υπουργών και λοιπών μελών της Κυβέρνησης, είναι το αντικείμενο του επίμαχου θέματος. Εάν το επίμαχο ζήτημα απαιτεί τη συμμετοχή της Βουλής σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, θα πρέπει να εφαρμοσθεί ο Κανονισμός της Βουλής. Σε όλα τα υπόλοιπα θέματα στα οποία δεν εμπλέκεται η Βουλή εφαρμόζεται κανονικά το Νομοθετικό Διάταγμα ή ο κατά περίπτωση εκδοθείς νόμος.²¹

Μία τρίτη άποψη που διατυπώθηκε υποστηρίζει ότι σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εφαρμόζεται ο Κανονισμός της Βουλής, λαμβάνοντας υπόψη αποκλειστικά και μόνο την αρχή της αυτονομίας και της αυτοδιοίκησης που διέπει τη λειτουργία της Βουλής.

---

²¹ ΤΑΤΣΟΣ Δημήτριος, «Συνταγματικό Δίκαιο, Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας» Τόμος Β΄

Γ) Ν. 2509/1997 (Φ.Ε.Κ. Α'-126/19-6-1997)

Ο Νόμος 2509/1997, κατήργησε το μέχρι εκείνη τη χρονική περίοδο ισχύον Ν.Δ. 802/1971, σε μια προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων που προέκυπταν από τις διατάξεις του. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα νόμο ο οποίος θεσπίζει ένα πλαίσιο λιγότερο πολύπλοκο σε σχέση με το προγενέστερο και σημαντικά πιο σύντομο. Ωστόσο δεν εφαρμόστηκε ποτέ και ο χρόνος ζωής του ήταν σύντομος.

Η κατάργηση του Ν.Δ. 802/1971, συνεπάγεται ταυτόχρονα και την κατάργηση των ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων που αυτό θεσπίζει. Ως εκ τούτου, οι αξιόποινες πράξεις που τελούνταν από εν ενεργεία ή μη μέλη της Κυβέρνησης στα πλαίσια άσκησης των καθηκόντων τους υπόκεινται στις διατάξεις του κοινού ποινικού δικαίου και εκδικάζονται από Ειδικό Δικαστήριο. Τυχόν συμμετοχοί δικάζονται με τις ίδιες διατάξεις. Η συμπαραπομπή άλλωστε, των συμμετόχων συνάδει με την αρχή της ενιαίας δίκης και ταυτόχρονα αποκλείεται η πιθανότητα έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων. Για πράξεις που δεν τελέσθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τα μέλη της Κυβέρνησης και τυχόν συμμετοχοί εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κοινών ποινικών δικαστηρίων. Έγγραφο αναφορά από το 1/10 των βουλευτών θα πρέπει να κατατεθεί ενώπιον της Βουλής, η οποία είναι και η μόνη αρμόδια για τη λήψη απόφασης άσκησης δίωξης, και η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει επακριβώς τα γεγονότα και τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται. Με την πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών λαμβάνεται η απόφαση από τη Βουλή περί άσκησης ή μη ποινικής δίωξης, η οποία (απόφαση) επέχει θέση άρσης ασυλίας στην περίπτωση που το μέλος της Κυβέρνησης είναι ταυτόχρονα και βουλευτής. Εάν δεν ληφθεί απόφαση περί άσκησης ποινικής δίωξης, δεν είναι δυνατή η κατάθεση νέας πρότασης που να βασίζεται στα ίδια στοιχεία και γεγονότα.

Από την άλλη πλευρά, εάν η απόφαση άσκησης ποινικής δίωξης είναι θετική, θα πρέπει να διορισθεί δωδεκαμελής επιτροπή με στόχο αφενός τη διενέργεια ανάκρισης και αφετέρου την εξαγωγή έγγραφου, πλήρους αιτιολογημένου πορίσματος, το οποίο να περιέχει σαφή πρόταση επί της κατηγορίας και τυχόν μειωψηφούσες απόψεις. Η εν λόγω Επιτροπή έχει όλες τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του

εισαγγελέα πλημμελειοδικών και των λοιπών ανακριτικών αρχών καθώς και τη δυνατότητα να αναθέτει τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων στον εισαγγελέα εφετών ή πλημμελειοδικών.

Η έκδοση πορίσματος από την Επιτροπή ακολουθείται από συζήτηση και λήψη απόφασης της Βουλής (με την ειδική πλειοψηφία που προκύπτει από το άθροισμα των βουλευτών που υπερψήφισαν την κυβέρνηση στην τελευταία ψηφοφορία για ψήφο εμπιστοσύνης και το 1/10 των υπόλοιπων βουλευτών με την προϋπόθεση ότι όλες οι βουλευτικές έδρες είναι συμπληρωμένες) περί της παραπομπής ή όχι του κατηγορουμένου στο αρμόδιο Ειδικό Δικαστήριο. Εάν μετά την έκδοση και κατάθεση του πορίσματος λήξει η βουλευτική σύνοδος ή διαλυθεί η Βουλή, η συζήτηση πραγματοποιείται κατά την πρώτη Σύνοδο της επόμενης βουλευτικής περιόδου. Εάν η απόφαση περί παραπομπής είναι θετική, σε χρονικό διάστημα πέντε (5) ημερών επιλέγονται κατά τη διάρκεια κλήρωσης δώδεκα (12) τακτικά και έξι (6) αναπληρωματικά μέλη (μεταξύ των ορισθέντων Αρεοπαγιτών και Προέδρων Εφετών που διορίστηκαν ή προήχθησαν σε αυτό το βαθμό πριν τη διατύπωση της κατηγορίας), προκειμένου να συσταθεί το Ειδικό Δικαστήριο που θα εκδικάσει την υπόθεση. Πρόεδρος του Ειδικού Δικαστηρίου διορίζεται μεταξύ των Αντιπροέδρων του Αρείου Πάγου (οι οποίοι ομοίως προήχθησαν στους εν λόγω βαθμούς πριν τη διατύπωση της κατηγορίας). Επίσης από τη Βουλή επιλέγονται τρεις (3) βουλευτές με τρεις αναπληρωματικούς στο ρόλο του δημοσίου κατηγορούμενου και οι οποίοι φέρουν τις αρμοδιότητες του εισαγγελέα. Στην ορισθείσα δικάσιμο, η οποία θα πρέπει να είναι σε χρονικό διάστημα από σαράντα (40) έως εξήντα (60) ημέρες από την έκδοση της σχετικής πράξης, ο κατηγορούμενος πρέπει να παρίσταται μόνος ή με συνηγόρους (εφόσον έχει προηγηθεί νόμιμη κλήτευση αυτού). Στην περίπτωση της μη εμφάνισης, δικάζεται «ωσει παρών». Το σύνολο της διαδικασίας διέπεται από τους κανόνες του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ενώ η απόφαση που θα εκδοθεί είναι αμετάκλητη.

Οι πράξεις που τέλεσαν τα μέλη της Κυβέρνησης παραγράφονται μετά την πάροδο πέντε (5) ετών από την ημέρα τέλεσης ενώ οι λοιπές πράξεις που δεν εμπίπτουν στα καθήκοντά τους, κατά τα ισχύοντα στο ποινικό δίκαιο. Η πενταετής παραγραφή μπορεί να αναστέλλεται μόνο για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η βουλευτική περίοδος κατά την οποία τελέστηκε. Ο ακριβής χρονικός προσδιορισμός της παραγραφής των

αξιόποινων πράξεων, τίθεται στο γενικότερο πλαίσιο ταχύτατης επίλυσης και διευθέτησης οποιουδήποτε ζητήματος αφορά μέλος της Κυβέρνησης.

Δ) Ν. 3126/2003 (Φ.Ε.Κ. Α΄-66/19-3-2003)

Ο Ν. 3126/2003, είχε σαν στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων υπέρ των Υπουργών και την πρόβλεψη δικονομικών μέτρων που διευκολύνουν το ανακριτικό έργο προς αυτό το σκοπό. Προκειμένου να ασκηθεί η ποινική δίωξη σε βάρος Υπουργού θα πρέπει να υποβληθεί πρόταση από τριάντα (30) τουλάχιστον βουλευτές και η οποία να περιέχει αναλυτικά τα στοιχεία/γεγονότα της αξιόποινης πράξης και τις διατάξεις οι οποίες παραβιάστηκαν. Σε διαφορετική περίπτωση η πρόταση χαρακτηρίζεται ως απαράδεκτη. Στις διατάξεις του ως άνω Νόμου, εμπίπτουν εν ενεργεία και μη Υπουργοί, οι οποίοι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους διέπραξαν πλημμελήματα ή κακουργήματα, καθώς και τυχόν συμμετοχοί αυτών.

Ως «Υπουργοί» νοούνται τα μέλη της Κυβέρνησης ή οι Υφυπουργοί και ως «συμμέτοχοι» ο ηθικός αυτουργός, ο συναυτουργός, ο άμεσος ή απλός συνεργός στην πράξη που φέρεται να τέλεσε ο Υπουργός. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, οι Υπουργοί και οι Υφυπουργοί θεωρούνται υπάλληλοι με την έννοια του άρθρου 13 περ. α΄ του Ποινικού Κώδικα. Γίνεται κατ' αυτό τον τρόπο αναλογική εφαρμογή του άρθρου 262 Π.Κ., με το οποίο αυξάνονται οι ποινές για τα αδικήματα που τελούνται από υπαλλήλους. Τέλος, για πράξεις που δεν τελέστηκαν εντός της άσκησης των καθηκόντων, αυτές εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κοινών ποινικών δικαστηρίων.

Μετά λοιπόν την υποβολή της σχετικής πρότασης, συγκροτείται από τη Βουλή Ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή, για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης και την υποβολή εγγράφου και αιτιολογημένου πορίσματος εντός προθεσμίας που ορίζεται από τη Βουλή. Η λειτουργία της Επιτροπής διέπεται από τα ισχύοντα στον Κανονισμό της Βουλής για τις διαρκείς κοινοβουλευτικές Επιτροπές κατ' αναλογία. Σημειώνεται ότι ο αριθμός των μελών της, μεταβάλλεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε όλες οι κοινοβουλευτικές ομάδες να εκπροσωπούνται από τουλάχιστον ένα (1) μέλος. Ταυτόχρονα, η ίδια η Επιτροπή ορίζει δύο (2) μέλη της ως Εισηγητές. Το πόρισμα θα πρέπει να περιλαμβάνει σαφή πρόταση επί της κατηγορίας και τις μειωηφούσες απόψεις και εισάγεται για συζήτηση στη Βουλή προκειμένου να ληφθεί απόφαση επί της άσκησης ποινικής δίωξης η

οποία λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Νέα πρόταση κατηγορίας βασισμένη στα ίδια περιστατικά δεν μπορεί να υποβληθεί εφόσον η πρώτη απορριφθεί. Επιπρόσθετα, παρέχεται δυνατότητα με έγγραφη πρόταση 30 τουλάχιστον βουλευτών και με απόφαση ληφθείσα με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, να ανακληθεί η αρχική απόφαση άσκησης ποινικής δίωξης. Η ανάκληση της απόφασης άσκησης ποινικής δίωξης σε βάρος μέλους της Κυβέρνησης, δεν συνεπάγεται και την ανάκληση άσκησης δίωξης τυχόν συμμετόχων, καθώς αυτοί εναπόκεινται στην αρμοδιότητα των κοινών ποινικών δικαστηρίων.

Το άρθρο 4 του σχετικού νόμου ορίζει ρητά ότι σε περίπτωση που προκύψουν, κατά τη διενέργεια προκαταρκτικής ή διοικητικής εξέτασης ή οποιασδήποτε άλλης εξέτασης, τα στοιχεία διαβιβάζονται «αμελλητί»²² στη Βουλή για τις περαιτέρω διαδικασίες.

Το άρθρο 86 του Συντάγματος ορίζει τα σχετικά με τα μέλη που συγκροτούν το Ειδικό Δικαστήριο και το Δικαστικό Συμβούλιο μέσα από κατάλογο που καταθέτει ο Υπουργός Δικαιοσύνης στη Βουλή. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1-3 και 5, τα μέλη των συγκεκριμένων οργάνων κληρώνονται σε δύο συνεδριάσεις της Βουλής, με προτεραιότητα σε εκείνα που απαρτίζουν το Δικαστικό Συμβούλιο. Κατόπιν αυτού και μετά την έκδοση παραπεμπτικού βουλεύματος κληρώνονται τα μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου με τους αναπληρωματικούς τους και με εξαίρεση των μελών που συγκροτούν το Δικαστικό Συμβούλιο. Σημειώνεται δε ότι στην περίπτωση που η κλήρωση των μελών οποιουδήποτε από τα δύο όργανα, διακοπεί λόγω λήξης της Συνόδου ή της βουλευτικής περιόδου, αυτή πραγματοποιείται όταν ξαναρχίσει τις εργασίες της η Βουλή. Άλλωστε η έναρξη και η εξέλιξη της ποινικής δίκης αναστέλλονται και αυτές σε περίπτωση λήξης της Συνόδου ή της βουλευτική περιόδου.

Το Δικαστικό Συμβούλιο έχει τις αρμοδιότητες που ορίζονται στα άρθρα 307 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ενώ δεν επιτρέπεται η εξαίρεση για έξι (6) συνολικά μέλη ή για περισσότερα από τρία (3) μέλη που προέρχονται από το ίδιο Δικαστήριο. Συγκεκριμένα για το Δικαστικό Συμβούλιο, δεν επιτρέπεται η εξαίρεση περισσότερων από

---

²² Ο όρος «αμελλητί» εκφράζει και τονίζει την έννοια του επείγοντος ακόμα και εν μέσω της διαδικασίας.

δύο μελών του Αρείου Πάγου ή ενός μέλους του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το εκδιδόμενο βούλευμα δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα. Ορίζεται ακόμα, ένα μέλος του Αρείου Πάγου ως ανακριτής στον οποίο διαβιβάζεται η σχηματισθείσα κατά του μέλους της Κυβέρνησης δικογραφία και αυτές των τυχόν συμμετόχων. Μετά την ολοκλήρωση της ανάκρισης η δικογραφία διαβιβάζεται στον εισαγγελέα του Συμβουλίου, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να την επιστρέψει στον ανακριτή για διορθώσεις. Παράλληλα, δεν επιτρέπεται η βίαιη προσαγωγή, σύλληψη, προσωρινή κράτηση ή επιβολή περιοριστικών όρων σε νυν ή πρώην μέλος της Κυβέρνησης.

Μετά τη συγκρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου ακολουθούνται οι διαδικασίες και οι κανόνες που ορίζει ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, περί κλήτευσης του κατηγορουμένου και των μαρτύρων, εκπροσώπησης του κατηγορουμένου (από τρεις -3- τουλάχιστον συνηγόρους) και εκδίκασης της κατηγορίας «ωσεί παρών» αυτού σε περίπτωση μη εμφάνισης. Τονίζεται ότι δεν είναι δυνατή η εξαίρεση για περισσότερους από έξι (6) συνολικά δικαστές και για περισσότερα από τρία (3) μέλη προερχόμενα από το ίδιο Δικαστήριο. Η δικάσιμος της υπόθεσης ορίζεται με σχετική πράξη του Προέδρου του Δικαστηρίου μέσα σε σαράντα (40) έως εξήντα (60) ημέρες από την έκδοση αυτής. Με την ίδια πράξη ορίζεται και ο τόπος συνεδρίασης και ο κατάλογος των μαρτύρων που θα εξετασθούν. Η εκδιδόμενη απόφαση είναι αμετάκλητη και εκτελείται με την επιμέλεια του Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών. Η επανάληψη της διαδικασίας επιτρέπεται μόνον υπερ του κατηγορουμένου και ύστερα από αίτηση του ιδίου ή τριάντα (30) τουλάχιστον βουλευτών.

Όσον αφορά τις επιβαλλόμενες ποινές, στην περίπτωση καταδίκης Υπουργού για την τέλεση πλημμελήματος, η περιοριστική της ελευθερίας ποινή μετατρέπεται σε χρηματική ενώ δεν επιτρέπεται η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Αντίστοιχα στην περίπτωση τέλεσης κακουργήματος εφαρμόζονται τα ισχύοντα στον ποινικό κώδικα.

Τα διαπραχθέντα πλημμελήματα και κακουργήματα παραγράφονται μέσα σε πέντε (5) έτη από την ημερομηνία διάπραξης. Η προθεσμία αυτή μπορεί να αναστέλλεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος

- Όσο διαρκεί η κύρια διαδικασία
- Όσο διαρκεί η απόφαση της Βουλής για αναστολή της δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας.

Σε κάθε περίπτωση, η Βουλή χάνει το δικαίωμα άσκησης ποινικής δίωξης κατά μέλους της Κυβέρνησης, μετά την πάροδο δέκα (10) ετών από την τέλεση της πράξης. Η εξάλειψη του δικαιώματος της Βουλής να ασκήσει δίωξη μετά την παρέλευση δεκαετίας δεν αφορά και την ποινική δίωξη των συμμετόχων, οι οποίοι υπάγονται στην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων.

E) Ν. 3961/2011(Φ.Ε.Κ. Α΄-97/29-4-2011)

Ο Ν. 3961/2011, αποτελεί τον τελευταίο εκτελεστικό νόμο που εκδόθηκε σχετικά με θέματα που αφορούν την ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης και ισχύει μέχρι σήμερα. Τροποποιεί μόνο ορισμένα σημεία του προγενέστερου Ν. 3126/2003, τα οποία σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, στοχεύουν στην καλή λειτουργία του πολιτεύματος και όχι στην αυξημένη προστασία των προσώπων που κατηγορούνται.

Ειδικότερα, διαφοροποιούνται τα σχετικά με την παραγραφή των αξιόποινων πράξεων και ισχύει πλέον η παραγραφή σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 111 και 112 του Ποινικού Κώδικα, ήτοι είκοσι (20) χρόνια για τα κακουργήματα στα οποία επιβάλλεται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης και δεκαπέντε (15) χρόνια για τις υπόλοιπες περιπτώσεις, πέντε (5) χρόνια για τα πλημμελήματα και ένας (1) χρόνος για τα πταίσματα. Επίσης, η παραγραφή (σύμφωνα με το αναλογικά εφαρμοζόμενο άρθρο 113 Ποινικού Κώδικα) μπορεί να αναστέλλεται σε δύο περιπτώσεις: α) για όσο χρόνο διαρκεί η βουλευτική περίοδος κατά την οποία τελέστηκε η αξιόποινη πράξη και β) για όσο χρόνο διαρκεί η απόφαση της Βουλής για αναστολή της δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας.

Παράλληλα, τροποποιείται το άρθρο 5 του Ν. 3126/2003, το οποίο ουσιαστικά προσθέτει ένα ακόμα στάδιο σχετικά με την αξιολόγηση της κατηγορίας σε βάρος του μέλους της Κυβέρνησης με στόχο την πληρέστερη διασφάλιση της βασιμότητας της κατηγορίας και την αποφυγή κατασπατάλησης του χρόνου της Βουλής στην εξέταση υποθέσεων που δεν έχουν υπόσταση. Αφού λοιπόν υποβληθεί έγγραφη πρόταση κατηγορίας από τριάντα (30) τουλάχιστον βουλευτές, η Βουλή (με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών της και σε δημόσια συνεδρίαση) αποφασίζει για την ανάθεση ή μη σε τριμελές συμβούλιο (αποτελούμενο από έναν -1- Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και δύο -2- εισαγγελείς εφετών) να ελέγξει τη νομική και ουσιαστική βάση της κατηγορίας, μέσα σε καθορισμένη προθεσμία και με τη σύνταξη σαφούς και πλήρως αιτιολογημένης γνωμοδότησης, η οποία ανακοινώνεται στην Ολομέλεια και παραδίδεται στους βουλευτές. Ουσιαστικά, το εν λόγω γνωμοδοτικό όργανο, διαπιστώνει εάν υφίσταται

πραγματική ανάγκη διερεύνησης ύπαρξης ποινικής ευθύνης μέλους της Κυβέρνησης, ούτως ώστε εν συνεχεία να συσταθεί η ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τις περαιτέρω διαδικασίες.

Η σημασία ύπαρξης του εν λόγω γνωμοδοτικού οργάνου κρίνεται ιδιαίτερα μεγάλη, δεδομένης της δυνατότητας που παρέχει στους βουλευτές να σχηματίσουν ασφαλέστερη άποψη επί του ζητήματος αλλά και αποφυγή άσκοπης απασχόλησης των μηχανισμών της Βουλής. Αποτελεί ουσιαστικά «εχέγγυο αντικειμενικότερης κρίσης των βουλευτών»²³. Πέραν όμως της ηθικής σημασίας που αποδόθηκε στη θέσπιση ενός ακόμα σταδίου στην απόδοση της ποινικής ευθύνης, αυτό κρίθηκε από πολλούς άστοχο, ίσως και αντισυνταγματικό. Μοναδικό αρμόδιο όργανο για την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος μέλους της Κυβέρνησης είναι η Βουλή, χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα σε δικαστικούς λειτουργούς, έστω και υπό τη μορφή γνώμης, να εμπλακούν στην εν λόγω διαδικασία. Άλλωστε ακόμα και στην περίπτωση διεξαγωγής οποιασδήποτε μορφής έρευνας, ο ενεργών αυτή, είναι υποχρεωμένος να διαβιβάσει τα σχετικά στοιχεία στη Βουλή. Ως εκ τούτου η θέσπιση αυτού του γνωμοδοτικού οργάνου, αποτελούμενου από δικαστικούς λειτουργούς, συνιστά μια μορφή μεταβίβασης της ευθύνης λήψης απόφασης στη δικαστική εξουσία. Εξάλλου πως θα μπορούσαν να διαφοροποιηθούν οι βουλευτές από τη γνώμη των κατεξοχήν αρμόδιων να κρίνουν ποινικές υποθέσεις;

Με τις διατάξεις του Ν. 3961/2011, παρέχεται η δυνατότητα κατάσχεσης αντικειμένων που είναι αποτέλεσμα κακουργηματικής ή πλημμεληματικής πράξης τελεσθείσας από μέλος της Κυβέρνησης, καθώς και των αντικειμένων που χρησιμοποιήθηκαν ή επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για την τέλεση αυτών (σε συνδυασμό με το άρθρο 76 παρ. 1 Ποινικού Κώδικα). Επιπρόσθετα, παρέχεται η δυνατότητα απαγόρευσης κίνησης λογαριασμών και το άνοιγμα θυρίδων των κατηγορουμένων, όταν υπάρχει υπόνοια ότι αυτά προέρχονται από την τελεσθείσα αξιόποινη πράξη. Εξαιρείται το χρηματικό ποσό που κρίνεται αναγκαίο για τη διαβίωση των δικαιούχων στους λογαριασμούς και τις θυρίδες. Η έναρξη ισχύος της αναστολής κίνησης των λογαριασμών υφίσταται από την επίδοση τη σχετικής διάταξης του ανακριτή στο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Παρέχεται όμως και η δυνατότητα άσκησης

---

²³ Χ. ΚΑΣΤΑΝΙΔΗΣ, Υπουργός Δικαιοσύνης, συνεδρίαση της Ολομέλειας, 13-4-2011

προσφυγής από τον κατηγορούμενο κατά της διάταξης του ανακριτή, η οποία ωστόσο δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα.

Τέλος, δεν μπορεί να εκδοθεί ένταλμα σύλληψης ή βίαιης προσαγωγής και προσωρινής κράτησης σε βάρος εν ενεργεία ή πρώην Υπουργού, αλλά αντίθετα μπορούν να επιβληθούν περιοριστικοί όροι, κατ' εφαρμογή των άρθρων 282 παρ. 1-2-4 και 296 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αφού αυτά αποτελούν μέτρα στοιχειώδους δικονομικής διασφάλισης . Κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί το εξής: απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβολή περιοριστικών όρων, είναι η αυτοπρόσωπη παρουσία του κατηγορουμένου προς απολογία, γεγονός το οποίο δεν μπορεί να διασφαλισθεί, αφού σε περίπτωση άρνησης παρουσίας δεν μπορεί να υπάρξει βίαιη προσαγωγή ή σύλληψη.

Η ΔΙΑΒΙΒΑΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΛΛΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

Οι μέχρι σήμερα εκδοθέντες κατ' εξουσιοδότηση του Συντάγματος νόμοι οι οποίοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την ποινική ευθύνη των Υπουργών ζητήματα, θεσπίζουν την υποχρέωση του προσώπου που διενεργεί προκαταρκτική ή διοικητική εξέταση ή οποιασδήποτε άλλης μορφής έρευνα, να διαβιβάσει τα στοιχεία εκείνα που μπορεί να συνιστούν ποινική ευθύνη μέλους της Κυβέρνησης, στη Βουλή ως κατ' εξοχήν αρμόδιο όργανο για την εξέταση τέτοιου είδους ζητημάτων και τη λήψη απόφασης περί άσκησης ποινικής δίωξης.

Τα κείμενα των σχετικών νόμων όταν αναφέρονται στο συγκεκριμένο ζήτημα χρησιμοποιούν τη λέξη «στοιχεία» σε πληθυντικό αριθμό. Σε κάθε περίπτωση όμως, και ένα (1) μόνο στοιχείο είναι αρκετό για να καταδείξει την ύπαρξη ποινικής ευθύνης και να αποτελέσει το έναυσμα της ειδικότερης διαδικασίας. Ταυτόχρονα και μόνον αυτό το ένα στοιχείο δεν απαιτείται να είναι από αντικείμενο, μη επιδεχόμενου αμφισβήτησης, αλλά και μόνον η υπόνοια εμπλοκής μέλους της Κυβέρνησης σε αξιόποινες πράξεις είναι επαρκής για να προκαλέσει τη διενέργεια έρευνας από τη Βουλή.

Άλλωστε, η διαπίστωση και νομική θεμελίωση ύπαρξης εμπλοκής μέλους της Κυβέρνησης σε αξιόποινες πράξεις από στοιχεία προκύπτοντα κατά τη διενέργεια έτερης εξέτασης, θα αποτελούσε επί της ουσίας διενέργεια εξέτασης (προκαταρκτικής ή διοικητικής) σε βάρος του ίδιου του κυβερνητικού μέλους, γεγονός ρητά απαγορευμένο από τις συνταγματικές διατάξεις, λαμβανομένης υπόψη και της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Βουλής. Ο ενεργών λοιπόν κάποια εξέταση, είναι υποχρεωμένος να διαβιβάσει στη Βουλή οποιοδήποτε στοιχείο ή υπόνοια αυτού, χωρίς να μπει στη διαδικασία περαιτέρω κρίσης ή εξέτασης. Εξάλλου αν ο ίδιος ο νομοθέτης επιθυμούσε στη Βουλή να διαβιβάζονται μόνο τα στοιχεία που είναι ικανά να θεμελιώσουν ποινική ευθύνη, θα όριζε ρητά στις διατάξεις ως χρόνο διαβίβασης αυτών, το πέρας της διενεργούμενης έρευνας, οπότε και θα έχει σχηματισθεί ολοκληρωμένη άποψη και θα έχουν συγκεντρωθεί όλα τα αποδεικτικά στοιχεία. Στο πλαίσιο της ανωτέρω περιγραφείσας λογικής, εισήχθη στο άρθρο 4 παρ. 2 του Ν. 3126/2003, η τροποποίηση του άρθρου 5 παρ. 2

του Ν. 2509/1997 κα επιβάλλει πλέον την «αμελλητί» διαβίβαση των στοιχείων στο αρμόδιο όργανο, ήτοι τη Βουλή.

Το άρθρο 83 παρ. 2 του Κανονισμού της Βουλής ορίζει ότι *«οι αιτήσεις της εισαγγελικής αρχής για τη χορήγηση άδειας άσκησης ποινικής δίωξης κατά βουλευτή αφού ελεγχθούν από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου υποβάλλονται στη Βουλή δια του Υπουργού Δικαιοσύνης»*. Αντίστοιχα ο Ν. 3126/2003 και ο Ν. 3961/2011 ορίζουν ότι τα στοιχεία που προκύπτουν από τη διενέργεια προκαταρκτικής, διοικητικής ή οποιασδήποτε άλλης εξέτασης διαβιβάζονται αμελλητί «από αυτόν που ενεργεί την εξέταση». Διαβιβάζονται δηλαδή άμεσα, από τον ίδιο τον ενεργούντα την εξέταση, καλύπτοντας κάθε πιθανό κενό που μπορεί να προκύψει αναφορικά με τη διαδικασία διαβίβασης των στοιχείων και προκειμένου να αποφευχθεί τυχόν παρακώλυση και καθυστέρηση της διαδικασίας.

Παράλληλα, σημειώνεται ότι η διαβίβαση των στοιχείων στη Βουλή, σε καμιά περίπτωση δεν παρακωλύει τη συνέχεια της διεξαγόμενης έρευνας για τα λοιπά εμπλεκόμενα πρόσωπα. Άλλωστε αυτό προκύπτει αβίαστα και από τη φράση που επιλέγει να χρησιμοποιήσει ο νομοθέτης στο άρθρο 4 Ν. 3126/2003 *«Η διαβίβαση των στοιχείων δεν εμποδίζει την πρόοδο της έρευνας ή εξέτασης ως προς τα άλλα πρόσωπα»*. Η διενεργούμενη λοιπόν έρευνα κατά τη διάρκεια της οποίας προέκυψαν τα στοιχεία ή υπόνοιες της ποινικής ευθύνης των Υπουργών, συνεχίζεται κανονικά με τη μόνη επιφύλαξη της άσκησης ποινικής δίωξης της Βουλής εις βάρος του μέλους της Κυβέρνησης και των λοιπών συμμετόχων, οπότε οι σχηματισθείσες δικογραφίες για τα λοιπά πρόσωπα θα πρέπει να διαβιβασθούν στη Βουλή προκειμένου να εξετασθούν συλλογικά. Μέχρι τη λήψη λοιπόν απόφασης της Βουλής, τυχόν συμμετοχοί του Υπουργού εξετάζονται και διώκονται κατά τα οριζόμενα στην τακτική ποινική διαδικασία, στην οποία μάλιστα και επιστρέφουν εφόσον ανακληθεί η απόφαση της Βουλής για την άσκηση της ποινικής δίωξης. «Δεν τίγεται ως προς τους συμμετόχους η δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών δικαστηρίων» ορίζει το άρθρο 7 Ν. 3126/2003, το οποίο διατηρήθηκε και στο Ν. 3961/2011, μη αφήνοντας αρρύθμιστη οποιαδήποτε πιθανότητα έκβασης της σχετικής υπόθεσης.

Ακόμα μάλιστα κα στην περίπτωση μη ενεργοποίησης της Βουλής, μετά τη διαβίβαση σε αυτή των προκύπτοντων στοιχείων περί υπουργικής ευθύνης, δεν μπορεί να τεθεί θέμα αμφισβήτησης της

αρμοδιότητας των ποινικών δικαστηρίων ως προς τους συμμετόχους, λαμβάνοντας υπόψη ότι και ο ίδιος ο Ποινικός Κώδικας στο άρθρο 48 ορίζει ότι: «το αξιόποινο των συμμετόχων κατά τα άρθρα 46 και 47 είναι ανεξάρτητο από το αξιόποινο εκείνου που τέλεσε την πράξη».

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Στην ελληνική πολιτική ζωή, η υπάρχουσα νομοθεσία περί ποινικής ευθύνης των ασκούντων κρατική εξουσία εφαρμόστηκε στις ακόλουθες περιπτώσεις²⁴:

- **1847:** Ο Υπουργός Οικονομικών Νικόλαος ΠΟΝΗΡΟΠΟΥΛΟΣ κατηγορήθηκε για πλαστογραφία πρωτοκόλλων περί της τιμής των σιτηρών. Ωστόσο, δεν παραπέμφθηκε από τη Βουλή λόγω αναγνώρισης της συμβολής του στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.
- **16 και 23 Δεκεμβρίου 1875:** Παραπομπή των μελών της Κυβέρνησης Δημητρίου ΒΟΥΛΓΑΡΗ για αντιποίηση αρχής, πλαστογραφία και εκλογικές παραβάσεις. Τα μέλη της Κυβέρνησης αθωώθηκαν για τις κατηγορίες της πλαστογραφίας και της αντιποίησης αρχής ενώ παρέμεινε εκκρεμής ως προς τις κατηγορίες για εκλογικές παραβάσεις.
- **26-1 έως 31-3 του 1876:** Ο Υπουργός Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκπαιδεύσεως Ιωάννης ΒΑΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ και ο Υπουργός Δικαιοσύνης Βασίλειος ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ,

²⁴ www.sansimera.gr

παραπέμφθηκαν με τις κατηγορίες της δωροδοκίας και εκβίασης ο πρώτος και συναυτουργία σε δωροδοκία ο δεύτερος, προκειμένου να πιάσουν την Ιερά Σύνοδο να τους εκλέξει σε χηρεύουσες μητροπόλεις. Ο μεν πρώτος καταδικάστηκε σε φυλάκιση ενός έτους, τριετή στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων και χρηματική ποινή 56.000 δραχμές, ενώ ο δεύτερος σε φυλάκιση δέκα (10) μηνών.

- **11-1 έως 15-2 του 1950:** Ο Υπουργός Μεταφορών Πάνος ΧΑΤΖΗΠΑΝΟΣ, παραπέμφθηκε με την κατηγορία της απιστίας κατά του Δημοσίου (για το λεγόμενο «σκάνδαλο των καυσίμων») και καταδικάστηκε σε φυλάκιση δύο (2) μηνών με τριετή αναστολή.

- **10-2-1891:** Ο Πρωθυπουργός Χαρίλαος ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ και οι Υπουργοί Γεώργιος ΘΕΟΤΟΚΗΣ, Στέφανος ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, Νικόλαος ΤΣΑΜΑΔΟΣ και Δημήτριος ΒΟΥΛΠΙΩΤΗΣ κατηγορήθηκαν για μη εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων και παράνομη δανειοδότηση, ωστόσο δεν παραπέμφθηκαν.
- **19-20/8/1917 και 5/10/1917:** Τα μέλη των κυβερνήσεων Στέφανου ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ, Σπυρίδωνος ΛΑΜΠΡΟΥ και Δημητρίου ΓΟΥΝΑΡΗ κατηγορήθηκαν για εσχάτη προδοσία, παραπέμφθηκαν στο αρμόδιο Υπουργοδικείο ωστόσο η δίκη δεν έγινε ποτέ.
- **1926:** Τα μέλη της κυβέρνησης του δικτάτορα Θεόδωρου ΠΑΓΚΑΛΟΥ κατηγορήθηκαν χωρίς να παραπεμφθούν στο «Υπουργοδικείο».

- **1926:** Τα μέλη της υπηρεσιακής Κυβέρνησης του Κωνσταντίνου ΔΟΒΑ, κατηγορήθηκαν για εκλογές βίας και νοθείας, χωρίς όμως να παραπεμφθούν.
- **24-3-1930:** Ο πρώην δικτάτορας Θεόδωρος ΠΑΓΚΑΛΟΣ δικάστηκε ενώπιον 30μελούς Επιτροπής της Γερουσίας για απιστία σχετικά με την εκχώρηση άδειας καζίνο στην Ελευσίνα και καταδικάστηκε σε δύο (2) χρόνια φυλάκιση και πενταετή στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων.
- **6-2-1965:** Ο Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ και οι Υπουργοί Παναγής ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ και Νικόλαος ΜΑΡΤΗΣ, κατηγορήθηκαν και παραπέμφθηκαν για εκ προθέσεως βλάβη των συμφερόντων του κράτους, απόφαση η οποία αργότερα ανακλήθηκε.
- **1965:** Ο Υπουργός Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας και οι Υφυπουργοί Αχιλλέας ΓΕΡΟΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ και Δημήτριος ΔΑΒΑΚΗΣ κατηγορήθηκαν για παράνομη διαχείριση και διάθεση μυστικών κονδυλίων αλλά δεν παραπέμφθηκαν λόγω παραγραφής.
- **1989:** Ο Πρωθυπουργός Ανδρέας ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ παραπέμφθηκε για υποκλοπές τηλεφωνικών συνδιαλέξεων αλλά η δίωξη ανεστάλη με απόφαση της Βουλής στις 15-5-1992.

- **8-5 έως 11-8 του 1990:** Ο αναπληρωτής Υπουργός Οικονομικών Νίκος ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, παραπέμφθηκε με τις κατηγορίες της ηθικής αυτουργίας σε έκδοση ψευδών βεβαιώσεων , χρήσης πλαστού εγγράφου, απλής συνέργειας σε νόθευση βιβλίων απόπλου-κατάπλου του λιμεναρχείου Καβάλας, για το «σκάνδαλο του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού» και καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης τριών (3) ετών και έξι (6) μηνών.
- **13/3/1991 έως 16/1/1992:** Ο Πρωθυπουργός Ανδρέας ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ και οι Υπουργοί Εθνικής Οικονομίας Παναγιώτης ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ, Οικονομικών Δημήτρης ΤΣΟΒΟΛΑΣ, Δικαιοσύνης Μένιος ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΑΣ και ο Υφυπουργός Βιομηχανίας και Έρευνας Γεώργιος ΠΕΤΣΟΣ παραπέμφθηκαν για το γνωστό ως «σκάνδαλο Κοσκωτά» ως ακολούθως: ο πρώτος για ηθική αυτουργία σε απιστία, δωροληψία και δόλια αποδοχή προϊόντων εγκλήματος για τα οποία αθώωθηκε, ο δεύτερος για παράβαση του άρθρου 2 Ν.Δ. 802/1971 και επειδή δεν έλαβε μέτρα ελέγχου της Τράπεζας Κρήτης. Ωστόσο δεν δικάστηκε λόγω μη άρσης της ασυλίας του. Ο τρίτος κατά σειρά , παραπέμφθηκε για απιστία περί την Υπηρεσία για την οποία καταδικάστηκε σε φυλάκιση δυόμιση (2,5) ετών και τριετή στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων, ποινές για τις οποίες απονεμήθηκε χάρη την 26-11-1993. Ο τέταρτος για παράβαση του άρθρου 2 Ν.Δ. 802/1971 και επειδή δεν έλαβε μέτρα ελέγχου της Τράπεζας Κρήτης, για υπόθαλψη εγκληματία, παθητική δωροδοκία και αποδοχή προϊόντων εγκλήματος. Απεβίωσε όμως κατά τη διάρκεια της δίκης. Τέλος, ο πέμπτος παραπέμφθηκε για απιστία περί την Υπηρεσία και δωροληψία. Για το μεν πρώτο αδίκημα καταδικάστηκε σε φυλάκιση δέκα (10) μηνών με τριετή αναστολή και διετή στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων ενώ για το δεύτερο αθώωθηκε.

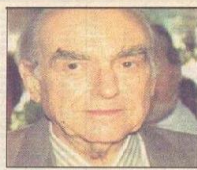
Οι μοιραίοι της δίκης

Του ΚΩΣΤΑ ΔΙΑΒΟΛΙΤΗ

Από τότε που ξέσπασε το σκάνδαλο Κοσκωτά το κλίμα και το 1984 μέχρι την πασημένη Πέμπτη που ο Μένιος Κουτσούγιωργας κατέρρευσε στο Ειδικό Δικαστήριο, χτυπημένος από το βαρό εγκεφαλικό, η μοίρα ένοσε με τα δικά της «παχνιδιά» τα προσκολλημένα πρόσωπα αυτής της πλάκας, υπόθεση, φωτογραφίες τα με προβλήματα υγείας και κινδύνους για τη ζωή τους.

● Τρίτη 23 Αυγούστου 1988: Ο τότε πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου επιστρέφεται στις 10 το βράδυ απευθείας το Γενικό Κρατικό Αθηνών και υποβάλλεται σε καρδιολογικές εξετάσεις. Δύο μέρες μετά και ενώ οι φήμες ότι κάτι σοβαρό υπάρχει δίνουν και παίρνουν, ο κ. Παπανδρέου πηγαίνει στο Λονδίνο και μπαίνει στο νοσοκομείο «Σαν Τόμας». Η ολιγόλογη κυβερνητική ανακοίνωση που εκδόθηκε την Πέμπτη 25 Αυγούστου 1988, μέρα αναχώρησης του τότε πρωθυπουργού - μιλούσε για σπάνια ιατρική. Από την ημέρα αυτή και με αποκορύφωμα την σύγκριση από τον Μάρκεντι Γκακούμπε στο Χέρολντ να αρχίζει η μάχη της ζωής για τον Ανδρέα Παπανδρέου. Μια μάχη που θα κρατήσει δύο μήνες. Στο ίδιο διάστημα θα αποκάλυπτον τα συγκλονιστικότερα στοιχεία του σκάνδαλου Κοσκωτά στην Αθήνα, όπου καθήκοντα πρωθυπουργού ασκούσε ουσιαστικά ο τότε αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μένιος Κουτσούγιωργας.

● Το πρωί της 2ας Μαΐου 1989, ο πρώην υπουργός Γιώργος Πέτσος αναχωρεί από το σπίτι του

Ο Ανδρέας Παπανδρέου λίγο μετά το δράμα.

Ο Μένιος Κουτσούγιωργας τη στιγμή της κατάρρευσης.

Ο Γιώργος Πέτσος, παραλήγο θυμά της «17 Νομβρίου».

Ο Δημήτριος Τσουκάλας κατά τη διάρκεια της δίκης.

στο Ψυχικό για το γραφείο του. Εκατό μέτρα πριν βγει στη Λεωφόρο Κηφισιάς η κόκκινη Μίκα Ελ Βε του Γ. Πέτσου με τους δύο συνοδούς του, μια φοβερή έκρηξη σείει την περιοχή. Ένα παγιδευμένο όχημα, στην οδό Σταδίου και Ψυχικού, εξερράγη δέκατα του δευτερολέπτου πριν να φτάσει δίπλα του το αυτοκίνητό. Είχε πυροδοτηθεί με τηλεχειρισμό. Ο Γιώργος Πέτσος σάθθηκε

για κλάσματα του δευτερολέπτου. Δεν γλίτωσε όμως τα τραύματα, όπως και ο οδηγός Σ. Σαββάκης και ο αστυφύλακας Γ. Καραμάλλης. Την ευθύνη με προκήρυξη της ανέλαβε η «17 Νομβρίου». Το μεγαλύτερο μέρος της προκήρυξης, αναφερόταν στο σκάνδαλο Κοσκωτά. Έγραφε σε κάποιο σημείο: «Παπανδρέου, Κουτσούγιωργας, Πέτσος, Ρουμελιώτης, στο σκάνδαλο Κοσκωτά, Ράλλης, Μητσάκης, Εβερτ,

Πολιτικιστές στο σκάνδαλο των προβληματικών». Η 17Ν στην ίδια προκήρυξη κατηγορούσε το ΚΚΕ και την ΕΑΡ ότι κατέβησαν χρήματα στην Τράπεζα Κρήτης.

● Στις 16 Αυγούστου 1990 ο πρώην υπουργός Οικονομικών Δημήτριος Τσουκάλας επιστρέφοντας με τη σύζυγό του από τη γενναίη του Άρτα, «είδε το χάρο με τα μάτια του» όταν στην εθνική οδό Αθηνών-Πατρών (κοντά στο Σιλόεστρο), από λάθος προπορευόμενο οχήματος, εξήφθη από την κοιλιά του και γύρισε σε δέντρο. Με τραύματα στο πρόσωπο οδηγήθηκε στο νοσοκομείο όπου νοσηλεύθηκε για λίγες μέρες.

Την περασμένη Πέμπτη 11 Απριλίου 1991, η δίκη για το σκάνδαλο Κοσκωτά, ένα μήνα μετά την έναρξή της και πρώτη μέρα της επανέληψής της, μετά τις γιορτές του Πάσχα, διακόπηκε, όταν ο Μένιος Κουτσούγιωργας προσεγγίζοντας ήδη με σοβαρά προβλήματα υγείας, χτυπήθηκε από το βαρό εγκεφαλικό και έπεσε από τη μέση της δίκης στη μέχη με το θάνατο.

Μικρά από την Αθήνα αλλά πρωτοφανή και πρόσφατα της υποθέσης. Ο υπεύθυνος Γ. Κοσκωτάς, φυλάκιστος και έγκλειστος στις αμερικανικές φυλακές του Σόλτς αλλά υγιής, δηλώνει τη μια του, θα έβγαζε ως «μπαρμπα» στη βίχη και την άλλη όχι. Και ο πρώην υπουργός και τότε γεννημένος Παναγιώτης Ρουμελιώτης παρακολουθεί τα όρμηνα από μακριά, καθώς το Ευρωπαϊκό βόλεϊ δεν έχει ακόμη αποφασίσει την άρση της ασυλίας του που έχει ζητηθεί και έτσι η διεύ. ως προς αυτόν, έχει διαχωριστεί.

- **1994:** Ο Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ παραπέμφθηκε για υποκλοπές τηλεφωνικών συνδιαλέξεων αλλά η δίωξη ανεστάλλη με απόφαση της Βουλής στις 16-1-1995. Όμοια πρόταση κατηγορίας υποβλήθηκε και για την Υπουργό Πολιτισμού Ντόρα ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ, η οποία ωστόσο δεν παραπέμφθηκε.
- **1994:** Ο Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ και οι Υπουργοί Οικονομικών Ιωάννης ΠΑΛΑΙΟΚΡΑΣΑΣ και Βιομηχανίας, Εμπορίου και Τεχνολογίας Ανδρέας ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, παραπέμφθηκαν ο μεν πρώτος για ηθική αυτουργία σε απιστία, παθητική δωροδοκία και παράβαση καθήκοντος και οι άλλοι δύο για απιστία και παράβαση καθήκοντος. Η δίωξη ανεστάλλη την 16-1-1995.
- **2014:** Ο Υπουργός Οικονομικών Γεώργιος ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ παραπέμφθηκε για νόθευση εγγράφου και απόπειρα απιστίας. Κρίθηκε ένοχος για πρώτη κατηγορία και επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης ενός (1) ενώ αθώωθηκε για την κατηγορία της απιστίας.²⁵

²⁵ www.news247.gr

Ο μηχανισμός απόδοσης ποινικής ευθύνης στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τα μέλη της Κυβέρνησης, υπό όλες τις μορφές και τις διαδικασίες με τις οποίες θεσπίστηκε ήδη από το πρώτο Σύνταγμα του 1822, τέθηκε σε ισχύ συνολικά δεκαεπτά (17) φορές. Κάποιες από αυτές ακολούθησε όλα τα προβλεπόμενα από τη σχετική νομοθεσία στάδια, κάποιες άλλες διακόπηκε είτε κατόπιν απόφασης της Βουλής είτε για όλως εξαιρετικούς λόγους (θάνατος του κατηγορουμένου, απονομή χάριτος κλπ). Ουδέποτε όμως μέχρι σήμερα δεν χρειάστηκε να τεθεί σε εφαρμογή για κάποιον από τους διατελέσαντες Προέδρους της Δημοκρατίας. Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν αφενός μεν την ανάγκη ύπαρξης του εν λόγω θεσμού αφετέρου δε τη μεγάλη σημασία εξέλιξης και προσαρμογής αυτού τόσο στις σύγχρονες κοινωνίες όσο και στις διάφορες μορφές που μπορεί να λάβει η τέλεση αξιόποινων πράξεων, προκειμένου κατ' αυτό τον τρόπο να διασφαλισθεί η όσο το δυνατόν πιο αντικειμενική και αμερόληπτη άσκηση των αρμοδιοτήτων των προσώπων που ασκούν κρατική εξουσία.

Ζήτημα περί ενεργοποίησης των διατάξεων που αφορούν την ποινική ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Πρωθυπουργού και των λοιπών μελών της Κυβέρνησης, ανακύπτει στην περίπτωση εφαρμογής του λεγόμενου «Μνημονίου», ήτοι της συμφωνίας δανεισμού που σύναψε το ελληνικό κράτος, εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό Οικονομικών και τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, με τα δεκαπέντε (15) κράτη μέλη της Ευρωζώνης το Μάιο του 2010.

Πρόκειται για τον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης, στον οποίο εισήλθε η ελληνική κοινωνία-οικονομία και στον οποίο παραμένει μέχρι σήμερα, έξι (6) χρόνια μετά, με βαρύτατες συνέπειες κυρίως οικονομικές αλλά και κοινωνικές. Η εν λόγω συμφωνία, τέθηκε σε ισχύ με το Ν. 3845/2010 (Φ.Ε.Κ. Α΄ - 65/6-5-2010) «*Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο*».

Το άρθρο 28 του Συντάγματος ορίζει ότι «*Οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου*». Παράλληλα, το άρθρο 36 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος, ορίζουν ότι «*ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκπροσωπεί διεθνώς το Κράτος... συνομολογεί συνθήκες... οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς. Οι συνθήκες για εμπόριο, φορολογία, οικονομική συνεργασία ... και όσες άλλες περιέχουν παραχωρήσεις για τις οποίες σύμφωνα με άλλες διατάξεις του Συντάγματος τίποτε δεν μπορεί να ορισθεί χωρίς νόμο ή οι οποίες επιβαρύνουν ατομικά τους Έλληνες δεν ισχύουν χωρίς τυπικό νόμο που τις κυρώνει*».

Αναφορικά με τα μέτρα στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη μέλη της ευρωζώνης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τηρήθηκε μία διαδικασία διαφορετική από την ανωτέρω περιγραφείσα. Τηρήθηκε η διαδικασία των «*διεθνών συμβάσεων απλοποιημένης μορφής ή απλοποιημένου τύπου*», σύμφωνα με την οποία παρακάμπτεται η αρμοδιότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας για επικύρωση των σχετικών συμβάσεων και αρκεί η υπογραφή των συμβαλλόμενων μερών, δεσμεύοντας δεσμεύοντας κατ' αυτό τον τρόπο τα μέρη²⁶, με την επιφύλαξη ότι η εν λόγω απλοποιημένη διαδικασία δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στην περίπτωση που υπάρχει ρητή συνταγματική επιταγή ενός από τα μέρη, σχετικά με την κύρωση αυτής μέσω τυπικού νόμου (όπως προβλέπει το ελληνικό Σύνταγμα). Οι συμφωνίες του 2010, τέθηκαν σε ισχύ με τη συγκεκριμένη απλοποιημένη διαδικασία, παρά το σχετικό περιορισμό που θέτουν τα άρθρα 28 και 36 του Συντάγματος, χωρίς να έχουν την ουσιαστική δυνατότητα να παράγουν έννομα

---

²⁶ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος-ΚΤΙΣΤΑΚΗΣ Ιωάννης, 2015, www.eclass.duth.gr

αποτελέσματα για τον ελληνικό λαό. Η συγκεκριμένη διαδικασία δεν θα ήταν δυνατόν να εφαρμοσθεί με δεδομένο ότι το περιεχόμενό τους είναι οικονομικό-φορολογικό και επιβαρύνει ατομικά τον κάθε Έλληνα πολίτη. Τέθηκαν σε ισχύ εφαρμόζοντας τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 9 Ν. 3847/2010, σύμφωνα με την οποία *«τα μνημόνια, οι συμφωνίες και οι συμβάσεις του προηγούμενου εδαφίου, εισάγονται στη Βουλή για συζήτηση και ενημέρωση»*. Ισχύουν και εκτελούνται από της υπογραφής τους, χωρίς να έχουν λάβει την απαιτούμενη πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των βουλευτών και χωρίς να έχει ακολουθηθεί η προβλεπόμενη από το Σύνταγμα διαδικασία, καθιστάμενες αντισυνταγματικές και επομένως άκυρες ως προς την εφαρμογή τους.

Η θέση σε ισχύ και εφαρμογή μιας διεθνούς συνθήκης κατά τρόπο προδήλως αντισυνταγματικό, συνεπάγεται λαμβανομένου υπόψη τόσο του περιεχομένου όσο και των ρυθμίσεων που αυτή επιβάλλει, παραβίαση μιας σειράς δικαιωμάτων των πολιτών, τα οποία είτε προστατεύονται απευθείας από το Σύνταγμα είτε και από άλλες διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις (π.χ. ΕΣΔΑ, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων κλπ). Το αποκαλούμενο «Μνημόνιο» με τις από κοινού εφαρμοζόμενες περαιτέρω συμφωνίες και τροποποιήσεις αυτών, περιλαμβάνει ρυθμίσεις που αφορούν μισθούς, συντάξεις, φορολογική νομοθεσία, ιδιοκτησιακό καθεστώς. Θίγεται επομένως το συνταγματικό κατοχυρωμένο δικαίωμα στην ιδιοκτησία, δεδομένου ότι επέβαλλε φορολογικά μέτρα στους ιδιοκτήτες ακινήτων δυσβάσταχτα, με αποτέλεσμα τον πλειστηριασμό ή τον κίνδυνο πλειστηριασμού ακόμα και της πρώτης κατοικίας σε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Οδήγησε στο «κλείσιμο» πολλών επιχειρήσεων, στην απόλυση εργαζομένων και κατ' επέκταση στην αύξηση του ποσοστού ανεργίας, χωρίς να παρέχει αντισταθμιστικά μέτρα για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την εξασφάλιση των «προς το ζην» για μεγάλη μερίδα των πολιτών.

Παραβιάζει, έτσι, η Κυβέρνηση και την αρχή του κοινωνικού κράτους, μη διασφαλίζοντας στους πολίτες βασικά αγαθά όπως η δημόσια υγεία, η κοινωνική ασφάλιση, η ίση διανομή του πλούτου κλπ. Οι επιπτώσεις των συγκεκριμένων ρυθμίσεων αποτυπώνονται και στα τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, οι αυτοκτονίες που προέκυψαν λόγω ανεργίας είχαν ανοδική πορεία από το 2010 και έπειτα. Συγκεκριμένα το 2010 καταγράφηκαν -377- αυτοκτονίες, το έτος 2011 - 477- , το έτος 2012 -508- και το έτος 2013 -533-.

*-Αριθμός αυτοκτονιών που καταγράφηκαν από την είσοδο της Χώρας στο
μηχανισμό «οικονομικής διάσωσης»*

ΕΤΟΣ	ΕΛΣΤΑΤ	ΕΛΑΣ
2008	373	365
2009	391	352
2010	377	388
2011	477	353
2012	508	415
2013	533	566

Πηγή: <http://www.statistics.gr>

Τεράστιο πλήγμα υπέστησαν και οι συνταξιούχοι από τις ρυθμίσεις του Μνημονίου, οι οποίοι βρέθηκαν με τις μειώσεις των συντάξεων και τις περικοπές των καταβληθέντων επί σειρά ετών κρατήσεων περί συνταξιοδότησης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Βρέθηκαν προ τετελεσμένων γεγονότων και κλήθηκαν με ελάχιστη σύνταξη να φροντίσουν τους ίδιους και τυχόν μέλη της οικογένειάς τους προκειμένου να επιβιώσουν, ανατρέποντας πλήρως τον επί χρόνια προγραμματισμό και οικονομικό σχεδιασμό τους. Ενδεικτική άλλωστε είναι και η περίπτωση του αυτόχειρα συνταξιούχου στην πλατεία Συντάγματος τον Απρίλιο του 2012, ο οποίος όπως ανέφερε σε σημείωμα που άφησε «δεν θέλω να γίνω βάρος του παιδιού μου».

Πλήττεται και παραβιάζεται κατάφορα η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών, οι οποίοι είχαν προγραμματίσει τη ζωή και το μέλλον με βάση συγκεκριμένα οικονομικά δεδομένα ετών αλλά και κρατήσεις φόρων από το κράτος, με την πεποίθηση ύπαρξης κράτους δικαίου και κοινωνικού κράτους, το οποίο θα τους παράσχει τα δικαιούμενα λόγω χρόνων εργασίας (σύνταξη, ιατρική περίθαλψη, κοινωνική ασφάλιση και αξιοπρεπή διαβίωση).

Όλες οι παραπάνω περιγραφείσες ελλείψεις στη διαδικασία κύρωσης και εφαρμογής του «Μνημονίου» δημιουργούν το εύλογο ερώτημα ύπαρξης ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης και του Προέδρου της Δημοκρατίας, με την έννοια των όσων ορίζουν τα άρθρα 49 και 86 του Συντάγματος, τα Νομοθετικά Διατάγματα 802/1971 και

265/1976, οι Νόμοι 3126/2003 και 3961/2011. Η απάντηση όμως θα μπορούσε να δοθεί σχετικά εύκολα.

Το άρθρο 134 του Ποινικού Κώδικα στην παρ. 2 ορίζει: «*Με ισόβια ή πρόσκαιρη κάθειρξη τιμωρείται όποιος, εκτός από την περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου: α) επιχειρεί με βία ή απειλή βίας ή με σφετερισμό της ιδιότητάς του ως οργάνου του Κράτους να καταλύσει ή να αλλοιώσει ή να καταστήσει ανενεργό, διαρκώς ή προσωρινώς, το δημοκρατικό πολίτευμα που στηρίζεται στη λαϊκή κυριαρχία ή θεμελιώδεις αρχές ή θεσμούς του πολιτεύματος αυτού· β) επιχειρεί με τα μέσα που αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο και με τρόπο πρόσφορο να διαπράξει την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος, να αποστερήσει ή να παρακωλύσει τη Βουλή, την Κυβέρνηση ή τον Πρωθυπουργό από την ενάσκηση της εξουσίας που τους παρέχει το Σύνταγμα ή να τους εξαναγκάσει να εκτελέσουν ή να παραλείψουν πράξεις που απορρέουν από την εξουσία αυτή· γ) ασκεί ή άσκησε την εξουσία που ο ίδιος ή άλλος κατέλαβε με τους τρόπους και με τα μέσα που προβλέπει το άρθρο αυτό.*»

Πώς θα ήταν δυνατόν η μη τήρηση της προβλεπόμενης διαδικασίας για την κύρωση και την εισαγωγή διεθνών συνθηκών στην εσωτερική έννομη τάξη να μην παρακωλύει τη λειτουργία της Βουλής; Είναι δυνατόν ο όρος που τίθεται στο Ν. 4335/2015 (Φ.Ε.Κ. Α΄ - 80/16-7-2015) σύμφωνα με τον οποίο «*Η Κυβέρνηση πρέπει να συσκέπτεται και να συμφωνεί με τους θεσμούς για όλα τα σχέδια νόμου στους σχετικούς τομείς, με επαρκές χρονικό περιθώριο για την υποβολή τους για δημόσια διαβούλευση...*» να μην παραβιάζει το άρθρο 73 του Συντάγματος βάσει του οποίου : «*το δικαίωμα πρότασης νόμου ανήκει στη Βουλή και την Κυβέρνηση*» και επομένως να μην επιτρέπει την λειτουργία των κοινοβουλευτικών θεσμών; Δεν συνιστούν τα ανωτέρω μια μορφή βίας, ασκούμενης από τα κυβερνητικά όργανα με στόχο να αλλοιώσει το δημοκρατικό πολίτευμα και τις θεμελιώδεις αρχές του; Άλλωστε, όταν χρησιμοποιούμε τη λέξη «βία», όπως αυτή αναφέρεται και στη σχετική διάταξη του Ποινικού Κώδικα, δεν μιλάμε μόνο για τη σωματική επενέργεια πάνω σε τρίτο πρόσωπο που το καθιστά ανίκανο να αντιδράσει και θίγει τη σωματική του ακεραιότητα. Βία, αποτελεί κάθε πράξη με την οποία επενεργούμε στο σώμα, στα πρόσωπα, στα αντικείμενα ή στις συνθήκες του περιβάλλοντος και αυτή μπορεί να είναι και ψυχολογική και άμεση και έμμεση. Σε κάθε περίπτωση όμως και με οποιαδήποτε μορφή και αν αυτή παίρνει, απαιτείται η πρόθεση του

δράστη, στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης το οποίο αν μη τι άλλο δεν εκλείπει από τα μέλη της Κυβέρνησης που σύναψαν και εξακολουθούν να συνάπτουν δανειακές συμβάσεις με τα κράτη της ευρωζώνης, παραβιάζοντας συνταγματικές διατάξεις υπό την επίφαση της «οικονομικής διάσωσης της Χώρας».

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ
ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Η ύπαρξη μηχανισμού ελέγχου των προσώπων που ασκούν τη δημόσια εξουσία και καταλαμβάνουν υψηλόβαθμες κρατικές θέσεις, έχει κριθεί απαραίτητος ήδη από τα πρώτα χρόνια σύστασης του ελληνικού κράτους. Ως επιτακτική ανάγκη προήλθε και στα πλαίσια παραδειγματισμού αλλά και κατά ένα μέρος σύμπλευσης της ελληνικής νομοθεσίας με τη νομοθεσία των υπόλοιπων κρατών της Ευρώπης. Άλλωστε πώς είναι δυνατόν να υπάρξει κράτος δικαίου και κατ' επέκταση δημοκρατικό πολίτευμα εάν οι «άρχοντες» αυτού λειτουργούν στα πλαίσια της ασυδοσίας και του ατομικού τους συμφέροντος;

Η θέση ωστόσο που καταλαμβάνουν τα πρόσωπα αυτά στην κοινωνία και το δημόσιο βίο, θα μπορούσε να πει κανείς ότι δύναται να προκαλέσει αντεκδικήσεις τόσο από πολιτικούς αντιπάλους όσο και από μεμονωμένους πολίτες. Η άσκηση επομένως των καθηκόντων τους θα πρέπει να είναι ανεμπόδιστη και να περιβάλλεται από κάποιες δικλείδες ασφαλείας ώστε να επιτευχθεί όσο το δυνατόν καλύτερο αποτέλεσμα.

Η ειδική διαδικασία που θεσπίζει το άρθρο 86 του Συντάγματος για τις αξιόποινες πράξεις που τελούν οι «άρχοντες» του κράτους, έχει σαν βασικό στόχο τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος, την κατά τα δυνατόν πάταξη της διαφθοράς των πολιτικών λειτουργών και την εξάλειψη των κομματικών συμφερόντων. Οι ατέλειες και οι δυσλειτουργίες ωστόσο που προέκυψαν κατά την εφαρμογή του είχαν σαν αποτέλεσμα η γενικότερη άποψη και αντίληψη που περιβάλλει την εν λόγω διαδικασία να είναι αρνητική.

«Η ρύθμιση του άρθρου 86 του Συντάγματος κρίνεται απαράδεκτη για δύο βασικούς λόγους: Πρώτον γιατί θεσμοθετείται μία εξαιρετικά περίπλοκη διαδικασία και δεύτερον γιατί καθιερώνεται συντομότατη παραγραφή. Παραβιάζονται με τις ισχύουσες διατάξεις κάθε έννοια ισότητας και δικαίου και αντίκεινται στην ουσία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Προσβάλλουν και εκθέτουν ολόκληρο τον πολιτικό κόσμο διότι δημιουργείται –και ευλόγως- η εντύπωση στην κοινή γνώμη ότι θεσπίστηκαν για να καλύπτουν ‘αμαρτίες’» αναφέρει σε σχετικό άρθρο

στην Εφημερίδα «Καθημερινή» την 22-6-2008 ο Ιωάννης Μ. Βαρβιτσιώτης.²⁷

«Όταν σχεδιάστηκε το πρώτο Σύνταγμα του 1822, το άρθρο 22 επέτρεψε την παραπομπή βουλευτών στη Δικαιοσύνη μόνο εάν η Βουλή ψήφισε σχετική απόφαση με τα 4/5 της πλειοψηφίας των βουλευτών. Αυτό το άρθρο το ψήφισαν για να προστατευθούν από το έντονο κλίμα της πολιτικής διαμάχης και της αμοιβαίας καχυποψίας που κυριαρχούσε μεταξύ των ομάδων που επεδίωκαν τον έλεγχο της Εξουσίας. Το 1827 ψηφίστηκε μια τροποποίηση που άλλαζε τα 4/5 σε απλή πλειοψηφία. Ούτε αυτό όμως δεν εφαρμόστηκε γιατί ο Καποδίστριας εισηγήθηκε την αναστολή του. Τέλος, το άρθρο 86 που ψηφίστηκε το 2001 δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο την παραπομπή βουλευτών και Υπουργών δημιουργώντας τεράστια διαδικαστικά οχυρά άμυνας των βουλευτών. Γι' αυτό και κανένας τα τελευταία 35 χρόνια δεν οδηγήθηκε ποτέ στη φυλακή.²⁸»

«Πρέπει να καταργηθούν το άρθρο 86 του Συντάγματος και ο ειδικό Νόμος 3126/2003 και να υπαχθούν πολιτικοί και Υπουργοί στις κοινές ρυθμίσεις του Δικαίου. Πρόκειται για ένα νόμο εντελώς παράξενο που διαχωρίζει τα εγκλήματα που «ενδεχομένως» μπορεί να διαπράξει ένας υπουργός από αυτά που πάλι «ενδεχομένως» μπορούμε να διαπράξουμε εσείς και εγώ.²⁹»

«Ο κύριος διχασμός των γνώμών έγκειται στο αν και οι Υπουργοί πρέπει να δικάζονται από τα ποινικά δικαστήρια ή να διώκονται από τη Βουλή και να δικάζονται από Ειδικό Δικαστήριο.... Αποτυπώνονται και πολλές δυστυχώς, άνισες και εκδήλως προνομιακές και ευνοϊκές μεταχειρίσεις (έως και σκανδαλώδεις) υπέρ των Υπουργών....»³⁰

---

²⁷ Έχει διατελέσει πρόεδρος του Ινστιτούτου Δημοκρατίας «Κωνσταντίνος Καραμανλής»

²⁸ Ομιλία του καθηγητή Θεοδόση ΠΕΛΕΓΡΙΝΗ τον Απρίλιο 2011 σε συγκέντρωση πανεπιστημιακών για το «Παράνομο Μνημόνιο»

²⁹ Νικόλαος ΔΕΝΔΙΑΣ, Υπουργός Δικαιοσύνης σε ομιλία του τον Απρίλιο του 2009 με θέμα «Η Ελληνική Δικαιοσύνη απέναντι στις προκλήσεις» στο Ινστιτούτο Δημοκρατίας «Κωνσταντίνος Καραμανλής», [www. Protagon. gr](http://www.Protagon.gr)

³⁰ Νικόλαος ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, Πρόεδρος Εφετών Αθηνών και συγγραφέας σε άρθρο του στο www.enet.gr την 25-12-2009

Ακόμα και ότι το «πρόβλημα στην αναζήτηση της ποινικής ευθύνης του υπουργού, με το υφιστάμενο καθεστώς έγκειται στη μετατροπή μιας κοινοβουλευτικής πολιτικής διαδικασίας σε δικαστική»³¹

Υποστηρίχθηκε όμως και η άποψη ότι δεν είναι δυνατόν «η δίωξη ή η απαλλαγή των Υπουργών να επαφίεται στην κρίση των πολιτικών φίλων ή των πολιτικών τους αντιπάλων, αλλά στην κρίση τα τακτικής δικαιοσύνης και συγκεκριμένα στην κρίση ανώτατων εισαγγελικών λειτουργιών»³²

«Η ποινική δίωξη κατά Υπουργού θα πρέπει να ασκείται από ένα συλλογικό όργανο, το οποίο θα αποτελείται από ανώτατους εισαγγελικούς λειτουργούς, κατόπιν σχετικής άδειας της Βουλής, λαμβάνοντας, λαμβάνοντας υπόψη την αντικειμενική αδυναμία, εξαιτίας της έλλειψης των απαιτούμενων νομικών γνώσεων να αναλαμβάνουν και να ασκούν καθήκοντα εισαγγελέων.»³³

Προκύπτουν λοιπόν έκδηλα δύο υποστηριζόμενες απόψεις. Από τη μία πλευρά τίθεται η άποψη που απορρέει από τον ουσιαστικό σκοπό θέσπισης της διάταξης του άρθρου 86 του Συντάγματος και συνίσταται αφενός στη διασφάλιση της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Χώρας από τυχόν παράνομες πράξεις στις οποίες θα προβούν πολιτικοί αξιωματούχοι, επωφελούμενοι τις ευκαιρίες που τους παρέχονται λόγω της θέσης και του αξιώματος που κατέχουν προκειμένου να ικανοποιήσουν προσωπικά οφέλη και αφετέρου στην αναγκαιότητα ύπαρξης ενός μηχανισμού, με αρκετά στάδια διήθησης, ο οποίος θα προστατεύει τα πρόσωπα που ασκούν την εξουσία τόσο από πολιτικούς τους αντιπάλους όσο και από κακόβουλους πολίτες, οι οποίοι ως μόνο στόχο έχουν να πλήξουν το κύρος της δημόσιας εξουσίας. Άλλωστε, δεν είναι δυνατόν το «κεντρικό» όργανο του Κράτους, (δηλαδή η Βουλή) να απασχολείται άσκοπα και να σπαταλά πολύτιμο χρόνο σε αβάσιμες και κακοήθεις κατηγορίες.

Αντίστοιχα, από την άλλη πλευρά υπάρχει και η άποψη πως πρόκειται για έναν καθαρά προνομιακό θεσμό υπέρ των πολιτικών

---

³¹ Χ. ΚΑΣΤΑΝΙΔΗΣ, πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης

³² Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ, Ποια Δημοκρατία για την Ελλάδα μετά την κρίση; Για την αποκατάσταση των λέξεων και του νοήματός τους, www.constitutionalism.gr

³³ Κ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, Η καταστρατήγηση του Συντάγματος στην εποχή των μνημονίων, www.avgi.gr

αξιοματούχων, ο οποίος έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την αρχή της ισότητας που διέπει όλους τους πολίτες και ο οποίος θέτει δικλείδες ασφαλείας που οδηγούν τελικά στην ατιμωρησία των υπευθύνων και στην εξυπηρέτηση πολιτικών συμφερόντων.

Έκδηλη λοιπόν είναι από όλα αυτά που παρατέθηκαν παραπάνω, η αναγκαιότητα τροποποίησης του υπάρχοντος μηχανισμού απόδοσης ποινικής ευθύνης στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τα μέλη της Κυβέρνησης. Τροποποίηση και σε καμία περίπτωση κατάργηση του θεσμού, αφού επί τη βάση του αποτελεί θεμέλιο λίθο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ως εκ τούτου επιτακτική κρίνεται η διερεύνηση της «αποσβεστικής» προθεσμίας μέσα στην οποία η Βουλή έχει τη δυνατότητα να ασκήσει ποινική δίωξη. Το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της επόμενης βουλευτικής περιόδου από αυτήν που τελέστηκε η πράξη, συνιστά ένα πολύ σύντομο χρονικό διάστημα το οποίο σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπει την απόδοση ευθυνών από τη Βουλή. Πρόκειται επίσης για ένα χρονικό πλαίσιο μεταβλητό ανάλογα με την υφιστάμενη πολιτική συγκυρία, το οποίο τείνει να δώσει την εικόνα ουσιαστικά μη δίωξης τυχόν διαπραχθέντων ποινικών αδικημάτων για λόγους εξυπηρέτησης πολιτικών συμφερόντων και κομματικών συμφερόντων.

Χρήσιμη θα ήταν παράλληλα, η κατάργηση της δυνατότητας που παρέχεται στη Βουλή να ανασταλεί την δίωξη, την προδικασία και την κύρια διαδικασία πόσο μάλλον να ανακαλεί την απόφαση άσκησης ποινικής δίωξης. Ο ρόλος της Βουλής θα πρέπει να περιορίζεται αυστηρά και μόνο στο στάδιο της Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής που συντάσσει πλήρως αιτιολογημένο πόρισμα και στη συνεδρίαση για τη λήψη απόφασης από την Ολομέλεια της Βουλής. Η αρμοδιότητα της Βουλής ως «πολιτικό» κυρίως όργανο θα πρέπει να περιορίζεται αυστηρά σε πρώιμο στάδιο, δεδομένου ότι με αυτό τον τρόπο αφενός αυξάνεται το βάρος της ευθύνης που επαφίεται στην Ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή, σχετικά με την λεπτομερέστατη εξέταση της υποβληθείσας πρότασης κατηγορίας, ενώ ταυτόχρονα υπερτονίζει τη σοβαρότητα της ψήφου του εκάστοτε βουλευτή κατά τη συνεδρίαση της Ολομέλειας. Η διερεύνηση τέλεσης μιας αξιόποινης πράξης, δεν θα πρέπει να αφήνεται στην τύχη τυχόν πολιτικών συμφερόντων, αντιπαλοτήτων και διενέξεων που μπορεί να υφίστανται. Το κάθε μέλος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής και ο κάθε βουλευτής που θα ψηφίσει θα πρέπει να έχει αντίληψη της σοβαρότητας της κατάστασης και γνώση

ότι η ψήφος του δεν μπορεί να ανακληθεί σε περίπτωση λάθους. Μόνη αρμόδια εξουσία για να κρίνει την ύπαρξη ή όχι αξιόποινων πράξεων είναι η δικαστική εξουσία. Αυτή, στα πλαίσια τόσο της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας που τη διακατέχουν όσο και των γνώσεων και της εμπειρίας που χαρακτηρίζει τους λειτουργούς της, θα εξετάσει την κάθε πτυχή της κρινόμενης υπόθεσης και θα αποφασίσει αντικειμενικά σχετικά με την ύπαρξη εγκλήματος και την τιμωρία του δράστη. Άλλωστε, όσον αφορά την τήρηση των νόμων δεν μπορούν να εισάγονται και να εφαρμόζονται «υπερβολικές» εξαιρέσεις.

Τέλος, ισότητα θα πρέπει να υπάρχει αντίστοιχα και στην επιβαλλόμενη ποινή στην περίπτωση τέλεσης πλημμεληματικής πράξης. Η θέση ενός προσώπου δεν δικαιολογεί την εξαίρεσή του από την περιοριστική της ελευθερίας ποινή, την προσωρινή κράτηση ή την έκδοση εντάλματος σύλληψης. Από τη στιγμή που θα αποδειχθεί η τέλεση της αξιόποινης πράξης, η θέση και μόνο που κατέχει δεν είναι ικανή να αναιρέσει την ίση μεταχείριση απέναντι στις επιβαλλόμενες ποινές και τα υφιστάμενα δικονομικά μέτρα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ύπαρξη ενός μηχανισμού που αποδίδει στους τελούντες παράνομες πράξεις, την ευθύνη και τις συνέπειες αυτών, αποτελεί δομικό στοιχείο μιας σύγχρονης και εξελιγμένης κοινωνίας. Δεν μπορεί να υπάρξει ομαλή κοινωνική ζωή και απρόσκοπτη λειτουργία των κρατικών οργάνων εάν δεν υφίσταται μηχανισμός ελέγχου των πολιτών γενικότερα και των προσώπων που ακούν δημόσια εξουσία ειδικότερα.

Η ποινική ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας του Πρωθυπουργού και των μελών της Κυβέρνησης, αποτελεί εκείνο τον ουσιαστικό μηχανισμό χωρίς την ύπαρξη του οποίου το κύριο, ίσως και το μοναδικό χαρακτηριστικό του κράτους, θα είναι η διαφθορά. Η διαφθορά των κρατικών αξιωματούχων, οι οποίοι για να εξυπηρετήσουν τις δικές τους επιθυμίες και τα δικά τους συμφέροντα, θα εστιάζουν στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων μεμονωμένων προσώπων δημιουργώντας κατ' αυτό τον τρόπο έναν φαύλο κύκλο που κάθε άλλο από επωφελής για την κοινωνία και τον άνθρωπο είναι.

Η ειδική διαδικασία για την απόδοση της ποινικής ευθύνης που θεσπίζουν τα άρθρα 49 και 86 του Συντάγματος, από κοινού με τους κατ' εξουσιοδότηση εκδιδόμενους νόμους, δεν είναι τέλεια. Έχει μειονεκτήματα και ελαττώματα τα οποία ως επί το πλείστον προκύπτουν κατά την εφαρμογή τους. Είναι όμως στο χέρι μας να τροποποιήσουμε αυτές τις διατάξεις στην κατεύθυνση προς την οποία οι αδυναμίες αυτές θα εξαλειφθούν και θα διαμορφωθεί ένας μηχανισμός κατά το δυνατόν σωστός και αποτελεσματικός για την εξάλειψη της μεγαλύτερης μάστιγας της πολιτικής ζωής, της διαφθοράς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρέας ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Οργάνωση και λειτουργία του κράτους: σύστημα ανταγματικού δικαίου - ΑΘΗΝΑ : ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2009.

Κώστας ΜΑΥΡΙΑΣ Συνταγματικό Δίκαιο - ΑΘΗΝΑ : Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2014.

Κώστας ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Συνταγματικό Δίκαιο - ΑΘΗΝΑ : ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2003.

Ευριδίκη ΜΠΕΣΙΛΑ-ΒΗΚΑ Ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των Υπουργών στο ελληνικό και συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο - ΑΘΗΝΑ , 1985.

Νικόλαος ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ Η ποινική και αστική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης και η αστική ευθύνη του Δημοσίου- ΑΘΗΝΑ : Α. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 1993.

Ανδρέας ΛΟΒΕΡΔΟΣ Η ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης και των Υφυπουργών στο Κοινοβουλευτικό Πολίτευμα - ΑΘΗΝΑ : Α. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 1995.

Κώστας ΜΑΥΡΙΑΣ Συνταγματικό Δίκαιο - ΑΘΗΝΑ : Α. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2004.

Ανδρέας ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Η ποινική ευθύνη των Υπουργών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους - ΑΘΗΝΑ : ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, 2013. - (Κώστας, 2014)

Κώστας ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Συνταγματικό Δίκαιο (αναθεωρημένη έκδοση με τη συνδρομή Στυλιανού Ι.- ΚΟΥΤΝΑΤΖΗ) - ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ : ΣΑΚΚΟΥΛΑ Α.Ε., 2014.

Δημήτριος ΤΣΑΤΣΟΣ Συνταγματικό Δίκαιο: Οργάνωση και λειτουργία της Πολιτείας - ΑΘΗΝΑ : Α.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 1993. - ΤΟΜΟΣ Β΄.

Γρηγόριος ΠΕΠΟΝΗΣ Ποινική ευθύνη των Υπουργών: Ν. 3126/2003 και ζητήματα αρμοδιότητας της εισαγγελικής αρχής [Βιβλίο]. - ΑΘΗΝΑ: ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 2016. - Τόμ. ΞΣΤ'/2016.

Αλέξανδρος ΚΩΣΤΑΡΑΣ Ποινικό Δίκαιο: Επιλογές Ειδικού Μέρους - ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ: ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2008. - Β' ΕΚΔΟΣΗ.

Γεώργιος ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Οι συμφωνίες δανεισμού της Ελλάδος με την Ε.Ε. και το Δ.Ν.Τ.: Κατάφορες παραβιάσεις του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου και του ελληνικού Συντάγματος - Μνημόνιο θέσεων- ΑΘΗΝΑ: ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ, 2010.

Αθανάσιος ΡΑΪΚΟΣ Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο, Οργανωτικό Μέρος II - ΑΘΗΝΑ: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2011. - 4η ΕΚΔΟΣΗ. (ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ, 2016)

Μιχάλης ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ Τιμητικό Τόμος Χριστόφορου Δ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, "Η ευθύνη των Μελών της Κυβέρνησης κατά το άρθρο 86 του Συντάγματος (κατάργηση ή βελτίωση;)"- ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2016.

Μιχάλης ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ Η μητέρα των δικών και ο ρόλος του τύπου, της δικαιοσύνης και των κομμάτων - ΑΘΗΝΑ: ΒΙΒΛΙΟΕΠΙΛΟΓΗ, 2016. (Εφετών), 2016)

Βλάσιος ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Λαϊκή κυριαρχία και κοινοβουλευτισμός στην Αγγλία: Το αγγλικό πολίτευμα και κυβερνητικό σύστημα- Συμβολή στην συνταγματική και ιστορική διερεύνηση. [Βιβλίο]. - ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2006.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.statistics.gr - Ελληνική Στατιστική Αρχή

www.enet.gr

www.protagon.gr

www.news247.gr

www.sansimera.gr

www.astynomia.gr – Στατιστικά στοιχεία

www.parliament.gr

www.et.gr

www.eclass.duth.gr

www.avgi.gr

www.constitutionalism.gr

www.iospress.gr